

INICIS: TROBADORS	2
HISTORIOGRAFIA.....	3
PROSA RELIGIOSA	5
SEGLE D'OR.....	9
SEGLE XVI: ÈPOCA MODERNA (SEGLES XVI, XVII i XVIII)	17
SEGLE XVII: EL BARROC.....	19
SEGLE XVIII.....	21
SEGLE XIX: LA RENAIXENÇA	23
MODERNISME	30
NOUCENTISME	36
LES AVANTGUARDES	39
LA LITERATURA DE PREGUERRA.....	40
LA LITERATURA DE POSTGUERRA (POESIA)	42
LITERATURA DE POSTGUERRA (NARRATIVA)	42
LITERATURA DE POSTGUERRA (TEATRE)	69
POESIA CONTEMPORÀNIA	75
BIBLIOGRAFIA.....	84

INICIS: TROBADORS

GUILLEM DE BERGUEDA. (1138 – 1196, trobador, fill gran i hereu del vescomte de Berga Guillem)

Cançoneta lleu i plana¹. *Versió musicada per M^a del Mar Bonet*

Cançoneta lleu i plana
lleugereta i gens ufana
faré damunt el Marqués
el traïdor de Mataplana,
que és d'engany farcit i ple.
Ah, Marqués, Marqués, Marqués,
d'engany ets farcit i ple!

Beneïdes són les pedres
a Melgur, prop de Someires,
on tres dents perdé el Marqués,
un mal record en tingueres
i allí no s'hi coneix res.
Ah, Marqués, Marqués, Marqués,
d'engany ets farcit i ple!

Pel braç no us dono una figa,
sembla cabiró de biga
i el porteu molt mal estès,
us caldria una ortiga
que el nervi us estirés.
Ah, Marqués, Marqués, Marqués,
d'engany ets farcit i ple!

No obté, qui de Vós fia
ni amor ni companyia,
guardar-se ha del Marqués.
Qui amb Vós conviu a ple dia,
de nit ja no en vol saber res.
Ah, Marqués, Marqués, Marqués,
d'engany ets farcit i ple!

I ben foll és qui es vana
de fer amb Vós la migdiada
sens pantalons ben estrets.
No conec fill de cristiana
que pitjors costums tingues.
Ah, Marqués, Marqués, Marqués,
d'engany ets farcit i ple!

¹ *sirventès*.

Pere March. (1338 - 1413 - Poeta, senyor de Beniarjó, pare d'Ausiàs)***Al punt que hom naix comença de morir...***

Al punt que hom naix comença de morir,
 e morint creix, e creixent mor tot dia,
 que un pauch¹ moment no cessa de fer via,
 ni per menjar ni jasser² ni dormir,
 tro per edat creix e decreix a massa,
 tant que així vaig al terme ordenat,
 ab dol, ab goig, ab mal, ab sanitat,
 mas pus avant del terme nulh hom passa³.

HISTORIOGRAFIA***JAUME I. (Montpeller, 1208–València, 1278)******La conquesta de Mallorca, del Llibre dels feits***

Quan els sarraïns de la vila veieren que la Ciutat es perdia, n'eixiren, entre hòmens i dones, uns 30.000 per les dues portes i se n'anaren cap a la Serra. Eren de tanta magnitud les riqueses i els guanys que els cavallers i els peons veien per la Ciutat que no es preocupaven dels que se n'anaven!)

I el darrer sarraí que se n'anà d'aquell lloc fou el rei de Mallorca [...]

I en arribar-hi Nós abandonaren la defensa, i un sarraí que sabia el nostre romanç ens digué que si disposàvem gent que els salvava de la mort, retien l'Almudaina.

I mentre Nós estàvem en aquests tractes, vingueren a veure'ns dos hòmens de Tortosa i ens digueren que volien parlar amb Nós per un afer del nostre màxim interès, i Nós els férem un apart i ens preparàrem a escoltar-los.

I ens digueren que si posàvem alguna cosa de la nostra part, ells ens lliurarien el rei de Mallorca; i Nós els demanàrem què en volien; i ells digueren que en volien 2.000 lliures. I Nós diguérem que en demanaven massa, perquè com que estava a la vila, acabaríem per atrapar-lo al capdavant, però que els en donaríem 1.000 lliures perquè no li passara res; i ells ho acceptaren.

[...] I ens conduïren a la casa on era, i descavalcàrem, Nós: i Don Nuno armats, entràrem a l'edifici, i davant estaven tres aixurtiquins⁴ amb atzagaies⁵.

I en arribar prop d'ell, s'aixeca amb la seua capa blanca. I li férem dir en algaravia per un dels hòmens de Tortosa, que Nós li deixaríem dos cavallers i alguns hòmens nostres i que no tingués por, que des del moment que estava en poder nostre no moriria. I aleshores hi deixàrem alguns hòmens nostres perquè ningú no el tocara. [...].

¹ poc, breu.

² jasser → jacer → descansar???

³ però més avant del termini cap home passa.

⁴ ¿soldats?

⁵ Llança de llançament, curta i de poc pes.

I al matí férem balanç de la situació i ens aprestàrem a donar recapte. i mireu com ho disposà nostre Senyor, que tots els de la host trobaven tant de botí que ningú discutia amb l'altre, pensant que era més ric que ell !.

I Don Lladró, un ric home que estava amb Nós, ens convidà dient-nos que havia vingut a veure'l un dels seus homes i deia que havia trobat una bona casa i per menjar havia preparat un bon guisat de vaca, i que allí mateix podríem dormir; i Nós li diguérem que li ho agraïem molt i que aniríem.

BERNAT DESCLOT (ESCRIVÀ? s XIII)

L'exèrcit francès en la ciutat d'Elna,

del Llibre del rei En Pere d'Aragó e dels seus antecessors passats

Entraren dins e aquí es deixaren anar a hòmens e a fombres e infants, així que no hi guardaven nul·la res¹. E entraven en les esglésies de la vila e les robaven, e trencaven les creus e les imatges dels sants que hi eren, e ho gitaren² tot a perdió, e gitaren les relíquies dels sants que hi eren; e prenien los infants petits e en batien³ les parets, e puis jeien e forçaven les fombres vídues e poncelles e les altres, que no guardaven reverència d'església ni d'altar, ans jeien amb elles aquí mateix, e puis quan hi havien jagut aitant com volien, les occien e les nafraven malament, que no hi valia mercè clamar ne cridar, ne nul·la res: que anc⁴ tan gran lletgesa ne tan gran crueltat no fou feta per gents de ninguna llei, ne crestians, ne jueus, ne sarraïns, ne pagans, que major crueltat fou que aquella del rei Herodes quan féu occir los Innocents en la ciutat de Betlem.

RAMON MUNTANER (Peralada 1263 – Eivissa, 1336)

L'eixempli de la mata de jonc, de la Crònica

E si negun me demana:

–*En Muntaner, quin és l'eixempli de la mata del jonc?* Jo li responc que la mata del jonc ha aquella força que, si la lligats ab una corda ben fort, e tota la volets arrencar ensems, dic-vos que deu hòmens, per bé que estiren, no l'arrancaran, en encara més s'hi prenguessen. E si llevats la corda, de jonc en jonc la trencaria tota un fadrí de vuit anys, que sol un jonc no hi romandrà.

E així seria d'aquests tres reis⁵, que si entre ells hi havia devisió neguna⁶ ne discòrdia, ço que Déus no vulla, fets compte que han de tals veïns⁷ que pensarien de consumir-la⁸ un ab l'altre. Per la qual cosa és mester que d'aquest pas esguarden; que mentre tots tres sien d'una valença, no temen tot l'altre poder del món, ans, així com abans vos he dit, seran tots temps sobirans.

¹ No s'hi veia res.

² I ho llençaren.

³ I colpejaven amb ells.

⁴ Mai.

⁵ Tres reis, és a dir, Principat de Catalunya, Regne de Mallorca i Regne de València.

⁶ Alguna.

⁷ Es refereix a Castella i França.

⁸ Conquerir-la.

PERE EL CERIMONIÓS (Balaguer, 1319-Barcelona, 1387)***Defensa la integritat del Regne de València, de la Crònica***

Anaren lo dit En Guillem de Vinatea e los jurats e consellers. E com foren davant lo senyor rei, nostre pare, e la reina, madrastra nostra, e tot llur Consell, En Guillem de Vinatea proposà e dix que molt es meravellava del senyor rei e de tot son Consell que tals donacions fes e consentís, com havia; car¹ allò no volia altra cosa dir sinó desfer e separar lo Regne de València de la Corona d'Aragó, car, separats les viles e llocs tan apropiats com aquells eren de la ciutat de València, València no seria res. Per això ells no consentien en les dites donacions, ans hi contradirien; e que es meravellaven molt d'ell e de son Consell, que en tal punt los posassen davant, car els posaven en punt d'ésser traïdors². [...] E altre, senyor, no hi mudarien, si a mi, senyor, sabíeu toldre³ lo cap del coll ne si ens sabíeu a tots matar. Mes vos certifique, senyor, que, si nós morim, que no escaparà algú d'aquests qui són ací, que no muiren tots a tall d'espasa, sinó vós, senyor, e la reina, e l'infant don Ferrando.

E, oint aquestes paraules, lo senyor rei, nostre pare, dix a la reina:

–*Ah, reina, açò volíeu vós oir!* E ella, tota irada, plorant, dix:

–*Senyor, esto non consentiria el rey don Alfonso de Castella, hermano nuestro, que ell no los degollase todos.* E lo senyor rei respòs:

–*Reina, reina, el nostre poble és franc, e no és així subjugat com és lo poble de Castella, car ells tenen a nós com a senyor, e nós a ells com a bons vassalls e companys.*

PROSA RELIGIOSA**RAMON LLULL (Mallorca, ±1233 – ± 1316)*****1) De l'astúcia, del Llibre de les bèsties***

En una terra s'esdevingué que totes les bèsties convingueren a donar cada dia una bèstia al lleó, per tal que no les caçara, e el lleó les deixà lliures. Tots dies aquelles bèsties tiraven sorts, e aquella bèstia a qui tocava la sort, anava al lleó e menjava-la. Un dia s'esdevingué que tocà la sort sobre una llebre, e aquella llebre tardà a anar al lleó fins l'hora de migdia, perquè temia morir. Molt era irat⁴ lo lleó, car gran fam havia; e demanà a la llebre per què havia tant tardat. E la llebre digué que prop d'aquell lloc hi havia un lleó que deia que era rei d'aquella terra, e que l'havia volguda prendre. El lleó fou molt irat, e pensà que fos veritat allò que la llebre li havia dit, e digué que li mostràs on hi havia aquell lleó. La llebre començà a caminar e lo lleó la seguí. E la llebre vingué a una gran bassa voltada per un gran mur. Quan la llebre fou sobre l'aigua, e l'ombra de la llebre e del lleó aparegueren en l'aigua, digué la llebre al lleó:

–*Senyor, veus lo lleó que és en l'aigua, e vol menjar una llebre?*

Lo lleó pensà que la sua ombra fos lleó, e saltà en l'aigua, per tal de combatre aquell lleó. Lo lleó morí en l'aigua, e la llebre amb sa astúcia matà lo lleó.

¹ perquè

² Perquè no acceptarien la decisió del reial.

³ treure, és a dir, degollar.

⁴ aïrat.

2) *De la rata que no volgué ser donzella*, del **Llibre de les bèsties**

En una terra s'esdevenc que un milà portava una rata, e un ermità pregà Déus que aquella rata caigués en sa falda. Per les oracions del sant hom, Déu féu caure aquella rata en la falda d'aquell ermità, lo qual pregà Déus que en fés una bella donzella. Déus escoltà los precs de l'ermità, e féu de la rata una bella donzella.

–*Filla – dix l'ermità –, vós volets lo sol per marit?*

–*Sènyer, no, car al sol tollen els núvols la claredat.*

E l'ermità demanà si volia per marit la lluna; e ella dix que la lluna no havia sa claredat per si mateixa, ans l'havia per lo sol.

–*Bella filla, ¿volets vós lo núvol per marit? –.*

Respòs que no, car lo vent menava els núvols là on volia. La donzella no volc lo vent per marit, per ço car les muntanyes l'empatxaven¹ a son moviment; ni volc les muntanyes, per ço car les rates les foradaven; ni volc hom per marit, per ço car matava les rates. A la fi la donzella pregà l'ermità que pregàs Déus que tornàs rata, enaixí com abans era, e que li donàs per marit un bell rat.

FRANCESC EIXIMENIS (Girona 1327? - Perpinyà 1409)

1) *Astúcia d'una vídua*, de *Lo Crestià*

Una vegada, a l'Empordà, un pagès va deixar en herència un bou per pagar oracions per la seua ànima, i un bon gall que tenia a casa per a la seua dona, a qui també va fer responsable d'executar aquell testament. Ella, disgustada amb l'herència, es va dir a si mateixa: *Tan de temps he treballat en aquesta casa perquè a la fi el meu marit m'haja deixat només el gall? Ja sé què faré.*

I va agafar el bou i el gall i se'n va anar al mercat. Va posar-los en venda demanant un sou pel bou i cent sous pel gall, amb la condició que s'havien de comprar tots dos junts. Els compradors s'estranyaven d'uns preus com aquells, però veient que ella no vendria un animal sense l'altre i que tant es valia donar cent pel gall i un ple bou com fer el contrari, van acabar per pagar-li els cent un sous per tots dos.

–*I bé –va dir ella–: ara seran els cent sou del gall per a mi i un sou per a l'ànima d'aquest marit desagraït a qui sempre havia servit.*

Exemple del mercader ambiciós i el diable, " del cap. CL del *Dotzè d'El Crestià*

Hi havia una vegada un mercader a Mallorca que va anar a la Seu per donar gràcies a Déu per haver tornat bé del seu viatge. Va encendre candeles per tots els altars i, a la fi, li'n va sobrar una. Llavors va veure una pintura amb la imatge del diable i es va dir: –*Per ma fe, ja que tots els sants han tingut una candela, com que me'n sobra aquesta, tu també en tindràs.* I va encendre aquella candela per a la imatge del diable.

Al vespre, mentre dormia, va somiar que el diable se li apareixia al seu llit, molt content i donant-li les gràcies per l'honor que li havia fet. Li digué que en cent anys que feia que l'havien pintat en aquella església, ningú no li havia fet mai tant d'honor, per la qual cosa li deia que demanàs el que volgué, que li ho donaria de seguida. El mercader li va demanar molts diners. I el diable li digué:

¹ posaven entrebancs

–*Te'n donaré de sobres.*

A continuació li va semblar que se l'endua en un gran camp, on li va fer cavar i va trobar una gran olla plena d'or.

–*És teua. Amaga-la ací mateix i torna a buscar-la de nit de manera que no la veja ningú* – li va dir el diable.

El mercader va cobrir l'olla del tresor i va dir: *Hauria de deixar algun senyal on és l'olla, per poder trobar el lloc quan torne.*

I com que el mercader, buscant pertot arreu, no trobava cap pedra ni cap fusta, ni res per deixar-hi el senyal, el diable li va dir:

–*Vols solucionar-ho? Ja que no trobes res per assenyalar el lloc, fes les teues necessitats on es troba l'olla i això et servirà de senyal.*

Quan el mercader féu allò que el diable li aconsellava, aquest se'n va anar.

El mercader es va despertar amb un goig infinit amb l'esperança d'anar de seguida al camp que havia vist en somnis a recollir el tresor, però s'adonà que s'havia cagat al llit. I va dir-se per a propi escarni: –*Ara sí que tinc diners i riquesa! Aquest és el tresor que dóna el diable ja que cap altre no pot donar: Fem-li honors, que ell, com a agraïment, ens deixarà cagats de cap a peus!*

Vet com el diable el va castigar. El mateix els ocorre a tots els qui de la seua mà volen fer-se rics, perquè a la fi, a tots els enganya. I es mereixen que se'ls enduga amb ell, ja que converteixen els diners en el seu Déu, només volent-los fer créixer i multiplicar sense fi.

VICENT FERRER (València, 1350 - Vannes, 1419).

1) El cel i l'infern

Ara, voleu saber la festa que li és feta a l'ànima quan la munten a paraís? La autoritat de Jesucrist vos ho declara: *"Factum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab angelis in sinu Abrahe"*; no diu *"ab angelo"*, set *"ab angelis in sinu Abrahe"*. Ooh, quina honor li és , que àngels la aporton, e van cantant, e així com la munten fins als peus de Jesucrist, e besa-li los peus e les mans, e a la verge Maria, e Jesucrist dóna-li una cadira, e ell mateix corone-la en glòria! Doncs, bona gent, si volem haver tanta honor, tingam bona vida lleixant la honor e la vanitat de aquest món, que no és sinó fem.

E, per lo contrari, l'hom o la dona que estan en pecat mortal, e així ha viscut e perseverat, quan està a la mort, lo diable qui veu *"d'ací a tantes hores morrà"* (que també es veu los entràmenes de dins) va-se'n a infern corrent, a Llucifer. Saps qual diable és ? Aquell mateix que t'ha fet pecar e aquell conta lo novell, dient: *"Senyor, tal persona ha tenguda mala vida, e ha perseverat en aquella, e no s'és volguda penedir, e ara està a la mort; e així, què manau?"*. E diu Llucifer: *"Vagen-hi tants milia dimonis"*(o més o menys). E, quan l'hom està per passar, la ànima los sent, e no vol eixir, e regira's per dins, e gira los ulls en blanc; no hi cal, que a eixir ne haveu. E la febra, d'altra part, saps com li va? Així com al conill qui està en la mata; los caçadors baten la mata, e los cans estan entorn; no pot escapar. *Finaliter*, quan l'ànima és de fora, tantost los dimonis la prenen, e lliguen-li una cadena al coll, e menen-la cap a primer en infern; e, quan la ànima veu aquell foc tan gran e aquells turments tan

terribles crida uns crits, "Aah!, Aaai!" que par que cel e terra se'n deja entrar. E diu "E ací he a estar jo?". Responen: "Hoc, Na Traïdorea, ací estaràs perpetuament", e llancen-la sus el foc.

2) D'un dels **Sermons de Quaresma**.

Un Miracle. En una ciutat, hi havia un cavaller, i tenia una Muller bella, i era un poc vana. La dona, quan es deixa portat per la vanitat, que vaja amb compte de no caure! Ella pecà, i el marit en veia alguns senyals. Què féu per a saber la veritat? Prop de la ciutat, a mitja llegua, hi havia un home endimoniàt que deia tots els pecats, i era una bogeria anar-hi a interrogar-lo sobre aquestes coses, perquè deia mentides amb molta facilitat. I el cavaller li preguntà si havia pecat sa muller, i l'altre va dir:

–Sí, amb tal escuder.

I l'endemà, el cavaller va dir a l'escuder:

–Anem a divertir-nos.

I amb un vailet per a tenir els cavalls, anaren a aquell lloc, i quan hi foren, va dir el senyor:

–Tanqueu els cavalls a l'estable”.

I va dir l'escuder al vailet:

–Per què ha vingut ací el senyor?. I va dir el vailet:

–Crec que per a interrogar l'endimoniàt que diu tots els pecats. ”.

Va dir l'escuder:

–Ai las! I què faré?.

Així, l'escuder confessa el seu pecat al vailet, i se'n va penedir. I el senyor va cridar l'escuder, i quan fou davant del diable, digué el senyor:

–Digues què diràs d'aquest escuder meu?.

Llavors va dir :

–No res. Que lleial és. I no ha pecat, que a l'estable s'ha santificat.

Així, feta penitència, cadascú pot dir: *Qui de vosaltres m'acusarà de pecat?*

ANSELM TURMEDA (Ciutat de Mallorca ~1352/55 - Tunis ~ 1423)

Sobre qui és més noble, els homes o els animals, de *Disputa de l'ase*

Frare Anselm respon a l'ase:

–Monsenyor ase, sense rumiar-hi gens us provaré que entre nosaltres, fills d'Adam, som de major dignitat e noblesa que vosaltres, animals. e això per tal com mengem els animals de la terra, de la mar e de l'aire [...]. e és cosa clara e certa que el menjador és més noble que no és la cosa menjada. Per la qual cosa és manifest que nosaltres som més nobles que vosaltres.

L'ase respon a frare Anselm.

–A boca closa, frare Anselm, no hi entra mosca. Bon home de Déu! Valdria més que tinguéssiu la boca closa que no que parléssiu follament. Doncs, per la vigor de la vostra raó, els verms¹ serien els vostres senyors, car us mengen; també serien els lleons e els voltors els vostres senyors, e tots els altres animals e ocells e els peixos de la mar, car us mengen; e serien els vostres senyors els llops e els gossos e molts

¹ els cucs

d'altres animals. E, que encara és pitjor, els polls, puces, xinxes, llémenes, lladelles e altres, serien els vostres senyors, car tots aquests mengen la vostra carn.

BERNAT METGE (Barcelona 1340 – 1413)

LO SOMNI.

E quant haguí ben remirat, especialment lo dessús dit hom de mija estatura, a mi fo vijares que veés lo rei en Joan d'Aragó, de gloriosa memòria, que poc temps havia que era passat d'esta vida, al qual jo llongament havia servit.

E, dubtant qui era, espaordí'm terriblement. Lladoncs ell me dix:

–Llunya tota paor de tu, car jo só aquell que penses.

Quant jo l'oí parlar, coneguí'l tantost; puis tremolant diguí:

–O senyor! Com sots vós ací? E no morís l'altre dia?.

–No morí –dix ell–, mas lleixí la carn a la sua mare e retí l'esperit a Déu, qui el m'havia donat.

–Com l'esperit? –digui jo–. No puix creure que l'esperit, si res és, puixa tenir altre camí sinó aquell que la carn té.

–E doncs, què entens –dix ell–, que sia jo? No saps que l'altre dia passé de la vida corporal en què era?.

–Oït ho he dir –responguí jo–, mas ara no ho crec, car si fóssets mort no fórets ací. E entén que sots viu, mas la gent, o per tal com ho volria, car tots temps se alegre de novitats e especialment de novella senyoria, o per alcuna barateria que vol fer, ha mès en fama que sots mort.

–La fama –dix ell–, es vera, que jo he pagat lo deute a natura, e lo meu esperit és aquest qui parle ab tu.

–Vós, senyor, me podets dir què us plaurà, mas, parlant ab vostra reverència, jo no creuré que siats mort, car hòmens morts no parlen.

–Ver és –dix ell–, que ls morts no parlen, mas l'esperit no mor e, per consegüent, no li és impossible parlar.

–No em par –digui jo–, que l'esperit sie res après la mort, car moltes vegades he vist morir hòmens e bèsties e oçells, e no veïa que sperit ne altre cosa los isqués del cos, per la qual jo pogués conèixer que carn e esperit fossen dues coses distintes e separades. Mas tostemps he creegut que ço que hom diu esperit, o ànima, no fos àls sinó la sanc, o la calor natural que és en lo cos que, per la discrepància de les sues humors, mor, així com fa lo foc per lo vent qui el gita de son lloc, o quant és corruptut lo subjecte en què és, qui s'apaga e d'aquí avant no el veu hom.

SEGLE D'OR

AUSIÀS MARC, (Gandia 1397 – València 1459)

VELES E VENTS, Poema XLVI

Veles e vents han mos desigs complir
fent camins dubtosos¹ per la mar.

¹ perillosos

Mestre¹ i ponent contra d'ells veig armar;
 xaloc, llevant els deuen subvenir²
 amb llurs amics lo grec³ e lo migjorn,
 fent humils prec al vent tramuntanal
 que en son bufar los sia parcial⁴
 e que tots cinc complésquen el meu retorn.

Bullirà el mar com la cassola en forn,
 mudant color e l'estat natural,
 e mostrarà voler tota res⁵ mal
 que sobre si ature un punt al jorn.
 Grans e pocs⁶ peixos a recors⁷ correran
 e cercaran amagatalls secrets;
 fugint al mar on són nodrits e fets,
 per gran remei en terra eixiran.

Los pelegrins⁸ tots ensems votaran⁹
 e prometran molts dons de cera fets¹⁰;
 la gran paor traurà a llum los secrets
 que al confés descoberts no seran¹¹.
 En lo perill no em caureu de l'esment¹²,
 ans votaré al Déu que ens ha lligats,
 de no minvar mes fermes voluntats¹³.
 E que tots temps me sereu de present.

Jo tem la mort per no ser-vos absent,
 perquè Amor per mort és anul·lat;
 mas jo no crec que mon voler sobrat⁽¹⁷⁾
 puga esser per tal departiment⁽¹⁸⁾.
 Jo só gelós de vostre escàs voler,
 que, jo morint, no meta mi en oblit;
 sol est pensar me tol del món delit⁽¹⁹⁾

Jo tem la mort per no ser-vos absent¹⁴,
 perquè Amor per mort és anul·lat;
 mas jo no crec que mon voler sobrat¹⁵

¹ *mestral*

² *ajudar*

³ *gregal*

⁴ *favorable*

⁵ *e mostrarà voler tota res mal, que sobre si ature un punt al jorn. És a dir, [la mar] no tolerarà que hi sure [s'hi ature] res sobre ella..*

⁶ *petits*

⁷ *refugi*

⁸ *els qui viatgen*

⁹ *faran vots, promeses*

¹⁰ *dons fets de cera → exvots.*

¹¹ *És a dir, secrets qui ni al confessor d'han dit.*

¹² *És a dir, no me n'oblidaré de l'estimada.*

¹³ *És a dir: faré vots a Déu que ens ha units perquè no minve la meua voluntat [de seguir units].*

¹⁴ *És a dir: jo tem la mort per si m'oblideu.*

¹⁵ *vençut*

puga esser per tal departiment¹.
 Jo só gelós de vostre escàs voler,
 que, jo morint, no meta mi en oblit.
 Sol est pensar me tol del món delit². ,
 –car nos vivint, no crec es puga fer–.

aprés ma mort d'amar perdau poder
 e sia tost en ira convertit,
 e jo, forçat d'aquest món ser eixit,
 tot lo meu mal serà vós no veer.
 Oh Déu, ¿per què terme no hi ha en amor,
 car prop d'aquell jo·m trobara tot sol?
 Vostre voler sabera quant me vol,
 tement, fiant, de tot l'avenir.

Jo són aquell pus extrem amador
 après d'aquell a qui Déu vida tol.
 Puis jo són viu, mon cor no mostra dol
 tant com la mort per sa extrema dolor.
 A bé o mal d'amor jo só dispost,
 mas per mon fat fortuna cas no·m porta.
 Tot esvetlat, ab desbarrada porta,
 me trobarà faent humil respost.

Jo desig ço que·m porà ser gran cost
 i aquest esper de molts mals m'aconhorta.
 A mi no plau ma vida ser estorta
 d'un cas molt fer, qual prec Déu sia tost;
 lladoncs les gents no·ls calrà donar fe
 al que amor fora mi obrarà;
 lo seu poder en acte·s mostrarà
 e los meus dits ab los fets provaré.

Amor, de vós jo·n sent més que no·n sé,
 de què la part pijor me'n romandrà,
 e de vós sap lo qui sens vós està.
 A joc de daus vos acompanyaré.

CURIAL E GÜELFA (¿1435-1462?, novel·la anònima)

Esposalles de Curial e Güelfa

Curial, ja desarmat, e vestit de la millor roba del rei, estava entre les dones, que no donaven lloc que hom del món a ell s'acostàs. Lo rei, entretant, apartà lo marquès, e, després de molta composició de paraules, li pregà que donàs per muller Güelfa a Curial. Lo marquès respongué que no havia cosa en lo món que tant desitjàs. Lo rei e

¹ separació

² sols aquest pensament em fa perdre el goig de viure

la reina, cridada a una part Güelfa, lo marqués e la abadessa, parlaren a Güelfa de lo dit matrimoni. Güelfa callava e de vergonya no sabia ne podia respondre. L'abadessa, rompent lo silenci, digué al rei: *Senyor, què espereu? Jo per ella us dic de sí, e us responc que li plau.*

Lo marqués digué: *Ma sor¹, jo us pregue, que feu ço que lo rei mana.*

Lladoncs² Güelfa respongué al rei, no sens veu tremolosa e la cara tota carregada de vergonya: *No per desig que jo haja d'haver marit, com jo hagués deliberat null temps fer matrimoni, mes no havent boca per dir lo contrari de ço que vostra molt alta senyoria mana, feu de mi ço que en plaer vos vindrà.*

Lo rei e la reina, contents ultra manera³, fet venir l'arquebisbe de Rens, qui cosí era del rei, muntades la reina e Güelfa en sendes hacanees⁴, vingueren enmig de la plaça, e amb general festa lo rei los féu esposar.

Lo crit es mou molt gran. Los cavallers refresquen lo torneig. La reina e la Güelfa tornaren en les llotges e, tantost⁵, entrades en un retret⁶, Güelfa fou meravellosament vestida e ornada de tants e tan preciosos joiells que tot lo món estava torbat. Resplendia la bellesa d'aquella senyora sobre quantes hi eren. Ai, e com cuidà morir Laquesis, ferida de tres enveges, ço és, del marit, de la bellesa, e de la festa! Mireu-la mudava la color en mil maneres, e, per molt que es volgués cobrir, encara digué: *Benedicta tu in mulieribus!*⁷.

[...]

E aquell [Curial] qui era cavaller nat en pobre casa, favorit de la Fortuna après d'infinitis infortunis, per les sues virtuts, a les quals nulls temps defallí, e així mateix per Amor, qui és molt pus poderosa dea⁸ que la Fortuna, e nulls temps s'era partida⁽¹²⁾ d'ell ne l'havia deseparat, ans la Fortuna l'havia sostingut contínuament guerrejant contra infortunis e vencent-los, no obstant los assalts secrets de la iniqua e porfidirosa Enveja, e fonc remuntat en tal manera que lo valent e cavaller, en un jorn, per sos mèrits, obtingué principat e muller.

— O quant és gran lo perill, quantes són les sol·licituds e les congoixes a a aquells qui es treballen en amor! Car, posat que alguns amats de la fortuna, après d'infinitis infortunis, sien arribats al port per ells desijat, tants emperò són aquelles qui raonablement se'n dolen, que anvides pusc creure que entre mil desaventurats se'n tròpia un que hage amenada la sua causa a gloriosa fi. E si ab dret juí serà esguardat lo cas següent, jatsia que seran molts aquells qui diran que ells voldrien que així els prengué de les sues amors, emperò, sabent la certenitat de les penes de les quals aqueulla dolçor amarga és tota plena, e no havent certenitat de la fi si serà pròspera o adversa, se deurien molt guardar de metre's en aquest amorós ans dolorós camí. E per ço us vull recitar quant costà a un gentil cavaller e a una noble dona l'amar-se l'un a l'altre, e com ab gran treball e pena, e seguits de molts infortunis, après llong temps aconseguiren lo guardó de llurs treballs!

¹ germana

² aleshores

³ d'allò més

⁴ mules

⁵ de seguida

⁶ cambra

⁷ beneïda tu entre les dones

⁸ més poderosa deessa que

JOANOT MARTORELL, (Gandia, 1413/15-1468)**1) *Tirant a Anglaterra.***

«-Vós, gentilhome, que rebeu l'orde de cavalleria, ¿jureu per Déu i pels quatre sants evangelis de no anar contra el molt alt excel·lent rei d'Anglaterra, encara que fos contrari al vostre senyor natural: Sols si li torneu el collar de la divisa que l'esmentat senyor Rei acostuma de donar a tots aquells que fa cavallers, podríeu entrar en guerra contra ell, sense que us ho pogueren reprotxar els bons cavallers. En cas contrari, incorreríeu en falta greu i si fóreu fet presoner de guerra us trobaríeu en perill de mort. ¿Jureu pel sacrament que heu fet que mantindreu i defensareu dones i donzelles, viudes, òrfens, desamparades i fins i tot casades, si us demanen socors, i que posareu per elles tot el vostre afany a entrar en camp a tota ultrança ?».

Fet el jurament, els dos senyors de major rang que allí hi havia el prengueren pels braços i el portaren davant del Rei. El Rei li posà l'espasa sobre el cap i li digué:

«-Déu i mon senyor Sant Jordi et faça bon cavaller». I tot seguit el besà a la boca.

Després, set donzelles vestides de blanc que representaven els set gojos de la verge Maria li cenyiren l'espasa. A continuació, els quatre cavallers de major dignitat que allí es trobaven, en record dels quatre evangelistes, li calçaren els esperons. Seguidament, l'agafà la Reina per un braç i una duquessa per l'altre, l'acompanyaren a una bella tarima i l'assegueren a la cadira reial. Després s'assegueren el Rei a una part i la Reina a l'altra, i totes les donzelles i els cavallers a sota de la tarima i al seu voltant. Finalment hi portaren una col·lació molt abundant. I idèntic cerimonial, senyor, s'ha seguit per a tots els que han estat fets cavallers.

-Conteu-me, si us plau -digué l'ermità- totes les justes d'armes que Tirant ha fet.

-La vespra del dia assignat per a fer les justes, Tirant anà on estaven els vint-i-sis cavallers. En arribar-hi, els donà un escrit on deia que qualsevol cavaller que volgués fer armes amb ell, s'hauria de batre en un combat a cavall tant de temps com fos necessari fins que un dels dos rebés, amb la llança, vint cops sagnants, o fins que qualsevol d'ells es donàs per vençut. [...].

Quan Tirant fou enmig del camp. féu una gran reverència al Rei i a la Reina, anà als quatre cantons de la lliça i els senyà. Després baixà del cavall i anà a un petit pavelló que hi havia a un costat, on li portaren viandes i confits perquè es pogués refrescar. Tornà a pujar a cavall i trobà ja el mantenidor del camp a un cap de la lliça. Tirant es posà a l'altre cap i llavors el Rei manà que començàs la justa. De seguida els dos cavallers assentaren un colp als cavalls amb els esperons, i amb les llances col·locades als rests -que són unes peces de ferro que hi ha a la cuirassa i que serveixen per a mantenir subjecta la llança-, corregueren fins que xocaren tan ferament que es trencaren les llances. Després d'aquesta carrera. feren moltes altres trobades.

A la vintena carrera, l'oponent assestà un colp a Tirant enmig de la bavera del bacinet, el nafrà un poc en el coll i, gràcies que la llança es va trencar, el nostre cavaller no va morir. Cavall i cavaller caigueren a terra. Ràpidament, s'alçà Tirant féu que li donaren un altre cavall millor. Aleshores pregà als jutges de camp que li permetessen agafar una altra llança i li respongueren que cadascú podia prendre les llances que

volgués. Cadascú amb una nova llança corregueren l'un contra l'altre i ara Tirant punxà l'oponent un poc davall del rest. L'encontre fou tan poderós i la llança tan forta, que li traspassà el cos i el seu oponent caigué mort a terra. Les donzelles anaren immediatament a la porta del camp i demanaren que els tornassen el seu cavaller. Quan obriren les portes, les donzelles agafaren el cavall de Tirant per les regnes i, amb gran honor, se l'endugueren al seu allotjament. Allí el desarmaren, li miraren la nafra que tenia al coll i feren venir els metges perquè el curassen. I heu de saber que Tirant va ser molt ben servit per les donzelles, ja que estaven molt contentes perquè era el primer cavaller que havia fet armes per donzella i havia estat vencedor.

El Rei, acompanyat dels grans senyors, entrà en el palenc on jeia el cavaller mort i, en processó, el portaren a l'església de Sant Jordi, on hi havia preparada una singular capella per a aquells que morissin en les justes

2) Tirant es declara a Carmesina

Al cap de poc es retirà a la seua cambra, moment que aprofità la Princesa per a deixar de ballar, agafar Tirant d'una mà i asseure's junts a una finestra. Aleshores la Princesa començà a parlar: *Cavaller virtuós, us tinc molta compassió pel mal que us veig passar. Us pregue que em vulgau manifestar quin mal, o quin bé, sent la vostra virtuosa persona. Si es tracta d'un mal, jo, a causa de l'amor que us tinc, en prendré una part. Si en canvi és un bé, molt m'alegrarà que siga tot per a vós. Per tant, feu-me el favor de voler-m'ho dir.*

—Senyora —contestà Tirant—, *no vull el mal quan arriba en temps de bé, i molt menys quan pel mal es perd el bé. Heu de saber que del mal que tinc no us en faria part a vós, sinó que el vull tol per a mi i no desitge compartir-lo amb ningú. I d'aquestes coses no s'ha de parlar. Parlem d'altres, senyora, que siguen alegres i plaenteres i deixem les que turmenten l'ànima.*

—Certament —insistí la Princesa— *que no hi ha cap cosa que vós volguésseu saber que jo no us la digués de bon grat. Vós, en canvi, no m'ho voleu dir a mi. Per això us torne a pregar que m'ho digau per la cosa que més ameu en aquest món.*

—Senyora —respongué Tirant—, *us suplique que no em poseu en tal situació. Això no obstant, m'heu jurat de tal manera que us diré tot el que sé. Tot seguit us diré el mal que m'afligeix, puix vostra altesa em forca a dir-vos-ho, no us puc dir més que ame. I no pogué dir altra cosa, sinó que abaixà els ulls a les faldes de la Princesa.*

—Digau-me, Tirant, —demanà la Princesa—, *qui és la senyora que tant de mal us fa passar, perquè, si en cap cosa us puc ajudar, ho faré amb molt bona voluntat.*

Tirant posà la mà a la mànega, tragué l'espill i digué: *Senyora, la imatge que hi podreu veure em pot donar la mort o la vida. Mane-li la vostra altesa que em tinga pietat.*

La Princesa prengué l'espill i, amb ràpids passos, se n'entrà a la cambra pensant que hi trobaria alguna dona pintada, però no hi veié res més que la seua cara.

3) Els soldats de Tirant capturen uns espies

En arribar a la ciutat, descavalcaren. Tirant se n'anà a la placa on va trobar la major part dels soldats de peu els va dir: *Veniu ací, germans. Venim d'espia el campament dels nostres enemics i, quan veníem, hem vist quatre espies. ¿Qui de*

vosaltres vol anar per ells? Per cada espia que em porteu viu us donaré cinc-cents ducats, i si me'n porteu el cap us en donaré tres-cents.

A l'instant, set homes d'infanteria que coneixien molt bé la terra, es posaren d'acord, i partiren de nit per a no ser vistos. Quan foren ben avant, digué un d'ells: *Senyors, voleu que fem les coses ben fetes? Amaguem-nos prop d'una font que hi ha ací i cobrim-nos amb rames. De ben segur que els moros, a l'hora del migdia, davallaran ací a beure d'aquesta aigua a causa de la gran calor que fa, i així els agafarem per sorpresa.*

Considerada la qüestió, s'hi posaren molt bé a l'aguait. En eixir el sol, els van veure dalt d'un tossal. Però a l'hora en què la calor era més intensa, davallaren a la font a beure aigua freda. Quan estigueren allí, digué un dels cristians que estaven amagats: *Que no es moga ningú fins que no estiguen ben farts d'aigua, perquè així no podran córrer tant.*

I així ho feren. Quan hagueren begut i menjat, els cristians van eixir cridant i de seguida n'agafaren tres, mentre que l'altre fugia. En veure que no el podien capturar, li dispararen amb una ballesta. La fletxa el va ferir en el costat i va caure de seguida. Li tallaren el cap i el van posar en la punta d'una llança. Als altres, amb les mans lligades, els portaren on es trobava el Capità.

JAUME ROIG (València ? - Benimaclet, 1478).

Com pres donzella el protagonista, de L'espill

En aquell punt que jo fui junt¹
en la ciutat, haguí comptat
quants anys havia. Trobí complia
los trenta-dos. Amb corredors²
jo m'avenguí. Comprí, paguí
l'alberg³ aquest; arregl'l prest
d'abillaments e forniments
com convenia. Sovint venia
la ranyinosa⁴ vella envejosa
a visitar, per aguaitar
si res portava o si em donava
lo marit seu. Com ella veu
jo com vivia, e quant havia
d'allà enviat o canviat,
m'ho veu cobrar e bé esmerçar⁵,
bé li plagué, com conegué
que ric venia. Ella tenia

¹ vaig arribar.

² mitjancer en actes comercials, o d'una altra índole.

³ casa.

⁴ xafardera.

⁵ gastar.

una cosina. Tantost barrina¹
 fos muller mia. Ella m'envia
 la corredora², gran ralladora³,
 entremetent, puntacorrent⁴
 i ben revessa⁵. Ella m'endreça
 son parlament: *–D'un casament*
molt singular vos vull parlar:
d'una donzella bona e bella,
ben endreçada, molt heretada⁶,
rica pobila d'aquesta vila,
dels bons parenta⁷; en dot ha trenta
mília sous en timbres nous⁸,
tots en moneda. Una arboreda,
 gran alqueria, dix posseïa
 prop la Devesa⁹; sense despesa,
 dix se faria segons voldria;
 que ho ordenàs.
 Falsa parlara, vella velera¹⁰.
 M' embabuixà i m'atabuixà¹¹.
 De tot mentia.

Isabel de Villena (València, 1430 - València, 1490)

Nom de religió amb el qual és coneguda l'escriptora i abadessa Elionor Manuel de Villena

De *Vita Christi*

Predicant el senyor a Jerusalem s'esdevingué que una gran senyora molt rica, singular en bellesa i gràcia sobre totes les altres dones de la seua condició social, lliure de l'autoritat de pare i mare, perquè ja s'havien mort, deixant-li grans riqueses i gran abundància de béns de tot tipus, tenia un germà i una germana. Ella era la principal senyora i la major de tots. I veient-se així lliure en sa joventut sense ningú que la reprengués i tenint la pròpia voluntat per llei, seguia totes les apetències dels sentits no atenent sinó en delits i plaers de la persona en arreus i novetats, i res no li era difícil puix tenia què gastar [...].

¹ cavil·la.

² cfr. nota 2.

³ engalipadora.

⁴ persona que obra precipitadament i sense mesura.

⁵ retorçada.

⁶ amb molta herència.

⁷ de família ben relacionada.

⁸ moneda de mitja lliura.

⁹ prop del Saler.

¹⁰ hipòcrita.

¹¹ m'entabuixà i atabalà.

I així aquesta senyora tant com de més alta condició era i més singular en bellesa i diners, més prompte la seua fama va ser tacada. I la gent menuda que, comunament, pren gust en malparlar de les grans dones per poc que veja, parlaven tan abundantment d'aquesta senyora que es deia Maria Magdalena, que entre el poble no la coneixien sinó com la dona pecadora.

JOAN ROIÇ DE CORELLA (*Gandia? 1433/43 - València 1497*)

1) *Mos ulls, tancats perquè altra no mire*

Mos ulls, tancats perquè altra no mire,
si els obre mai, la mort suplic los tanque;
l'aigua de plor, puix no es pot fer s'estanque,
un poc espai prendrà, per on espire.

Sol pel desert, fugint la primavera,
en ram florit no prendré mai posada;
ab plorós cant, en aigua reposada
nunca beuré, en font ni en ribera.

Flor d'honestat, estarà en la bandera;
sobre el meu vas¹, un mot de lletres negres:
*Corella és mort, qui en dies poc alegres
sempre visqué per amar ab espera.*

2) *Cobla* *que, llegint-la per llarg diu acontentament, e llegint-la per meitat, diu descontentament*

De béns e plaer	→tostemps abundós
sempre freturós	→de dol e tristor
no estic desitjós	→de veure dolor
de prendre muller	→ben cobdiciós
solaç ab cantar	→jo prenc en repòs
del tot vull fugir	→pensar en la mort
ni em plau gens oir	→res que em desconhort
lo riure i ballar	→tinc per mon espòs.

SEGLE XVI: ÈPOCA MODERNA (SEGLES XVI, XVII i XVIII)

JOAN TIMONEDA (*València, 1518/20–1583*)

Flor d' enamorats.

Só qui só, que no só io,
puix d'amor mudat me só.

Io crec cert que res no sia,
o, si só, só fantasia,
o algun home que somia

¹ sepulcre

que ve a alcançar algun do.
puix d'amor mudat me só.

Só del tot transfigurat;
só aquell que era llibertat,
i ara d'amors cativat
me veig molt fora raó,
puix d'amor mudat me só.

Si só, puix que en lo món vixc
i a mi mateix avorrixc,
i segons que discernixc
veig la qui em dóna passió
puix d'amor mudat me só.

Qui té anguila per la cua.

Qui té anguila per la cua
i la dona per la fe,
bé pot dir que res no té.

Qui escriu en l'aigua corrent
i en fortuna ha confiat,
i pren fe d'un renegat
i de l'aire el fonament,
del que és orat document,
d'alguna dona la fe,
bé pot dir que res no té.

Qui pren de l'irós paciència,
també el trastejar dels rems,
i lo fruit de tots extrems,
i del lleó la clemència,
de la cabra l'abstinència,
de la dona la mercè,
bé pot dir que res no té.

Qui s'obliga a lligar fum
i a traure cera del foc,
i tornar lo negre groc,
sense ferro traure llum,
i, fora de tot costum,
la dona que vulga bé,
bé pot dir que res no té.

SEGLE XVII: EL BARROC

FRANCESC VICENÇ GARCIA (Tortosa ~1582 - Vallfogona de Riucorb 1623)

A una mossa gravada de verola

Mala pasqua¹ us do Déu, monja corcada,
bresca sens mel, trepada gelosia,
formatge ullat, cruel fisonomia,
amb més punts i grops² que té l'arada;

d'alguna fossa us han desenterrada
per no sofrir los morts tal companyia,
quan eixa mala cara se us podria,
i estava ja de cucs mig rosegada;

però, si sou de vermes³ escapada,
perquè siau menjar de les cucales
(que de mal en pitjor la sort vos porta),

mantinga-us Déu la negra burullada⁴,
i, adéu-siau, que em par⁵ que em naixen ales
i em torno corb després que pic carn morta!

FRANCESC FONTANELLA (Barcelona, 1622-1681)

A l'ausentar-se l'amada Gileta, ab llàgrimes se alimenta Gilet afligit i celebra l'hermosura de Gileta

A una calavera

Esta que veus, figura rigorosa
(sens vista, com l'Amor, mes no sens ira,
que ab prestesa de llamp la dalla gira
contra lo més altiu més vigorosa)

no és la Mort freda, tràgica, penosa,
fantasma vana que als infants admira;
un mort és, o d'un mort que ja respira
premi feliç o flama dolorosa.

Defunt retrato de mortal flaquesa
en què lo temps acaba humanes glòries,
de poc temps anticipa la pintura;

mes trobaràs la vida en la tristesa,
si guardes en lo cor estes memòries
com portes en lo cor esta figura.

¹ camí, viatge.

² nusos dels troncs.

³ cucs.

⁴ ¿carronya?

⁵ pareix.

PERE JACINT MORLÀ (València, ? – 1656)***Tractat del pet [fragment]***

D'açò de tirar-se pets
i rotar per lo traser,
un tratadet ne vullc fer
per a ignorants i discrets.

Assentats uns notadets,
podré en major claritat
indagar en puritat
del pet l'essència i substància,
perquè no hi haja ignorància
d'esta important veritat.

Nota primer que petar-se
no està prohibit per llei,
i així al vassall com al rei
los és lícit desventar-se.

Ni crec jo que puga dar-se
principi més evident,
quan tots creuen firmament
ser cosa molt natural
i el no haver-hi ningun mal
en obrir-li porta al vent.

Nota en seguida que el pet,
sent efecte d'una causa
interior, i que en gran pausa
va rodant per lo secret,
no perteneix, segons dret,
al juí i coneixement
de l'Església, si no ment
aquell adagi que indica
que l'Església no judica
lo que passa interiorment.

Nota tercer que tot pet,
sent efecte necessari,
és mixto de voluntari,
no *in fieri* sinó en fet.

Segons este notandet
no es pot lo pet evitar,
mes es podrà, a tot tirar,
suspendre per un breu rato
hasta donar de barato
lo que li pot costar car.

Nota quarta que, de cosa
tan substancial com lo pet,
no se'n trata en ningun dret,
facultat, ni llei, ni glosa.

Gran descuit!, I que a mi em posa
en la major confusió
veent que hasta Salomó,
que de tot va disputar,
lo pet se'l volgué deixar
arrimat en un racó.

PERE JOAN PORCAR (València, 1560- ± 1629)

del *Dietari*. **Dels castellans que han acompanyat el Rei a València.**

Dilluns a 6 de maig 1599, entre quatre i cinc hores de la vesprada entraren en casa don Jaume a netejar-li lo pou [cec] que los de l'almirall que allí aposentaven i ell també, l'havien embrutat tot de brutedat i bacins¹. I de la gran pudor, entrà primer un home i s'ofegava, i entrà un altre per a ajudar-lo i els dos restaren allí morts de la pudor. I casi en totes les cases on estos Grans de castellans han aposentat, han fet lo mateix dels pous, i tots los departaments han emmerdat, i tot ho han derruït i quasi fins tots los panys de les portes han arrancat. Esta és el guany que Sa Majestat nos ha portat a València amb tan bruta gent; i més, que l'hospital general està molt ple de pobra gent, perquè [en] totes les quadres² a cada part hi ha dos llits, un davant d'altre, plens de malalts forasters, lo que no s'ha vist molts anys ha en València.

SEGLE XVIII

LLUÍS GALIANA (Ontinyent, 1740-1771)

de *Rondalla de Rondalles*.

Aplegà, doncs, i en tan bon punt posà els peus en lo portal, puto el darrer qui aniria a pegar-li una abraçada.

—*Sega's*, dia l'un. L'altre li prenia la gaiata, no faltà qui li llevà la mantellina i tots no sabien què fer-se en la bona de l'*Auela. Però ella, no donant-se per entesa, la primera paraula en què desplegà la boca fon que estava cansadeta, així que li faria bé un tragueta, perquè, com dia, *alls crus i vinet pur passen lo port segur*.

Carot per l'auelona, si sabia! No dic jo? Si pareixia la que anà a enganyar a Sant Antoni, i açò que tots estaven en què pixava aigua beneïda. En tota la vida Auela més taimada! Aquell nas de ganxo de cresol, que no me li deixava alçar la barba [...]

Veritat és que anava a tombollons, i s'afofava en les paraules³; perquè la bancada de dalt li havia caigut tota, i sols tenia baix dos dents i tres queixals, que servien per a apuntalar-li el nas; però tot açò era pa i mel respecte de què pareixia una centella i que

¹ orinals

² sales

³ se li enredava la llengua quan parlava.

al mateix dimoni li faria eixir els cabells blancs, només que la posara en eixos trots. Què més volen vostés? Sempre que parlava, anaven els refranys a puntapeus, i tots estaven en la boca oberta, com uns enganyapastors¹, oint-li aquells repents i flautades en què eixia.

¿No era l'Aueleta de la meua ànima i d'aquelles que no en fan los ferrers a martellades?² Pos a esta Auela que jo dic –estan vostés– li tragueren un got de vi ple de gom a gom, i dient a *gran seca, gran arremullada*, se'l pipà, com un bé de Déu, a la salut de tots; i bon profit.

Després que descansà a ossades³, saltà el Pare –que, ara que me'n recorde, es dia Pere el Gros– i prenent la taba⁴, com tenia de costum, començà a informar-la d'este modo:

–*Açò és açò. Tot lo barbull⁵ i laberint de ma casa és per eixe folleto de xiqueta que, contra la meua voluntat i son profit, es vol casar en [amb] un perdut i un homenet de mala mort, que no té més que el sol que li naix sobre la cara; i no hi ha qui la traga d'esta andròmina. Vosté ha de pensar i creure, senyora Bajuana...*

JOAN SALVADOR (Barcelona 1683-1726)

Viatge d'Espanya i Portugal (1716-1717) [fragment]

Lo dia 4, dimecres, partírem a les nou hores d'Atzeneta. Poc després deixàrem a la dreta el Palomar; després passarem per la vila d'Albaida i un convent de caputxins, i dins un lloc dit Alatjor. Continuant un poc de mal camí per la calessa i haver fet una llegua i mitja de camí, passàrem per Ontinyent, vila gran dins un fondo.

Es compta d'Ontinyent a dita casa més de dues llegües bones, que nosaltres estiguérem més de quatre hores, a on haguérem d'estar amb gran incomoditat. Dita casa és en un pla, amb moltes altres. Venint la gent de treballar, tinguérem lo gust de veure fer les coques, després les miques, etc., i per memòria ho notaré. Prenen farina de blat i de panís; la mesclen bé. Després la posen sobre una pell que tindrà quatre pams de diàmetre, posant després sal i aigua freda. Pasten dita farina, havent ans fet una creu en modo de benedicció. Així pastada, l'estenen fins que quasi prenga la figura de la pell; després la pleguen. La llar del foc, que està ben empedrada i llisa, la fan ben escalfar. Després, amb una escombra, aparten la cendra i foc, posant-hi la pasta, desplegant-la i cobrint-la amb la cendra i foc. Dins un quart d'hora la trauen del foc i l'espolsen de la cendra. Ne trenquen alguns bocinets de les vores i les posen dins una paella, a on tenien un poc de greix i carn de moltó ja un poc cuïta, posant-hi aigua per fer suc. I, en ésser cuït, ho tiren tot sobre la coca, la qual han deixat a terra i sota han posat una estora redona. Tots es posen a terra, assentats per tot lo rededor de la coca i van trencant un bocí d'ella i menjant de la vianda. M'atordí de veure això –pues la pasta és sens llevat i mig cuïta–, com aquells pobres treballadors hi poden aguantar.

¹ ocell que, segons la creença popular, xuclava la llet de les cabres.

² no fer-ne els ferrers a martellades es diu d'aquelles persones o coses que no són gaire resistents.

³ i tant!

⁴ prendre la taba, és a dir, començar a parlar.

⁵ enrenou

SEGLE XIX: LA RENAIXENÇA

CARLES BONAVENTURA ARIBAU (Barcelona, 1798- 1862):

Oda a La Pàtria

Adéu-siau, turons, per sempre adéu-siau;
oh serres desiguals que allí en la pàtria mia
dels núvols e del cel de lluny vos distingia
per lo repòs etern, per lo color més blau.
Adéu tu, vell Montseny, que des ton alt palau,
guaïtes per un forat la tomba del jueu
e la mig del mar immens la mallorquina nau.

Jo ton superbe front coneixia llavors
com conèixer pogués lo front de mos parents;
coneixia també lo so de tos torrents,
com la veu de la mare e de mos fills los plors.
Mes, arrencat després per fets perseguidors,
ja no conec ni sent com en millors vegades;
així d'arbre migrat a terres apartades
son gust perden los fruits e son perfum les flors.

¿Què val que m'haja tret una enganyosa sort
a veure de més prop les torres de Castella
si el cant dels trobadors no sent la mia orella
ni desperta en mon pit un generós record?
En va a mon dolç país en ales jo em transport
e veig del Llobregat la platja serpentina
que, fora de cantar en llengua llemosina,
no em queda més plaer, no tinc altre conhort.

Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis,
que ompliren l'univers de llurs costums e lleis,
La llengua d'aquells forts que acataren los reis,
defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis.

Muira, muira l'ingrat que, en sonar en sos llavis
per estranya regió l'accent nadiu, no plora,
que en pensar en sos llars, no es consum ni s'enyora,
ni cull del mur sagrat la lira dels seus avis!

En llemosí sonà lo meu primer vagit,
quan del murgó matern de dolça llet bevia;
en llemosí al Senyor pregava cada dia,
e càntics llemosins somniava cada nit.

Si quan me trobo sol parl amb mon esperit,
en llemosí li parl, que llengua altra no sent,
e ma boca llavors no sap mentir ni ment,
puix surten mes raons del centre de mon pit.

TEODOR LLORENTE. (València 1836-1911)**VORA EL BARRANC DELS ALGADINS**

Vora el barranc del Algadins
hi ha uns tarongers de tan dolç flaire
que per a omplir d'aroma l'aire,
no té lo món millors jardins.
Allí hi ha un mas, i el mas té dins
volguts records de ma infantesa;
per ells jo tinc l'ànima presa
vora el barranc dels Algadins.

Vora el barranc dels Algadins,
s'alcen al cel quatre palmeres;
lo vent, batent ales lleugeres,
mou son plomall i els seus troncs fins.
En ells, milers de teuladins
fan un soroll que el cor enxisa.
Qui oir pogués sa xiscladissa
vora el barranc dels Algadins!

Vora el barranc dels Algadins,
l'aigua corrent los camps anega;
en sos espills lo sol llampega,
i trau l'arròs verdosos brins.
Sona el tic-tac en los molins;
i al caure el sol, caçadors destres,
a joca van d'ànecs silvestres
vora el barranc dels Algadins.

Vora el barranc dels Algadins
mourà les palmes l'aire,
li donaran los horts son flaire,
i sa cantúria els teuladins.
Lo mas demà guardarà dins
dolços records i imatges belles;
jo no podré gojar ja d'elles,
vora el barranc dels Algadins!

2) *Salutació als poetes de Catalunya, Mallorca i Provença que vingueren a les festes del centenari del rei en Jaume, 1876.*

Germans de la gloriosa Catalunya,
els de l'illa daurada¹ i Rosselló,
els d'Alguer, que separa el mar i allunya,
però l'oblit de vostre origen, no;
per a record d'aquest venturós dia
per la partida solament amarga,
València una abraçada vos envia,
arborant com penó de germania
la llengua d'Ausiàs March.

Constantí LLOMBART. (València 1848- 1893)

LO CRIT DEL RENAIXEMENT.

Quin dany els haurà fet? Gent descastada.
Fills hi ha rebordonits d'esta ciutat,
que sens raó ni llei que ho justifique,
odi tenen de mort al Rat Penat.

Greu és lo delit seu! Ha pres per lema
los sagrats mots de Pàtria, Fei Amor,
i a l'entusiasta crit de Renaixença,
sembla d'un bell pervindre la llavor.

Fugint de les fogueres de l'incendi
atordit, mes no mort, lo pobre aucell
s'ocultà i ha viscut entre les pedres
del derrocat palau o del castell.

Tètric habitador d'aquelles runes,
sepulcre del passat, ha alçat hui el vol
i ha vist al resplandor de nostre segle
que també en altre temps brillà lo sol.

[...]

I amunt lo vol triumfant remunta
i d'aquella regió en la excelsitud
estel és benhaurat de nostra pàtria,
nunci és d'amor, de glòria i de virtut.

Ell és lo pur esperit que nos anima,
ell lo símbol i haç de nostra unió,
ell lo nord i la brúixola infal·lible
que al port nos conduirà de salvació.

¹ *Mallorques*

JACINT VERDAGUER (Folgueroles 1845 – Vallvidrera 1902)de *L'Atlàntida*.

I, obrint el llibre immens de sa memòria,
descabdella el fil d'or d'aquesta història,
de perles d'Occident pur enfilall;
i el jove, per qui Europa era poc ampla,
de l'ànima les ales més eixampla,
com l'àliga marina al prendre espai.

Veus eixa mar que abraça de pol a pol la terra?
En altres temps d'alegres Hespèrides fou hort,
encara el Teide gita bocins de sa desferra,
tot braolant, com monstre que vetlla un camp de mort.

[...]

Senyor de les venjances! Donau alè a mon càntic,
i diré el cop terrible que, rebatent-la al fons,
feu desbotar els amplexes Mediterrà i Atlàntic
per desunir els mons

NARCIS OLLER (Valls 1846 – Barcelona 1930)de *Vilaniu*

Mig minut després entraven a la saleta els tres senyors de la casa, i l'alcalde de la vila i don Ramon. En havent saludat, el governador, don Pau, i l'alcaide s'encaminaren al primer pis. El general i don Ramon es deixaren caure a les butaques amb semblant de mal humor.

—*Què passa* -preguntà donya Isabel-. *Sembla que vénen capficats.*

—*No res: quatre perdularis que han tingut el mal gust d'aixecar-se. Llàstima de bales.*

—*Allò de sempre, general: aquest país està deixat de la mà de Déu. Sap qui falta, a Espanya? Un bon sabre* —féu don Ramon, vermell com el foc.— *Jo no sé en Narváez com s'és tornat!*

—*Sí, Sí! Palo, palo!* —refermà el general tot turmentant-se el mostatxo—. *Si jo fos poder, ja ho veurien!*

—*Bé, però on ha estat, això?* —preguntaren els oients.

—*En aquesta mateixa província.*

—*Valga'm Déu!, que mai no puguem tenir tranquil·litat* —exclamà la senyora.

—*És cosa de consideració* —interposà l'Albert.

—*Ca!...* —exclamà el general-. *Si em deixessin fer a mi, ho acabava amb quatre bales.*

—*Però, per de moment, ja tenim en dansa el senyor governador: ja no pot dormir aquí!* —afegí, amb veu condolguda, don Ramon, cada volta més ple d'enuig.

—*Com!* —salta donya Isabel— *En aquestes hores se n'anirà?*

—*No té altre remei* —replicà el general en to sentenciós. *I el teu marit, també."*

ÀNGEL GUIMERÀ . (Santa Cruz de Tenerife 1845 – 1924)**de *La filla del mar*, Acte I, escena VII)**

Mòllera: Àgata!...

Àgata (*distreta*): Què hi ha?

Moll.: Què fas tota sola?

Àgata: Res. Què vols que faci? M'enyoro.

Lluïseta: T'enyores? (*Rient.*) Tu? I què és lo que enyores?

Àgata: No ho sé. Sinó que de vegades m'enyoro més fort!...

Baltasanet (*tot trafiquejant*): Tu, mossà, lo que has de fer, mossà, és acostar-te al foc, que t'assecaràs.

Àgata: Sí, ara hi corro! Ja se m'assecarà al damunt.

Gregorio (*des de lluny. Rient.*): Caterina, l'Àgata ha caigut a l'aigua.

Caterina: Potser vols anar-te'n a mudar a casa teva... Per la missa, dona.

Àgata: (*mig rient*): Ja estic bé com vaig.

Balt.: Veureu, minyons i noietes: ara quan toquin, tothom que vingui a la missa de l'Àgata que en diem, i després a esmorzar aquí que avui jo pago; si no destralegeu gaire, ei. I en acabant cadascú a casa seva i nosaltres tronarem a mar. Ei, tu, Àgata, si vols fer festa perquè et vam salvar tal dia com avui, no vingues a la pesquera.

Àgata: I què hi faria en terra? (*Riallera.*) Si jo voldria estar sempre a l'aigua. (*Caterina, Baltasanet i Gregori trafiquegen de la barca a casa i al revés.*)

Rufet: Com un peix, no, tu?

Àgata: (*rient*): No ho sé jo de quina manera: sempre a l'aigua.

Filomena: Per això has volgut ser pescadora, com els homenots. (*Àgata fa que sí amb el cap.*)

Lluïs.: Per això t'has tirat avui a l'aigua.

Àgata: Oi que no, que hi he caigut. I de cap, que hi he caigut, mala negada! (*Riu animant-se.*)

Mòll.: I que deus haver fet un xap! (*Riuen tots.*)

Àgata: I que si fa no fa hi havia deu brases d'aigua. I que hi estava bé a sota! Com que veia la teiera d'un verd de mareperla més hermós! Veureu, tireu-vos-hi un dia vosaltres. (*Les altres fan que no.*)

Filomena: Sí, ves si ens hi tirarem de cap a mar nosaltres!

Àgata.: Tenen por! No gosen!

Lluïs.: I si ens hi quedàvem?

Àgata: (*amb entusiasme*): Per sortir, mira: piques a terra amb el peu, obres els braços, i amunt! Ara, per no sortir mai més... ajuntes els braços ben estrets sobre el pit, com si estessis sola al món i per despedir-te, no tenint a ningú a qui abraçar, t'abracessis ben fort a tu mateixa... i no tornaries mai més a sobre l'aigua. Mai més. Mai més.

Filomena: Dius unes coses de vegades!... (*L'Àgata riu fort.*)

Lluís.: Veuràs, no volem estar tristes nosaltres. T'hi deus haver deixat caure per broma, a l'aigua, tu. (*Totes diuen que sí bromejant.*)

Àgata: (*enfadada*): Que us he dit que no! Tossudes! Que no!

Rufet: Doncs com ha estat?

Àgata: Ha estat... (*Canviant i a l'últim rient.*) Veureu com ha estat, veureu! Doncs que al caure les dotze hores de la nit, el Baltasanet, que feia d'arboraire, m'ha emprès dient-me: *Veiam, veiam, Àgata, ara que comença el teu gran dia com te llueixes amb la fitora!*" Perquè avui hem pescat a l'encesa. *Que com me llueixo? Ja ho veureu ara!* Jo que m'he posat dreta a la proa, he engrapat l'eina, m'he senyat, i a mirar sota meu dintre de l'aigua. Tot era quiet; ni una manxada de vent, i el mar planer, planer que una hi caminaria per sobre. Vet aquí que al cap d'un pare nostre em veig venir a la clara de l'aigua, cuejant com una senyorassa, i més contenta! Una sorella; i ras, fitora avall; i ras fitora amunt; la sorella clavada. I l'ull viu altre cop! Calleu, calleu, que ara ve un retxetó més botzo i presumit! Semblava el senyor notari de vila; i ras, enmig l'esquena, i al cove. (*Molt exaltada i festosa.*) I després me veig que pugen a la llampa de l'aigua dos peixets més eixerits, que tan aviat eren de plata com d'or, l'un al costat de l'altre, amb los capets a prop, que talment semblava que festegessin i s'anessin dient coses boniques! Jo que a poc a poc he anat retirant la fitora perquè no s'espantessin els pobrissons, i em deia mirant al més xicarró: *Aquest ets tu, Àgata.* I mirant-me a l'altre que semblava que semblava que fos l'home, i que fes l'ullet: *Aquest és... és... (Riu ella.)*

Filomena: Sí, sí; qui et semblava, qui?

Àgata: L'altre? L'altre el xicot que a mi m'estimarà algun dia, vaja.

JOSEP BERNAT I BALDOVÍ. (Sueca 1809 – 1864)

Pascualo i Vicenteta, del "*Meló-i-drama tot en una pesa, titulat ...*

(*Apareix el tio Bartolo menjant coca, y en [amb]l'ampolla à la vista*)

Bartolo: Valga'm Déu, y en quin *terreno
em posà anit Lucifer!...
Gità en lo llit ma muller,
i una atra fent-me el sereno!

És el cas que jo dormia
en [amb] l'ànima un poc desperta,
quant m'he vist la porta oberta
i un bulto que dins corria.

A l'emprompte m'he sorprés,
perquè tot viviente sap
que a qualsevol per no res
la sang se li n'apuja al cap.

I en un bot tirant-me a terra,
*sampant l'arma del capsal,
m'he posat en peu de guerra
contra aquell bulto infernal.

Però al temps que l'escopeta
anava a obrir ja el postic,
he observat que l'enemic
portava monyo i pinteta.

Li eixien flames pels colzes,
i per baix la mantellina
unes mirades més dolces
que este tros de coca fina.

M'he quedat sense paraula,
que el cas no era per a manco,
i com [que] sóc tan *pié de banco*,
asilo he pres baix la taula;

A on reprimint el *resoll,
ple d'*angusties i corruixes,
m'ha vist en [amb] aigua *hasta el coll,
i en [amb] tarquim *hasta les cuixes.

Perquè he oït prompte un gemec,
de l'atra dona dormida,
que, mamant-se la partida,
s'ha alçat en un bell en sec¹.

I rabiosa com la hiena,
quan va en busca de una lloba,
s'ha despenjat de l'alcova
darrere l'ànima en pega.

Armant-se allí entre les dos
un balla i una simfonia,
que jo ací els contaria
si no fora que tinc tos.

¹ molt de presa

MODERNISME

JOAN MARAGALL . (Barcelona, 1860 – 1911)

1) *La vaca cega*

Topant de cap en una i altra soca,
avançant d'esma pel camí de l'aigua,
se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça,
el vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
se li ha posat un tel. La vaca és cega.
Ve a abeurar-se a la font com ans solia;
mes no amb el ferm posat d'altres vegades
ni amb ses companyes, no: ve tota sola.
Ses companyes, pels cingles, per les comes,
pel silenci dels prats i en la ribera,
fan dringar l'esquellot mentre pasturen
l'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.

Topa de morro en l'esmolada pica
i recula afrontada... Però torna
i abaixa el cap a l'aigua i beu calmosa.
Beu poc, sens gaire set... Després aixeca
al cel, enorme, l'embanyada testa
amb un gran gest tràgic; parpelleja
damunt les mortes nines, i se'n torna
orfe de llum, sota del sol que crema,
vacil·lant pels camins inoblidables,
brandant lànguidament la llarga cua.

2) *La fi del comte Arnau.*

—La terrenal via infinita
deixeu-me córrer ben fidel.
Mireu que us porto la collita:
Pare nostre que esteu en lo Cel.
Só com un cep amb molta fruita
que es dobla al pes de sa dolçor:
no em veremeu, que encara en lluita
vaig aprenent la llei de l'amor.
Porto en mi els fills i la fe estranya,
porto l'aimada sobre el cor;
i la muller, que m'acompanya,
me canta el cant de vida i mort.
Per l'encontrada més obscura
de tant de pes vaig carregat;
sento al damunt com me madura
l'amor degut i no pagat.

APEL·LES MESTRES . (Barcelona, 1854 – 1936).***Cançó trista***

Era un pobre teixidor
que teixia, que teixia,
era un pobre teixidor
que teixia nit i dia.

Teixia un somni d'amor
que era un cel de poesia;
per trama, pena i dolor
per ordit, goig i alegria;

el seu cor per obrador;
per tela la fantasia ...

Era un pobre teixidor
que teixia!, que teixia!

Mes l'amor és un traïdor,
tot engany i picardia;
obre l'ala al bo i millor
i s'allunya amb el nou dia.

I ara el pobre teixidor
ja no canta com solia
gira els ulls en la foscor
i li sembla que somnia;

i morint-se de tristor
troba dolça sa agonia ...

Era un pobre teixidor
que es moria! que es moria!.

JOAN ALCOVER . (Ciutat de Mallorca 1854 – 1926)***La balanguera*, del poemari *Cap al tard*¹**

*La balanguera fila, fila
la balanguera filarà.*

La balanguera misteriosa,
com una aranya d'art sutil,
buida que buida sa filosa,
de nostra vida treu el fil.

Com una parca bé cavil·la,
teixint la tela per demà.

¹ És el seu poema més popular dels inspirats en l'imaginari popular. Amadeu Vives (1871 – 1932) el va musicar i ha esdevingut l'himne de Mallorca.

La balanguera fila, fila, ...

Girant la ullada cap enrera,
guaita les ombres de l'avior,
i de la nova primavera
sap on s'amaga la llavor.
Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar.

La balanguera fila, fila, ...

Quan la parella de ve de nocces,
ja veu i compta sos minyons;
veu com davallen a les fosses
els que ara viuen d'il·lusions,
els que a la plaça de la vila
surten a riure i a cantar.

La balanguera fila, fila, ...

Bellugant l'aspi, el fil cabdella,
i de la pàtria la visió
fa bategar son cor de vella
sota la sarja del gipó.
Dins la profunda nit tranquil·la,
destria l'auba qui vendrà.

La balanguera fila, fila, ...

De tradicions i d'esperances
tix la senyera del jovent,
com qui fa un vel de noviances
amb cabelleres d'or i argent
de la infantesa qui s'enfila,
de la vellura qui se'n va.

Lla balanguera fila, fila, ...

Desolació del poemari *Cap al tard*¹

Jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir,
que als segadors feia ombra a l'hora de la sesta;
mes branques una a una va rompre la tempesta,
i el llamp fins a la terra ma soca migpartí.
Brots de migrades fulles coronen el bocí
obert i sense entranyes, que de la soca resta;
cremar he vist ma llenya; com fumerol de festa,
al cel he vist anar-se'n la millor part de mi.
I l'amargor de viure xucla ma rel esclava,
i sent brostar les fulles i sent pujar la saba,
i m'aida a esperar l'hora de caure un sol conhort.

¹ És el seu poema més popular dels inspirats en l'imaginari popular. Amadeu Vives (1871 – 1932) el va musicar i ha esdevingut l'himne de Mallorca.

Cada ferida mostra la pèrdua d'una branca;
sens mi, res parlaria de la meitat que em manca;
jo visc sols per a plànyer lo que de mi s'és mort.

VÍCTOR CATALÀ. (Caterina Albert, L'Escala 1869 – 1966)

***Solitud*, fragment dels caps. IX, X i XI . Cap. X: Gatzara.**

A la festa de sant Ponç, patró de l'ermita, s'apleguen la gent dels pobles i masos de la rodalia. La Mila s'ha fet càrrec del dinar. Quan els assistents a l'aplec dinen, el pastor recomana a la Mila que no entre al menjador.

La Mila, sense protestar, se n'entorna a la cuina, on altra gent forana tampoc parava de dragar¹, i en la sala i cambra gran seguí la saturnal grollera, sota la vigilància del pastor, que, esquerp i cellajunt, guaitava amb menyspreu aquelles bèsties dites superiors, retòrcer-se i bagolar², ubriagues d'alegria, de substàncies mal païdes, dels contactes i també d'un poc de vi: de tot lo que no s'ubriaguen les altres bèsties dites inferiors.

Capítol X. Relíquies

De resultes de la destrossa de la festa, els ermitans han perdut quasi tot el que tenien. Mila i el pastor li ho expliquen a Maties...

Al saber-ho tot, En Matias quedà aclaparat. De colzes a la taula, les ninetes encantades, resseguint el junt de la fusta, es passà cinc minuts en completa perplexitat. Després començà d'embolicar-se en una xarxa de preguntes balderes³, de suposicions cànvides, d'amenaques buides de propòsit...

La Mila acabà per contemplar-lo amb la llàstima menyspreant que solia sentir per ell quan el veia tan nul, i sense donar-se'n compte, per damunt son cap baix, els ulls de la dona cercaren els del pastor com un refugi. Els trobà fits en ella... Aquells ulls sempre plens de fortalesa, de previsió, de serenitat, la inundaven d'una ampla mirada calda, devota, infinida...

Capítol XI. Mal de muntanya

[...] amb un calfred de basarda la Mila veié venir l'hivern a llargues gambades sobre la muntanya infruïtosa i amenaçar amb sos rigors l'ermita pobra, amb el rebost buit, la post⁴ sense pans i el desconhort més negre en la imperfecta convivència dels que l'habitaven.

Aleshores la placidesa del geni d'aquella dona es féu plena de rampells i agrors, i la negror de sos pensaments caigué en reduïm constant i amoïnós sobre En Matias, l'home més tranquil i poc-se-me'n-dóna per consuetud, esquitxant-li l'humor i fent-li a la fi perdre la tranquil·litat.

¹ menjar

² cridar

³ que no venine al cas

⁴ post on es posa el pa abans de coure

PRUDENCI BERTANA. (Tordera 1867 – 1941)***Josafat* fragment del cap. IV**

I com havia caigut una altra vegada! Amb quanta de feblesa s'havia resignat al caprici d'aquella dona! Recordava la nit roent, la nit folla, la nit satànica, i es preguntava si no tindria valor per desempallegar-se mai més de Fineta. S'ho jugava tot!: la glòria eterna, l'estimació dels superiors, el pa de cada dia i fins -per què no confessar-ho?- l'esperança de tenir el bell parlament amb Pepona. On havia arribat! Era tan gran el baf d'impuresa que tancava la seva cambra, que arreu s'estenia com una fumerola de l'esperit maligne, i traspuava per tot i ho empastifava tot de feters lascives. Ell mateix, la seva còrpora mateixa, refregada hores i hores amb la carn enfebrada de la dona impura, despedia efluvis sacrílegs, i allà on passava anava deixant una estela negra i pudent que obligava els sants a fer magarrufes¹, a plorar les verges, i entristia l'esguard de Nostre Senyor.

Al matí, quan els ministres de l'altar celebraven les misses en llur capella, pareixien inquiets, com si pressentissin volves de pecat surant per l'aire; i en aixecar l'hòstia, ho feien amb fervor de desagreuament, amb mirar constrict, pidolant clemència per al causant de la tremebunda infecció de l'església.

Ara mateix els dits de Fineta, que fustiguejaven amb la pasta que havia d'ésser aliment de gràcia² per a clergues i fidels, li semblaven profanadors i l'enutjaven.

El primer cop que obrí aquells molls llargs i feixucs, l'ovalada pel·lícula d'on havien d'ésser tallades les hòsties es clivellava amb un cruiximent de fulla seca. I en va posava un mirament exagerat a fer la tasca; sempre els relleus de tel pur i diàfan, el Crist amb els serafins i els alats caparronets³ que l'envoltaven es feien mil peces en obrir les amples pales del motllo.

Allò era un auguri de desgràcia, un anunci de dissort, un avís del càstig que el bon Déu, ofès, li enviaria... Anorreat, llençà les eines i caigué pesadament a l'escó de la llar.

SANTIAGO RUSIÑOL. (Barcelona, 1861 – Aranjuez, 1931).***L'auca del senyor Esteve*, fragment de la novel·la**

Si haguessin donat un cop de mall al mig del cap del senyor Esteve no li haurien fet tant de mal com al sentir dir *escultor*. Com un llamp que cau en una penya, aquella claror d'aquell taller que havia vist quan era jove, amb el xivarri, amb aquella nuesa i aquell desordre, li van rebotre⁴ en el cervell, i només va tenir temps d'apuntalar-se per no anar-se'n llarg a terra. Va voler contestar, i no va poder; va voler insultar el seu fill, i no va trobar paraules; va voler plorar i no trobà llàgrimes; va voler morir-se, de sobte, i no va trobar la mort a la vora.

En Ramonet se'l va mirar, suplicant, amb els ulls negats de llàgrimes, i, petant-li les dents, va dir-li.

¹ mostres de repugnància

² la pasta que havia d'ésser aliment de gràcia → la massa de blat amb què es fa la neula de les hòsties

³ el Crist amb els serafins i els alats caparronets → es refereix al gravat que imprimien les planxes en les neules.

⁴ rebotar

–Pare, escolti.

–No! No puc escoltar! –va poder dir el senyor Esteve aguantant-se el cap amb les mans–. *Ja sé lo que és, ser escultor! És ser un perdut. És viure entre gent perduda! Es deshonrar el nom del teu pare!*

–No! Això no! –va dir en Ramonet amb energia.

–Que no, goses dir? Que no? Encara havies de venir al món i jo ja sabia lo que era, aquest ofici! És un ofici de perduts, de miserables, de pobres!

–Pare...

–De pobres, dic! I jo, que m'he afanyat anys i anys perquè no en siguessis de pobre! Que he estalviat tant per tu! Que la teva mare i jo no hem menjat perquè tu poguessis estar bé! Per fer-te home! Per fer-te home digne!... Pagar-nos amb la recompensa de voler ser un miserable!... Vés-te'n! Vés-te'n del davant i borra't el nom que portes!

–Pare, deixi'm dir!

–I què em pots dir? Què em podràs dir que ja no sàpiga? Ja la veia venir, la deshonra i la desfeta de la casa, però mai l'hauria creguda tan gran!... Em mates! Em mates!... –anava dient. I aquell home tan reposat, tan seré, tan poca cosa, esclafat per aquella desfeta que li tirava per terra tot un passat de creences, tota una generació d'idees i tot un cabal de pensaments, feia eixir tanta bromera en aquell basal de quietud, que en Ramonet li va dir:

–Perdó! Perdó, pare!

–Vés-te'n! –li va contestar el seu pare–. Vés-te'n, malvat. Et deshereto!

–Perdó! –va continuar dient el noi–. Tant me fa que em deshereti! Jo vull el perdó! Sols el perdó! Jo no els estimo, els diners.

–Calla, almenys.

–Perdoni'm, i seré obedient. No li donaré cap més pena! No seré... escultor. No seré res. Seré el que vostè em mani.

–Calla! Que només ho dius per dir. Ja ho has promès altres vegades, i després vas a la teva. Ja no m'enganyes. Ja et conec!

–No, que no em coneix! Això, ja ho sé.

–M'ha costat, però a l'últim t'he entès.

I, posant-se a plorar en el selló per primera vegada en sa vida, va dir, traient-s'ho de l'ànima:

–Em podies matar a mi en comptes de matar la casa! Jo de vell no puc passar, i la casa no ho és mai, de vella!

–Pare, si no la vull matar! –li va anar dient En Ramonet, mentre el senyor Esteve plorava. –Li juro que no la vull matar! Seguiré, el que vostè digui, però sàpiga que el que volia fer no era pas matar-la, la casa. Jo volia treballar. Treballar de nit, de dia, a tothora, matant-me de treball per anar amunt, per pujar-ne una, de casa, que no es puja amb pedres ni diners, que es puja amb somnis i amb glòria...

–Tants anys de batallar hora per hora! –va dir el senyor Esteve com parlant sol.

*–Jo també volia treballar! Jo també l'estimo, el seu nom, que és el meu i que és el dels meus avis! I no hauria mort fent...d'escultor. La vida que hauria dat al marbre hauria sigut de vostè, hauria vingut de vostè!, hauria sigut la coberta de que parlava aquell vell a l'hora de la seva mort! Hauria fet les estàtues per *hermosejar aqueixa Puntual, aqueixa "Puntual" que vostè estima, i jo també, però d'altra manera: vostè perquè l'ha criada, i jo perquè m'hi he criat; vostè perquè n'ha tret el nom, i jo perquè n'hi voldria donar un, de nom; vostè perquè n'ha tret producte, i jo per esculpir-hi una làpida...*

–Tants anys! Tants anys passats!– anava dient el senyor Esteve.

–No em mouré! No em mouré més de darrera el taulell! Aniré fent el que vostè vol, per diners, sempre fer diners! Però si un dia vostè s'adona que em vaig fent ric, però que em vaig fent trist; que vaig augmentant la fortuna, però que vaig perdent l'alegria; que m'he apagat tots els somnis, i escanyat les esperances, i mort la fe, i trepitjat les il·lusions, i esmicolat a dintre el cor tot el que hi tenia de vida, almenys... almenys... adoni-se'n i planyi'm!, que enterrar la fantasia a vint-i-tres anys, com ara tinc, potser encara té més mèrit que no pas el fer fortuna: i, això, ho faig per vostè, no ho faig per mi: per a mi la llibertat és vida, i per a vostè seria la mort, i com que vull que visqui...em quedo!.

NOUCENTISME

EUGENI D'ORS. (Barcelona 1881 – Vila nova i la Geltrú 1954)

1) Teoria de lo arbitrari, Glosari, 29-VIII-1906

Mes no vull passar per alt que la interpretació que en l'al·lusió dita es fa de la teoria de lo Arbitrari, és completament desviada. És motivada aquella per una espècie de rifa que –es diu– es fa en terra italiana per a proporcionar marit a certes dones hermoses. I la combinació en virtut de la qual quiscuna d'aquelles dones ha de conformar-se amb l'esposador que li ha tocat en sort. Aquesta és qualificada d'arbitrària.

D'un cop per sempre: Arbitrarisme no vol dir extravagància, com, fa uns quants anys (ara ja ho ha reparat tothom), Impressionisme no volia dir bogeria. L'Arbitrari no és l'excèntric, sinó, contràriament, el concèntric, el clàssic. Es tracta del següent: En la lluita de la llibertat humana contra les fatalitats naturals (l'hostilitat dels animals salvatges, p.e.) o socials (l'esclavitud, v.g.), ¿quin partit prendrà la idealitat? Posant-se completament, absolutament de la part d'aquella, afirmant que tota floració humana –art, ciència, vida– ha d'exalçar i reforçar la llibertat, l'albir, la idealitat crea la teoria de l'Arbitrarisme.

En el cas concret exposat pel curiós Rodamón, la combinació referida és precisament allò que hi ha de menys arbitrària. És una abdicació de la llibertat, una submissió a la casualitat. L'Arbitrari hauria sigut, al revés, elecció.

Convenia dir aquestes coses, en presència d'un ús de la paraula que no és un cas isolat, i que pot torbar la visió, la comprensió i l'acceptació d'una doctrina.

La Ben Plantada.

Teresa és el nom de les que tenen, com l'Adelaisa del Comte damnat (la qual no es va dir Adelaisa sinó perquè vivia en uns temps molts romàntics, historiat i ornamentats), una mica de sotabarba arrodonint i un clot a cada galta.

I ara que anomenem l'Adelaisa del Comte l'Arnau m'ocorre editar sobre quina semblança o dissemblança pugui tenir la Ben Plantada amb ella. La Raça hi és, enèrgica en totes dues. Mes penso que Adelaisa era tacte i color, però la Ben Plantada ja és Mesura. Totes dues volen dir: instint. Però en Adelaisa l'instint sembla sobretot dirigir-se als fins de l'espècie; mentre que en la meua el que funciona subtilment és l'instint de la Raça; és a dir, una cosa que ja significa intel·ligència, i –profunda, inconscientment- Cultura. L'Adelaisa hauria estat el mateix que va ésser, comptant només que amb la terra i el cel de la seva pàtria. La Ben Plantada, en canvi, tal volta no fora el que és avui, si no hagués existit Ausiàs March. Prenent les coses per altre cantó, l'Adelaisa és de la muntanya i la Teresa és de la marina. Prenent-les encara diferentment: l'Adelaisa correspon a l'arquitectura romànica, mentre que la Teresa correspon al neoclassicisme.

Ai, quina deliciosa sensació d'intimitat, poder començar anomenant també Teresa la que fins avui havíem anomenat únicament la Ben Plantada!

Teresa, Teresa maca, lloat sia el teu nom dolcíssim! Totes les Tereses que hem conegut han estat maques, però tu, la més maca de totes. I així el record de les altres l'adorem en tu.

JOSEP CARNER. (Barcelona 1884 – Brussel·les 1970)

1) Les cireres ingènues d'Els fruits saborosos

Mena els infants Pantídia per la verdor del prat
un dia clar de juny, obert de bat a bat:
hi ha flors a cada marge i el cel és innocent;
la pols mateixa, quan es mou, és resplendent.

I criden els infants en blanca volior,
i canten i s'empaiten dellà de les passeres.
Del cirerer ni veuen l'ombreig i l'abundor;
mil boques a tot riure, l'esclat de les cireres.

Al cor de l'arbre, hissada sobre els herbatges molls,
la mare, penjarelles de foc posa en senalla
i vora seu convoca els cants i la batalla:
-Per al que vingui tot seguit hi ha dos penjolls-

I n'heuen tots, i fugen d'uns vímets a l'abric,
i tot seguit adornen les cànides orelles:
o nas i boca es pinten d'unes regors vermelles
de llurs dentetes d'esquirol en el fadic.

Tot sol, amb les cireres s'alegra el més infant,
i en ses mans bellament saltironen i dansen,
¡i quin obrir-se els ulls que miren, i no es cansen,
les joies de l'estiu que tenen al davant!

La mare el va collir, l'alçà a la llum del dia
i el féu, contra del cor, lloat i beneït:
-L'un vol la vanitat, l'altre cerca el profit;
el benaventurat és qui pren l'alegria.

2) *L'ofrena del poemari* **La inútil ofrena.**

Si va, Senyor, darrera teu mon pas,
per què no veig senyal en tes petjades
i amb els ulls clucs et vaig cercant debades?
Tu, que m'has dit: —Amb els ulls clucs veuràs!?

El meu esguard mortal endins del pit
(que és allà on mira quan el món s'apaga)
més es contorba i perd seguint la vaga
diversitat d'estels, com dins la nit.

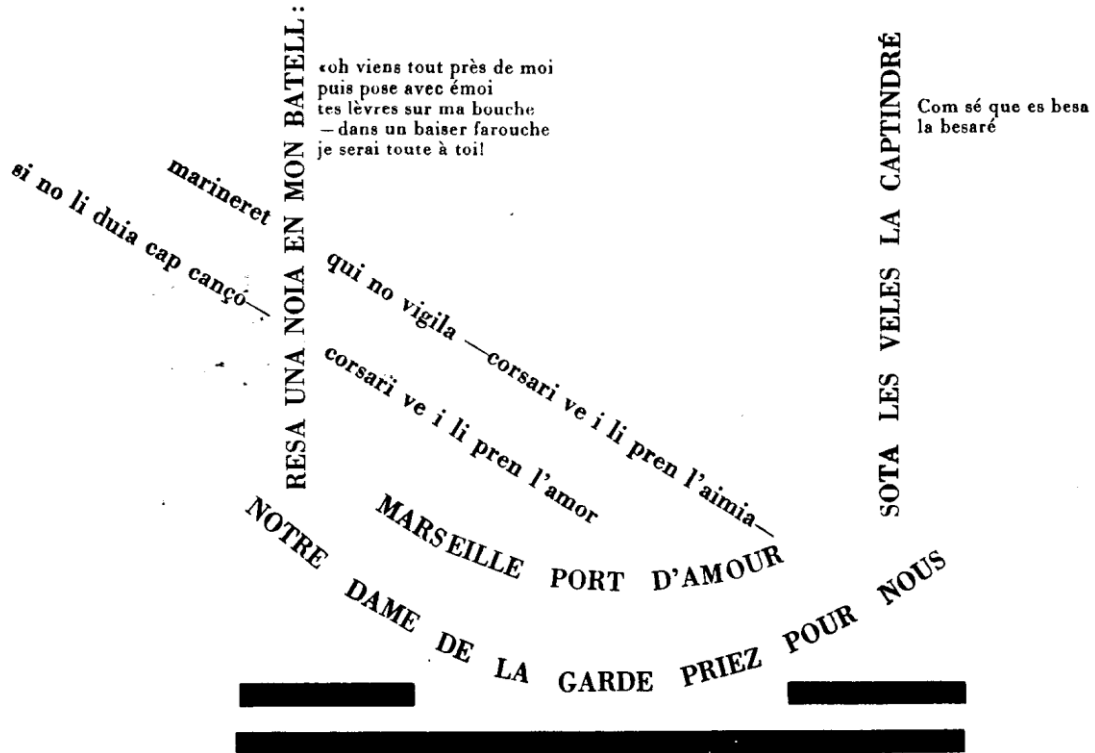
Cada frisança encén un nou estel
¡ un nou camí ofereix a la mirada
on el delit d'anar a Tu es consum.

Que ta esplendor, Senyor, inundi el cel,
i es farà el jorn en mi, amb la benaurada
joia de quan reposaré en la llum!

LES AVANTGUARDES

JOAN SALVAT-PAPASSEIT. (Barcelona 1894-1924)

1) Jaculatòria del poemari *La rosa als llavis*-

Res no és mesquí del poemari *La rosa als llavis*

Res no és mesquí,
ni cap hora és isarda,
ni és fosca la ventura de la nit.
I la rosada és clara
que el sol surt i s'ullprèn
i té delit del bany:
que s'emmiralla el llit de tota cosa feta.

Res no és mesquí,
i tot ric com el vi i la galta colrada.
I l'onada del mar sempre riu,
Primavera d'hivern - Primavera d'estiu.
I tot és Primavera:
i tota fulla, verda eternament.

[...]

LA LITERATURA DE PREGUERRA

MIQUEL LLOR. (Barcelona 1894 – Tossa de Mar 1966)

Laura a la ciutat dels sants

En Pere!, el seu Pere! Tota la vida d'ella contrariada, no ha estat res més que un nuat de sacrificis i de terror, una obligació de respirar un aire que no era el seu; ha viscut posada de biaix en uns motlles desavinents. Però dedicava aquells sacrificis de bon grat a en Pere, tot i saber que ell no se n'adonaria mai. La seva vida palpitant de delers reprimits, oferta a l'amor per a ell, com qui ofereix una rosa! Però tot i saber que no ha tingut mai dret a cap exigència, ara comprèn que exigia que en Pere visqués preservat de l'influx de cap altra dona.

I, de sobte, a la impensada, ve el perill, l'influx és a dues passes, a dins de casa, en la persona d'una dona jove, una dona que assaboreix el plaer a dolls, que té l'amor d'un marit, la barcelonina que amb la seva plenitud triomfadora, des del moment que entrava en aquella casa va posar en més evidència la penúria, la soledat de la cunyada. I la rival, la que havia de prendre-li, robar-li el seu únic amor, és aquella barcelonina odiosa, brillant, que té marit, que ja gaudeix de l'amor sense pecar!...

Les dents de la Teresa mosseguen el coixí en els espasmes de la gelosia, sense que una mà compassiva li eixugui les llàgrimes que li cremen les galtes pansides, sense que ningú es recordi de la seva vida posada al marge de la vida dels altres, més sola que mai, per tal com ara no li queda ni el consol de poder confessar-se'n, per falta de contrició i perquè no gosarà descobrir el seu secret a cap sacerdot.

La crisi dura una hora, potser dues. Fatigada per l'esforç i per les llàgrimes, va aquietant-se; un cercle de mal de cap li estreny els polsos; la lucidesa torna a poc a poc.

Cal reaccionar, situar-se dissimuladament a la defensiva o a l'ofensiva. En el pensament de la Teresa, herència del seny casolà de les àvies, es centra una solució, es rebutja tota mena d'esclat dramàtic. D'avui endavant les nits ja no se li poblaran sols d'imatges angunioses que enardeixen la sang. Una nova imatge, terrible, dominarà les altres: la venjança, elaborada amb prudència. Però la Teresa no li donarà mai aquest nom, inacceptable en la seva consciència de creient, sinó el de càstig. I mentre que es refresca amb aigua la cara i torna a lloc algun cabell indisciplinat, pensa que castigarà aquella intrusa amb duresa, sense falses llàgrimes, abans que pugui posar en ridícul el bon nom dels Muntanyola i faci avergonyir en Tomás per tota la vida. A més, serà una bona obra per a la salvació d'en Pere; arrezerada a l'ombra, la Teresa el preservarà dels malefics de la barcelonina. Ja que en Pere no ha de ser per a ella, per a la Teresa, tampoc no ha de gaudir-se'n la Laura. Ell no caurà a la xarxa parada per cap altra dona.

Ser l'àngel protector d'aquell xicot, del seu Pere! I ho pensa davant l'aflicció de la Verge del Desemparats de l'escaparata. Li sembla que emprèn una tasca justa i noble. El seu guany i el seu càstig serà consumir-se lentament en un amor eixorc; però una altra dona no aconseguirà pas l'amor que la Teresa ha de deixar que cremi encongit, com si emparés amb la mà el flam d'una llàntia. No se'n gaudirà cap dona; i, amb els punys closos, una rojor d'ira torna a passar-li pel front. Cap dona i encara menys la

Laura, sigui amb el mitjà que sigui. Surt de la cambra amb la roba ben adreçada; baixa al menjador perquè en Tomás arriba. A desgrat de la migranya, es demostra serena i amb el somriure més fi als llavis eixuts.

MIQUEL DURAN DE VALÈNCIA. (València 1883–1947)

Clam de l'heroi

Jo sóc l'enamorat d'un ideal sublim;
Jo semble les idees entre les multituds;
Prò els febles, temerosos de no arribar al cim,
Resten al meu costat indiferents i muts.
Jo sóc l'enamorat d'un ideal sublim.

Jo vull ànimes fortes i cors reblerts d'amor,
Per a que m'acompanyen en l'espínós camí;
Sofertes en les penes, dures per al dolor,
Ardides en la lluita i orbes en el destí.
Jo vull ànimes fortes i cors reblerts d'amor.

No hi ha una ànima lliure, ni un cor enamorat.
I sóc un incomprés entre la multitud;
En un desert d'esprit em deixen isolat;
Malalts d'idealisme, pobres de joventut!

[...]

CARLES SALVADOR. (València 1893–1955)

Barraques

Aneu-vos-en, vosaltres,
les típiques barraques
de l'horta lluminosa
gentil i esmaragdina.

Deixeu que en vostre lloc
aixequen els paletes
les cases llauradores
mester dels temps moderns.

Aneu-vos-en, barraques,
vosaltres que sou filles
d'un viure primitiu,
i rsten voltres línies
solament en l'Art pictòrica
per ésser un record.

[...]

LA LITERATURA DE POSTGUERRA (POESIA)

LITERATURA DE POSTGUERRA (NARRATIVA)

MERCÈ RODOREDÀ. (*Barcelona 1908- Girona 1983*)

La plaça del Diamant. Fragment Cap. XXXIII

Quan alguna vegada havia sentit dir: aquesta persona és de suro, no sabia què volien dir. Per mi, el suro era un tap. Si no entrava a l'ampolla, després d'haver-la destapada, l'aprimava amb el ganivet com si fes punta a un llapis. I el suro grinyolava. I costava de tallar perquè no era ni dur ni tou. I a l'últim vaig entendre què volien dir quan deien aquesta persona és de suro.. perquè de suro, ho era jo. No perquè fos de suro sinó perquè em vaig haver de fer de suro. I el cor de neu. Em vaig haver de fer de suro per poder tirar endavant, perquè si en comptes de ser de suro amb el cor de neu, hagués estat, com abans, de carn que quan et pessigues et fa mal, no hauria pogut passar per un pont tan alt i tan estret i tan llarg. Vaig ficar el rellotge en un calaix i vaig pensar que seria per l'Antoni quan seria gran. I no volia pensar que Quimet era mort. Volia pensar que era com sempre: que era a la guerra i que quan s'acabaria la guerra tornaria amb el mal a la cama i tot ple de forats per dintre dels pulmons i que en Cintet vindria a veure'ns amb els ulls fora del cap, aquells ulls encantats de tan quiets, i amb la boca torta. A la nit, si em despertava, tenia tots els dintres com una casa quan vénen els homes de la conductora i ho treuen tot de lloc. Així estava jo per dintre: amb armaris al rebedor i cadires de potes enlaire i tasses per terra a punt d'embolicar amb papaer i ficar en una capsa amb palla i el somier i el llit desfet contra la paret i tot desordenat.

El bitllet de mil. Semblava de seda i altres contes

«Ja n'estic tipa, de tanta misèria»

Es va posar l'abric, vell i tronat, i va obrir la porta d'una revolada. A l'altra banda del replà la veïna escampava cera pel parquet de l'entrada. Quan se'n va adonar l'altra ja l'havia vista.

—Quin goig que fas... t'has pintat els ulls i tot... —s'havia redreçat damunt dels genolls i se la mirava embadalida— ...i t'has arrissat... si jo tingués els teus cabells... trigaràs molt?

—No ho sé. Me'n vaig a veure la meva amiga, la Isabel, que està molt malalta. —Va dir tot tancant la porta amb dos volts de clau. La claror del carrer va sobtar-la tot i que la tarda anava cap a l'acabament. De cop va sentir una mena de feblesa a les cames com si la voluntat anés a abandonar-la... però estava ben decidida. Res no l'aturaria. El primer home que li va passar pel costat va fer un xiulet i es va quedar palplantat mirant-la. «M'he pintat massa els ulls. Dec semblar... exactament el que vull semblar!»

En aquella hora passava poca gent pel *boulevard* Rochechouart. A la cantonada del carrer Dunkerke hi havia, com sempre, Zuzanne amb el carretó de les flors: embolicava clavells amb paper transparent. «Que no em vegi tan pintada!» Tot just ho havia acabat de pensar que Zuzanne aixecà el cap.

—Bon dia. No vol cap flor avui?

S'hauria endut totes les del carretó. Els clavells devien ser acabats de collir i els poms rodons de les violetes de Parma semblava que esperessin senyores vestides de gris amb vels al capell perquè se les enduguessin a morir en gerros de cristall a dintre de cambres polides amb claror dolça i butaques de vellut.

—Després, quan tornaré a passar.

Va estrènyer el portamonedes buit contra el pit. La seguia algú. En un vidre d'aparador va veure l'home que feia un moment havia xiulat i s'havia girat a mirar-la. Va esperar trobar-se davant d'un altre aparador per veure'l més bé. S'hi aturà. El cor li batia i no sabia com fer-ho per mirar-se'l. Era com si els ulls li fessin nosa. Se'ls havia pintats massa.

—Puc invitar-la a prendre alguna cosa?

Havia pogut veure, malgrat l'angúnia que li feia, que era jove, prim. Duia una gavardina i un feltre verd botella. Sense contestar-li tornà a caminar. Quan va arribar a la plaça Pigalle travessà cap al centre, mirà una estona les revistes d'un quiosc de diaris i es va dirigir cap al baixador del metro. Es va aturar i va repenjar l'esquena a la barana. Tot d'una, quan ja creia que havia perdut l'home que havia xiulat, el va veure que travessava el carrer.

Tots els homes se la miraven. D'un gest enèrgic es va espolsar els cabells... i va sentir una veu càlida ran d'orella.

—Vols venir?

Se'l mirà fit a fit, calculà i digué baixet però decidida: «Cinc-cents.»

Una esgarripança de fred li va resseguir el cos. No veia res. Un múscul de la cama li palpitava sense parar i el cap li feia mal. Ell la va agafar pel braç i amb una veu fosca va murmurar:

—Vols el doble. Mil!...

Estrenyia el portamonedes contra el pit. Tenia els llavis despintats, una mica lívids.

Amb un gest brusc del cap apartà els cabells del front. I va dir mirant les violetes: «Un pom. Aquell de darrera de tot. És el més bonic.» Zuzanne va somriure: «Agafi'l vostè mateixa»

Va avançar la mà tímidament i va agafar-lo. Estava al costat de dues garbes de clavells blancs. Zuzanne el va embolicar amb aquell paper transparent que encara feia les flors més misterioses i ella va treure el bitllet de mil del portamonedes. Zuzanne se'l mirà. «No sé si tindrè prou canvi...» Li va donar les violetes, va agafar el bitllet i el va deixar estès damunt de les flors. Va començar a forfoliar per la cartera.

—No, no en tinc prou. Vaig fins al forn i torno de seguida.

Mentre s'esperava una senyora es va aturar davant del carretó.

—A quin preu ven els clavells?

—No ho sé. Esperis un moment. La venedora ha anat a buscar canvi i tornarà de seguida.

Era una senyora de mitja edat. Tenia les galtes rodones, maquillades d'un color de rosa tendre.

—Són fresques, les flor, avui. Si les violetes de Parma fessin olor potser em decidiria a comprar-ne, però la meua filla, sap?, té un deliri pels clavells. És bonic el seu pom... Molt car?

Li anava a contestar en el moment que Zuzanne arribava. Amb un dit es gratava la galta i tot mirant el bitllet va dir:

—El seu bitllet és fals. Veu? Es coneix en aquestes ratlletes: haurien de ser ben morades i són blavoses. Si sap qui li ha donat encara el podrà tornar.

Deixà les violetes en el mateix lloc d'on les havia agafades. Al costat del gran feix de clavells blancs. Zuzanne li va dir: «No es preocupi, ja em pagarà un altre dia... emporti-se-les...»

—No, no: gràcies.

Caminava de pressa amb el bitllet plegat a la mà. Una glopada de líquid li pujà de l'estómac al coll, tan àcida que li va fer tancar els ulls. Respirava amb la boca tancada, profundament. Va entrar al pis. Se sentia olor de sofregits: devia venir del celobert. Va ficar el bitllet a dintre d'un sobre i el va clavar amb quatre xinxetes sota el darrer calaix de l'armari mirall. Amb la mà es va tocar la galta: bullia. Mirava la paret fixament: mai no s'havia adonat que els rams del paper tinguessin la vaga forma d'un cigne. El muscle de la cama li tornava a palpit. «I ara què?» De sobte es va ajupir i va desclavar el sobre amb una revolada. Quan va tenir el gas encès hi apropà la punta del bitllet i va esperar que es cremés. Els dits li feien mal de tant que l'estrenyia. Després va anar al rebedor, es va treure l'abric, el va penjar i va començar a fer el sopar. El seu home no trigaria gaire.

Mercè Rodoreda *Semblava de seda i altres contes*. 1978.

LLORENÇ VILLALONGA. (Ciutat de Mallorca 1897-1980)

***Bearn o la sala de les nines:* Sota la influència de Faust.**

Aquella vista, a tal hora i coincidint amb les murmuracions respecte la suposada bruixeria del senyor, devia obeir a motius importants. [...]

El cor em batejava com si en aquells moments s'hagués de decidir la sort dels Bearn, i de retruc, la meua pròpia. Des del finestró, on m'havia amagat, quasi damunt de la foganya on escrivia don Toni, vaig veure l'entrada del sacerdot. En el portal la seva figura destacà, negra, damunt d'un cel tremolós d'estels. A la foganya, just davant de mi, apareixia el senyor voltat de llibres. El foc li encenia la cara de vermellons. Presentava així un aspecte inquietant. [...] Prop d'aquesta cambra, don Toni havia instal·lat un petit laboratori on feia anàlisis i destil·lava sucs. [...] Espantà madó Francina parlant-li de màquines de cosir i si no arribà a instal·lar el telèfon fou perquè l'enginyer francès que havia de dirigir els treballs li demanava una fortuna per venir a Mallorca. Ell no considerava que aquelles extravagàncies fossin impròpies d'un senyor que tenia el deure de mostrar seny davant dels pagesos supersticiosos. Dins i tot arribà a construir una carretet que es movia tot sol (un *auto-mobile*) per mitjà del vapor d'aigua, segons els principis de Fulton. Les autoritats eclesiàstiques li aconsellaren, per les bones, que abandonàs aquells treballs i cremàs l'enginy. No sols no el cremà, sinó que de vegades el treia per examinar-lo i modificar algun dispositiu. [...] El dia

que l'*auto-mobile* donà la volta al pati, el majordom vell, que era l'home de confiança de la casa, es despedí, i mai més ha tornat a comparèixer.

Bearn o la sala de les nines: *La pau regna a Bearn.*

—Crema aquestes coses, Tonet! Mira, aquest al manco... Voltaire.... Figura't. I aquest, Renan: *Vida de Jesús*... Oh, aquest....

—Si t'ha de donar gust...

Sense replicar, ell anava tirant al foc els llibres indicats. Aquella docilitat consolava l'esposa. "Aixa mateix —pensava— en Tonet és bon al·lot. No hem de fer cas de petiteses quan es mostra tan transigent en ses coses fonamentals." Tals raonaments no eren fills de l'anàlisi ni de l'exactitud, però la tranquil·litzaven i li servien per al seu ús com hauria pogut servir-se d'un paraigua, no perquè el paraigua ens reveli cap veritat, sinó perquè ens defensa de la pluja. A mi, que seguia darrera el finestró —ara, en certa manera legítimament, ja que el mateix senyor m'hi havia duit—, no m'enganyava la docilitat de don Toni. Anys després ella mateix m'explicà la poca importància que per a ell tenien ja aquells llibres.

—És natural —deia— que s'homo llegeixi fins sa meitat de sa vida però arriba un moment en què li convé escriure. O tenir fills. Si ens il·lustram, és per il·lustrar alguna vegada, per perpetuar allò que hem après.

MANUEL PEDROLO (Aranyó 1918 – Barcelona 1990)

Joc Brut

—Però jo no vull. No puc, Xavier! Em sap greu que hàgim de separar-nos així, tu creient que sóc una noia àvida... Però no et vull enganyar. ¿Oï que més val que sigui així, sense engany?

—Sí, Juna, però jo... Dóna'm una oportunitat! — vaig dir a la fi. No podia perdre-la, hauria fet qualsevol cosa per no perdre-la.

—Una oportunitat? De què?

—De convèncer-te. Encara has de passar uns dies a Barcelona. Deixa que jo...

—I després què? Sé el que vull, Xavier. I després seria pitjor.

—Et convenceré, n'estic segur. No pot ser que siguis així. En el fons no ho ets.

—Sí, ho sóc.

[...]

PERE CALDERS. (Barcelona 1912 - 1994)

Feblesa de caràcter de Cròniques de la veritat oculta

Un dia, trobant-me dormint com he dormit tantes i tantes vegades, va despertar-me un soroll que venia del meu despatx.

—Ja hi som! —vaig dir-me—. És el lladre.

Fi, caminant de puntetes, vaig guanyar la distància que em separava del lloc on algú m'espoliava. Allí hi havia un senyor desconegut, amb un sac, que triava aquelles de les meves coses que li feien més goig i les amuntegava en una pila.

—Ep! Parlem-ne... — li va vaig dir.

Ell es va girar sense sobresalt ni sorpresa, em va mirar de cap a peus i respongué:

—No cal. Jo us guanyo. Aixà, calculant-ho a ull, peso uns vint quilograms més que vós. Aquest avantatge natural m'estalvia tota MENA d'explicacions. Porteu armes?

—No.

—Raó de més.

I procedí a omplir el sac amb els meus béns, fent com si m'ignorés. Jo, com és de bona llei, no em vaig pas resignar:

—Però, home, això no és qüestió de força. Hi ha la moral, m'enteneu ? Sense principis no anireu enlloc i tothom us mirarà de cua d'ull...

—La moral —digué—. És el pes més inútil que pot carregar un home.

I, posant-se seriós de sobte, em preguntà:

—Què hi creieu de debò, en la moral?

—I tant. Mare de Déu, i tant !

Va rebre aquesta afirmació de la meua fe amb una gran contrarietat. Abandonà la seva feina, m'agafà del braç i em convidà a seure en un sofà.

[...]

MARIA AURÈLIA CAPMANY. (BARCELONA. 1918- 1991).

UN LLOC ENTRE ELS MORTS. (fragment). *Una casa i un nom*

“Els Campdepadrós eren una d'aquestes famílies rurals pertanyents a una mena de petita noblesa. No és difícil trobar documents on figuren, amb el títol de cavaller, els hereus de la casa. Aquest títol no havia estat obtingut amb cap gesta heroica, sinó amb reiterades i generoses ofertes de farratge i de blat. És, per tant sorprenent, i del tot inexplicable, veure el nom d'un dels Campdepadrós, cavaller de Padrós com també se l'anomena, barrejat amb altres noms d'alta i bèl·lica noblesa.

La intervenció en la vida pública de l'hereu cavaller no pot ser més desafortunada. Es en 1454, quan Joan II dicta sentència contra les famílies dels Farnés, Sarrovira, Carceren· i d'altres, que trobem un Campdwpadrós,Cavaller, entre els condemnats. Aquestes famílies surten del procés amb sort molt diferent: mentre uns, els marquesos de Farnés, per exemple, paguen amb la vida i l'expropiació, dels béns, altres són graciats o només condemnats a pagar una forta suma. El cavaller de Padrós, que va obtenir la influent intervenció dels consellers de la ciutat de Barcelona, va sortir-ne amb vida, però va haver d'acceptar l'expropiació de terres i casa i béns mobles i encara l'anul·lació del títol del cavaller.

Hi ha un inventari dels seus béns immobles, cosa que ens fa conèixer que, si bé els Campdepadrós eren de noblesa no gaire brillant, eren, en canvi, uns rics hisendats. A la llista de les propietats figuren els camps situats al pla de Barcelona, des de Coll Blanc, estenent-se per darrera Sant Pere Màrtir, fins arribar a Sant Vicenç. Els camps van ser venuts en pública subhasta, els burgs de Sant Vicenç, Corbera i Sant Honorat convertits en viles franques. La casa, una sòlida construcció, amb dues esveltes torres de defensa, que els barcelonins anomenaven les Torres de Padrós, va ser donada a l'ordre de la Mercè, junt amb les terres que s'estenien fins al cim de Sant Pere Màrtir, i els grassos horts que voltaven la casa.

Sabem que Jeroni Campdepadrós i Susqueda, l'hereu amb vel·leïtats polítiques, va demanar, amb retòrica humil, que, almenys, li fos reservada la casa. Portà a col·lació, amb evident manca de lògica, els seus constants serveis a la corona. No va ser

escollat i la influència dels seus amics consellers no va tenir cap efecte en aquest cas. És molt possible, atesa la fortuna amb què la família s'instal·la a la ciutat, que algun bossot no inventariat es reservés de la perduda hisenda, però la casa passà definitivament a l'orde de la Mercè.

A la mort de Jeroni Campdepadrós i Susqueda es fa el més absolut silenci. Els hereus devien saber la causa perduda del tot o bé es sentien molt feliços instal·lats a Barcelona.”

Maria Barbal. (Trempl. 1949)

Mel i metzines.

“No em recordo quan anys tenia, però devia ser xicotet que, un dia, la meua mare em va contar com havia nascut abans del temps. Segons va dir, tanta sort que no era a l'estiu perquè tot havia anat tan de pressa que, si hagués estat el cas, hauria vist la llum primera al bat del sol. A la vora del prat o potser per algun camí. I allò no hauria resultat cap cosa extravagant en la meua vida, perquè, més d'una nit, el meu teulat ha estat el cel ras i el meu llit un feix de palla. Però anem a pams. Parlava del meu naixement un matí fred, i de com ma mare havia sentit els dolors més forts quan apareia la vianda, De seguit que havia tingut un descans, havia enviat el nostre Conrad a buscar la Toneta del Músic que era entesa en els menesters del part. També em va dir que tot hauria anat com una seda, sinó que el meu cap estava una mica empuntat al seu ventre i la Toneta havia suat metzines abans de poder-me eixir.

Recordo que tota aquella explicada m'havia fet cavil·lar molt, i compto que havia estat així, perquè fins aquell dia quan sentia la paraula néixer raonava una pensada lluent i llisa, sense destorbs. L'aleshores, després d'haver rumiat una bona estona, vaig comprendre que néixer és una de les feines més entortolligades de la vida. El cert és que la meua mare estava d'acord amb els qui deien que ja tenia una mena de pressa de viure i que per allò, des de bon començament, m'havia avançat”.

JOSEP MARIA ESPINÀS. (BARCELONA. 1927-2023)

Combat de nit.

En Paco Arteché dona un cop d'ull a les tapes que s'arregleren damunt del taulell. El bacallà arrebossat, les carboxes de llauna, les banderilles d'ou dur i anxova.

—Hola, Paco, què dius de bo ?

—Negre ?

—Sí, Negre.

Hi ha molta gent, són les vuit del vespre. Estira el coll per entre uns que mengen popets, banderilles, xoriço, gambes, tonyina, ensaladilla.

—Què vols, truita ?

—Sí, però no la veig.

Està al capdavant. En Pagaza li allarga el plat i en Paco agafa un dels triangles. Cada tros de truita de patates, gruixut de dos dits, està unit a mitja llesca de pa per un escuradents.

La primera queixalada s'endú un bon tros; llavors es fica tot el que queda a la boca, estira enfora l'escuradents i el llença a terra.

En Pagaza passa ràpidament un drap pel taulell i hi deixa el vi.

—Has trobat ja retorn, Paco ?

—Sí, a Bilbao. Jo preferia Sant Sebastià, però bada... Ja he perdut un dia, i qui sap si Sant Sebastià no em sortirà fins a la setmana que ve...

Es redreça l'americana, que duu sobre les espatlles.

—Aquest mes, això dels retorns no marxa gaire bé. He hagut de tornar—me'n quatre vegades sense càrrega.

—Sembla que els comissionistes s'hagin oblidat de tu.

—En Pep està a punt de sortir, no ?

—Sembla.

—He vist el camió a fora, ple fins a dalt.

—A aquest sí que no li falta feina.

—Coses de la vida.

—Eh...

Un xicot ros li demana lloc per agafar el seu vas. Aleshores en Paco es gira es mira la gent. El bar d'en Pagaza té vuit taules. En grups de tres o quatre els camioners sopen. Al fons es veu la cuina, on feinegen dues dones grosses. De tant en tant, la més jove surt i passeja per entre les taules, porta i treu plats, i ampolles de vi.

—Va, Rosi, que tenim pressa !

A la paret hi ha, emmarcada, una fotografia ampliada de l'Atlètic de Bilbao, campió d'Espanya i un cartell de turisme de Sant Sebastià, amb una platja, un escut i l'Igeldo.

Fa calor. En Paco s'acaba el vi i s'obre pas entre els grups, cap a la porta.

El camió d'en Pep Martí ha encès els llums verds i vermells de situació. L'ajudant d'en Pep, l'Eusebi, enfilat dalt de la lona, està tibant les cordes que subjecten la vela, ajudat d'un mosso de l'agència.

—Va!

Mira com la corda tiba, estirada de baix estant.

—Més !

Se sent el refrec de la corda i la lona.

—Prou ! Lliga !" - [...]

JESÚS MONCADA (Mequinensa 1941 – Barcelona 2005)

Camí de sirga

Arran del naufragi del Ràpid a la Lliberola, quan Arquímedes Quintana es féu càrrec del Robert, fill del patró desaparegut, i començà a treballar-lo fins a fer-ne el millor llaüter de l'Ebre, el noi passava molt temps a casa del vell. Havia trobat en la Júlia una amiga, l'única capaç d'ablanir-li les asprors de caràcter i d'encaminar-lo amb intel·ligència i tendresa. Ella li va aconsellar, amb el consentiment remugador del pare, que acabà donant-li la raó encara que allò comportava perdre el Robert, com a tripulant del Carlota, d'anar-se'n de la casa Torres. Era més clar que l'aigua que el noi, malgrat la protecció del vell, no hi faria gaire cosa bona ni passaria mai de peó. Qui controlava

realment els negocis dels Torres era el Ramon Graells; a la fàbrica i a les mines només prosperaven els de la seva banda.

QUIM MONZÓ. (Barcelona 1952)

Anís del mono

La va trobar buida. Feia temps que sospitava que, de tant en tant, la Matilde en xarrupava. Però mai no havia trobat l'ampolla buida del tot; i aquest cop —va rumiar— l'havia trobada Així perquè, després de feia setmanes, per primera vegada en dècades, i no pas sense patiments, el senyor Novell no havia tastat cap gota d'alcohol. Es va muntar la pel·lícula ràpidament: la Matilde havia anat fent un glop avui, un glop altre dia, en a creença que, entre cada dos glops seus, el senyor Novell en bevia, ignorant que — com que el senyor Novell no en bevia — de mica en mica ella sola se l'havia acabada tota.

El senyor Novell no s'havia preocupat mai gaire d'aquells glops d'anís furtats. La Matilde estava al seu servei des de feia quaranta-set anys, i sempre havia estat una serventa ideal. Aquell migdia, però, el senyor Novell es va sentir profundament ferit. Si havia tingut la força de voluntat de no beure ni un sola gota durant setmanes, el mínim que podia demanar, un dia que tornava a casa després d'un gran dinar i disposat a fer una —una única— copa més, era poder-la fer.

PATÈTIC

"Ara, tot és patètic. Per poc malament que et quedin uns pantalons, de seguida hi ha algú que diu: "Et queden patètics." Si un sopar va ser mínimament avorrit te l'expliquen dient: "Va ser un sopar patètic." Fa cosa d'un mes, per explicar que és mentida que Miquel Roca no volgués ser alcalde, no sé qui va dir: "Roca ha intentat ser alcalde. És patètic que ara ho negui." El comentarista esportiu explica que el partit de futbol ha acabat amb "un resultat patètic." Fins, en el discurs d'investidura com a doctor honoris causa, Francisco Ayala va dir que el nacionalisme de la generació del 98 "va ser patètic". ¿De debò totes aquestes coses mereixen el qualificatiu de "patètic"? Ja no hi ha coses ni situacions penoses, ridícules, avorrides, lamentables, fatals, tristes, risibles, grotesques, carrinclones, deplorables, llastimoses o desoladores. Ara, a totes aquestes coses o situacions se'ls encoloma el qualificatiu de "patètiques" i avall que fa baixada. Adéu, matisos. De tan mal utilitzat, l'adjectiu ha acabat perdent el sentit original i convertint-se en un clixé del qual cal fugir.[...]

En aquest llenguatge reduccionista que corre, "patètic" s'ha convertit en l'oposat de "genial". Des de fa encara més anys, tot allò que és mínimament acceptable és "genial". Si no són "patètics", els pantalons són "genials". Si no és "patètic", el sopar és "genial". I el resultat del partit de futbol, també: un resultat "genial". Al món ja no hi ha coses bones o dolentes. Ara tot és o bé "genial" o bé "patètic". I entre tots dos qualificatius, el desert. Patètic, francament."

JOSEP LOZANO. (ALGINET 1948)

Crim de Germania

“Casa de la Inquisició, València, maig del 1527

ACTA DE L'INTERROGATORI DE MARIA DE CONSTANTINOBLE, LA CORBINA. ACUSADA DE NIGROMÀNTICA I, PER TANT, D'HERÈTICA. A CÀRREC DEL REVEREND ARNAU ALBERTÍ¹ I ALGUNS COMENTARIS DE L'INQUISIDOR A LES RESPOSTES DE LA NEGRA

Jurament:

«Jo, Maria de Constantinoble, nascuda a Famagosta, àlies la Corbina, jure per Déu, per la Santa Creu i pels Sants Evangelis, que toque amb la mà dreta, dir la veritat.

»Que Déu m'ajude si mantic el jurament, i que em condemne si perjure».

Interrogatori:

INQUISIDOR. (Mostrant a la Corbina la Santíssima Hòstia consagrada)- ¿Creus tu que açò és el cos de Jesucrist ?

CORBINA.- Sí, jo crec que això és el cos ver de Jesucrist.

(Comentari de l'Inquisidor: «Entenent per això, una cadira de boga que hi havia en un racó de la cambra de l'interrogatori.»)

INQUISIDOR.- ¿Creus tu que el baptisme és un sacrament necessari per a la salvació de l'ànima ?

CORBINA.- Sí que ho crec.

(Comentari de l'Inquisidor: «Entenent que sí, que ella té una creença, mes no la nostra, la seua.»)

INQUISIDOR.- ¿ TU creus que Crist és nat d'una verge ?

CORBINA.- Fermament.

(Comentari de l'Inquisidor: «Sobreentenent, de tal declaració, que ella es reafirma fermament en la seua perfídia.»)

INQUISIDOR.- ¿Creus en La Santa Església Catòlica ?

CORBINA.- Sí, jo crec en la Santa Església.

(Comentari de l'Inquisidor: «Sobreentenent que creu en la comunitat de la seua colla de còmplices que ells anomenen Església, i que benhauradament no és la nostra.»)

INQUISIDOR.- ¿Creus que l'Esperit Sant ve del Pare i del Fill ?

CORBINA.- ¿Què és el que creu vosté ?

INQUISIDOR.- Nosaltres creiem que l'Esperit Sant procedeix del Pare i del Fill.

CORBINA.- Jo també ho crec.

(Comentari de l'Inquisidor: «Sobreentenent: Jo crec que vosté també ho creu, però jo no ho crec.»)²

(1)El mateix que el 27 d'agost de 1527 serà consagrat a la Seu de València bisbe de Pati (Sicília).

(2) Fins ací arriba el text d'aquest curiós interrogatori. El document sembla fals i demostra molt poca inventiva (tant per part del futur bisbe de Pati, com per part de la negra), ja que segueixen tots dos, gairebé al peu de la lletra, els comentaris de Pedro Peña que glossen l'obra de Nicolau Eymeric: *Directorium Inquisitorium*, també coneguda sota el títol de Manual d'Inquisidors. Els comentaris de Pedro Peña es publicaren l'any 1578 i el document núm. 11 porta la data del 1527. Les dates no concorden, la qual cosa ens fa dubtar de l'autenticitat d'aquest document.”

JOSEP PLA. (Palafrugell 1 897- Llofriu 1981)

Ara qui s'avorreix és la joventut. És natural que sigui així. Quantes vegades ho he escrit? El període de la joventut és el període més pobre, més magre, més ineficient, més desgraciat de la vida. Ho he escrit i reescrit enmig del tole-tole de la societat del país, segons la qual la joventut és l'època de la felicitat en aquesta vida. Contra aquesta falsedat, tot el que he escrit ha resultat inútil i pervers. Aquest període només es pot tolerar si la joventut té projectada sobre si mateixa una gran disciplina, familiar, social, etc. Una joventut lliure i pagada pel papà, en cada moment, és perillosíssima. Ara la joventut s'avorreix. Què pot fer sinó avorrir-se? Una joventut disciplinada pot ser l'origen d'una vida correctíssima. Una joventut lliure, com la d'avui, pot implantar un desori indescriptible.

Madame de La Rochefoucauld és partidària de l'avorriments, però d'un avorriments matisat, practicat en dosis petites. La senyora escriu: "El tedi ha estat i és l'origen de tot: de l'art, de les ciències, de les guerres. És la causa de l'evolució, dels canvis de les civilitzacions, de les modes successives". D'acord. Hi ha un nombre de persones que s'avorreixen, i això les porta a manar, a dirigir. Ara, la immensa majoria de persones no s'avorreixen mai, i, si hi cauen, no es queixen. Les persones que treballen, que tenen alguna cosa al cap, que aspiren a fer alguna cosa, a mantenir una família, a seguir el procés de la vida, no s'avorreixen mai. Tiren... què es pot demanar més?

JOAN FUSTER. (Sueca 1922-1992)

de *Diccionari per a ociosos*

ORGULL

L'únic orgull que trobem comprensible és el nostre. Vull dir *orgull* en el sentit pejoratiu de la paraula. No crec que hi hagi ningú que sigui orgullós d'una manera ingènua o inconscient. La sobrevaloració dels propis mèrits, l'excés d'estima de si mateix, que segons els diccionaris normals és l'orgull, rarament no són sentits com a *sobrevaloració* i com a *excés*. Sabem el que valem i el que som, i no vacil·lem a creure que valem *més*, que som *més*. I això, que en altri ens resulta d'una obscenitat intolerable, ens sembla correcte en el nostre cas particular. Per què? Potser perquè davant l'orgull dels altres ens reconeixem desdenyats. La "sobrevaloració dels propis mèrits", l'"excés d'estima de si mateix", ningú no se'ls fa en el buit, en la soledat: ens els fem en funció del pròxim. Com tots els vici i totes les virtuts, l'orgull no pot practicar-se en l'aïllament, sinó que exigeix la presència d'algú o d'alguns sobre els quals recau. L'orgullós és orgullós en tant que autoafirma la seva superioritat de cara als qui l'envolten. La superioritat aliena –real o fictícia– ens mortifica o ens empipa. Per contra, necessitem proclamar-nos superiors als nostres veïns: sovint, si més no. Amb una mena o altra de superioritat, no importa quina. No se'ns amaga que és una superioritat probablement falsa, o almenys deliberadament exagerada. Però la necessitem. Ens ajuda a anar fent.

MENTIR

Mentir bé és un art molt difícil, que poques persones arriben a practicar amb solvència i dignitat. Abunden els mentiders; però en general, són mals mentiders: se'ls coneix que menteixen. Un infundi no hauria de ser honorablement qualificat de mentida sinó quan és perfecte: quan presenta una aparença justa de veritat. Per això sempre resulta preferible de dir la veritat, la pròpia i exacta veritat, en el cas que siguem incapaços d'inventar mentides invulnerables. Les mentides poc convinents, de més a més, tenen el desavantatge de desacreditar aquell qui les propala. En l'ordre de les relacions normal d'home a home, el principi de "credibilitat" és essencial: hem de "creure" el nostre interlocutor perquè sigui possible d'entendre'ns-hi.

El mentider, el bon mentider, es fa creure: el seu falsejament de fets e idees s'ofereix amb uns aires de versemblança tan nets, que no dubtem a acceptar-ho com a veracitat. Amb un bon mentider ens podem entendre -o malentendre-, i, encara que en sortim perdent, el tràmit serà còmode i simpàtic. El mal mentider, per contra, ens deixa en una situació inquietant. Sabem que està mentint-nos, i no podem "creure'l": li retirem la nostra confiança. Amb ell no hi ha res a fer: la relació resulta penosa, queda viciada des de l'origen, s'estableix -si s'estableix- sobre bases fictícies per ambdues parts. I, repeteixo, mentir bé exigeix tants i tan rigorosos dots d'imaginació i de malícia, que les persones no proveïdes d'una tal genialitat hauríem de desistir-ne i procurar ser verídics sempre i per principi. Encara que dir la veritat sigui o ens sigui desagradable. En aquest punt, com en molts altres, la "utilitat" dona raó als moralistes més repatanis.

MARIA JOSEP CUENCA (Barcelona, 1964)

Amparo i Salvador es van conèixer en un ball d'estiu a principis dels cinquanta. Ella aprenia a cosir per poder treballar en la botiga de roba on el seu pare feia de dependent; quan Amparo acabava la feina anava al ball que es feia al carrer amb les companyes de costura. Salvador treballava a Barcelona, però havia vingut a casa dels seus pares de vacances. Ell parlava valencià en el seu entorn familiar, però usava el castellà en altres casos. Amparo, encara que sentia constantment el valencià en boca dels seus pares i també quan estiuejava a Castelló de Rugat, no el parlava. Així que van començar la relació en castellà, llengua que van mantenir durant tota la seua vida de parella i que van transmetre als seus fills.

Amparo havia nascut a Russafa el 1933. Els seus pares, Amparo i Antonio, parlaven valencià entre ells. La seua mare, Amparo (que, en realitat, es deia Inés de los Desamparados, cosa que va descobrir el dia que va anar a preparar els papers per casar-se) va nèixer el 1910 a València; el que seria el seu marit, Antonio, va veure la llum el 1905 a Castelló de Rugat (la Vall d'Albaida). Amparo i Antonio parlaven a les seues quatre filles en castellà. Quan els vaig preguntar per què, no em van saber respondre. Potser les circumstàncies de l'època, el costum que s'imposava en el seu entorn, el de la capital i, posteriorment, la guerra civil, el franquisme... Res que tinguera a veure amb una postura meditada, una decisió conscient relacionada amb la idea d'obrir portes a les seues filles en una societat que s'expressa en castellà.

Salvador havia nascut al Cabanyal el 1927. Els seus pares, Mariana i Salvador, eren tots dos del Cabanyal. El Cabanyal, tot i que actualment és un barri de la ciutat de València, aleshores era considerat un nucli urbà independent del cap i casal. Encara ara, els seus habitants diuen que van a València a comprar, referint-se al centre de la capital, i mantenen un sentiment diferenciat molt fort que es manifesta, també, en un major manteniment del valencià com a vehicle de comunicació habitual. Mariana venia peix al mercat i Salvador era ebenista. Parlaven valencià entre ells i també als seus quatre fills.

Dels quatre valencianoparlants que van donar origen a aquesta genealogia lingüística, ara queden pocs valencianoparlants. [...] Amparo i Salvador són els meus pares. Aquesta és, doncs, la història lingüística de la meua família, una història que no és gaire sorprenent en terres valencianes. Aquesta es una història de substitució lingüística.

Maria Josep CUENCA, *EL VALENCIÀ UNA LLENGUA DIFERENT? Història d'una família valenciana*, València, Tàndem Edicions. 2004, pp. 28-29.

CARLES FENOLLOSA LAGUARDA (València, 1989)

ENTRE FRANCESC EIXIMENIS, BERNAT METGE I SANT VICENT FERRER: CLÀSSICS I PREDICADORS

Els quedava Déu. L'home medieval és incompreensible sense la seua figura omnipresent. I Déu necessitava intermediaris, portaveus que escamparen el seu missatge, com el franciscà Francesc Eiximenis, que visqué bona part del regnat del Cerimoniós i les seues intrigues. Nascut a Girona en 1330, format a Oxford i París, doctorat a Tolosa de Llenguadoc, quan s'instal·là a València cap al 1382 era ja un home madur i amb prestigi. Durant més de vint-i-cinc anys fou reclamat pels jurats i altres autoritats com a conseller. Notablement sabut, la seua implicació en els afers de la ciutat fou considerable: creia en la seua autonomia i creia en el pacte amb un rei respectuós amb les lleis. Creia també en l'herència i es malfiava alhora de l'elecció democràtica: "per esquivar discòrdia", deia, i evitar que tot acabara a punyalades entre rivals. Ja es començaven a llegir els clàssics grecoromans, sens dubte. Si l'etiquetarem hui en dia, en diríem un intel·lectual i un assagista conservador. En aquella època això es traduïa en una muntanya de papers de teoria política, teològica, moral o mística. La seua obra és *Lo Crestià*. [...]

Les solucions en el futur van ser diverses, a mesura que els clàssics grecoromans eren estudiats, divulgats, i admirats en Europa. Al cap i a la fi, calgué interpretar-los per a poder cristianitzar-los. Dante fins i tot els creà un espai als llimbs en la seua *Comèdia*, perquè, si no podien anar al cel, almenys que pogueren acomodar-se lluny de les flames de l'infern:

*Gran duol mi prese al cor quando lo'ntesi,
però che gente di molto valore
conobbi che'n quel limbo eran sospesi.*

Gente di molto valore, diu ell. Hi hagué intel·lectuals cristians molt menys comprensius. Fou el cas del dominic Vicent Ferrer, *santo quasi subito*. Els clàssics, pensava, només

havien de servir a la teologia, i els seus autors ben bé que estaven a l'infern. Punt. Ell, intel·lectual que era, els coneixia perquè *hi tenia dret* com a tal, precisament perquè sabia del seu perill. Més encara quan s'estudiaven en unes universitats que a l'època ja servien com a mitjà de promoció social. L'educació de la burgesia permetia ascendir i allò era terrible: mestre Vicent veia perillar l'orde social diví i el temps ideal en què el pensament era cosa de clergues, els que naixien dalt morien dalt, i els que eren parits baix, baix eren soterrats. Déu ja els jutjaria. I els recol·locaria. [...]

El context, per a ell, era dramàtic. Sant Vicent participava d'un pessimisme cendrós i molt generalitzat entre els moralistes del seu temps, que podien haver repetit allò d'està *tot molt mal, molt mal està tot*. El món se n'anava a fer la mà enmig de la depravació col·lectiva: “*Ja huy no s'i té ley; tot o volen tastar, hoc mores e juhyes, bèsties, hòmens ab hòmens; no y ha terme*”. Tots els organismes vius copulaven entre si i calia fer alguna cosa.

[...]

Ho sabem perquè ens han pervingut els seus sermons, copiats pels *reportatores* que el seguien i que, resumidament, passaven a paper les seues paraules. Podem imaginar, per tant, la seua veu modelant les expressions, els col·loquialismes, els diàlegs, els exemples, les paràboles, les onomatopeies, l'humor que ridiculitzava els vicis, les crítiques als poderosos i tot allò que incloïa en el seu discurs per a atrapar l'atenció i fer-se proper i comprensible a un auditori sovint popular, que a vegades aguantava tres hores dret davant d'ell. També podem imaginar les seues mans en moviment, els braços alçant-se i descendint, les seues cames amunt i avall. Parlant de l'arribada de l'Esperit Sant, del tro que l'anuncia, el dominic afegia que era en forma “*de foc lluent e clar, no pas cremant (. . .) tot lo cel damunt la ciutat era axí com a sanch*”. Tractant el martiri d'un sant, comentava com “*prengueren unes forques de ferre, e ab aquelles giraven-lo ara a la hun costat, adés al altre, e , axí com lo giraven, la carn, 'chi, chii, e rajave lo greix axí com la pell se trencave*”.

Carles Fenollosa. *IRREDUCTIBLES. Una història de la llengua i la literatura dels valencians*. Ed. Drassana. pp. 33-41.

ENRIC VALOR (Castella 1911 – València 2000)

L'Ambició d'Aleix

Aleix es sentia alegre i menjava amb un gran apetit.

“Aquest jove ja està recuperat”, imaginava ella. I sentia anticipadament la malenconia de la futura i inevitable separació. Se n'aniria prompte, l'Aleix, perquè esdevenia definitivament restablert, cosa que la tranquil·litzava altrament. Però en quina solitud es sentiria! I això era justament el que s'havia d'esdevenir; la promesa l'atrauria a la gran ciutat. Era natural! Veient-lo i coneixent-lo des de minyó, i ara de poc havent-lo atés en la malaltia tan abnegadament en companyia de la distreta Teresa, havia sentit Pauleta envers ell —un deler pur i maternal. Ara, davant l'Aleix fet un home i retornat i ferm i posseïdor de tots els ressorts i potències màgiques de la joventut, aqueix deler s'abrandava d'una flama nova. S'enganyava tanmateix quan volia creure que el seu afecte per l'Aleix trobaria la seua adequada compensació, la seua melangiosa alegria

sabent-lo bo i segur i feliç amb l'amor de la promesa joveneta. De tota manera, quan hi pensava, sentia una desagradable punyida en el cor.

A mitjan dinar, l'esguard d'Aleix trobà el reflex de tots aquests pensaments en els ulls de la senyora, i els hi va intuir foscament. Acabaren el dinar una mica silenciosos. Ell copsava en el front dissimuladament pensarós de Pauleta una malenconia encomandissa. Alguns negres rulls de l'esplèndida cabellera d'ella es rebel·laven vers el seu front i les seues temples quan els bellugava inconscientment com volent esvair alguna idea, i el seu rostre adquiria llavors una càlida i íntima espontaneïtat. Aleix trobava que això feia més vistent encara la seua harmoniosa bellesa.

CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS. (MADRID 1927- VALÈNCIA 2009)

Matèria de Bretanya.

La mar vivia a una badia molt gran. Un dels cantons d'aquella badia que era la casa de la mar s'anomenava la Punta de l'Albir i l'altre cantó el Morro Toix, i cap al racó de l'Olla suraven els crestallets de l'Illeta i de l'Illot. L'Aitana i el Puigcampana eren dues muntanyes punxegudes i migjornenques, que de tant mirar-se l'aigua se n'havien tornat blaves. Fent frontera entre el nostre terme i els de Calp i de Benissa s'alçava la serra Bèrnia; una frontera de color de pàmpols daurats i de tardor que neixia al coll del Mascarat i arribava a la Vall de Tàrbena, i estava tota voltada de tossals apegats a les seues faldes com cadells mamant de la mare.

I nosaltres vivíem com si visquéssim a cavall entre el poble i Capnegret; al poble la casa de l'avi i les dels oncles, i a Capnegret la casa dels pares vora la carretera però a aquesta banda, i només creuar la carretera, la Venta del tio Catalí i mitja dotzena de bancals i de marges i en acabant la mar.

Carme RIERA. (Palma Mallorca. 1948)

Te deix amor la mar com a penyora.

Noltros no hem tengut sort amb sos homos (Conte)

Me cregui, noltros no hem tengut sort amb sos homos. Es meu, Déu l'hagi perdonat, me donà molta mala vida. Més vago que es jeure, aficionat a n'és joc i a sa beguda, me tupava quan li donava la gana i li donava ben espesses vegades. Si aquest cosset li contàs! [...] Vaig fer de planxadora al Gran Hotel quan els turistes quasi es podien comptar amb els dits i eren sobretot anglesos rics i poderosos. Un dia, una senyora que pareixia una princesa em posà un duro de plata dins de sa mà mentre em deia una tirallonga de paraules en una llengua que jo no entenia. [...] Després m'assabentí que era parenta de l'arxiduc i neboda dels emperadors d'Àustria. Jo no cabia de satisfacció. Quan es vespre vaig arribar a ca nostra ho vaig contar a n'és meu homo. Tal cosa no hagués fet, Verge Santíssima! Amb quatre graponejades i tocs m'aplegà el duro i sortí rebent per la porta. Va estar una setmana fora de casa i tornà sense una unça de calderilla, malgirbat i d'un humor ferest.

JOAN FRANCESC MIRA. (València 1939)***Les nacions unides i les altres de Crítica de la nació pura***

En això de les nacions, com en tantes altres coses, els europeus són els autors originals de invent i del nom. I després la resta del món ho adopta i se n'aprofita com pot, i ho aplica a tort i a dret. Negoci que de vegades els ha donat bon resultat, als altres, i de vegades no. També és cert que fora d'Europa hi ha alguns casos (Japó, Vietnam, Tailàndia...) de societats amb una història i una configuració de tipus nacional; més o menys paral·leles a les europees, no per la denominació històrica de "nació", sinó per la forma i l'evolució. Però és el nom, el terme "nació", el que des d'Europa s'ha escampat per tot el planeta: per les Amèriques, durant els segles XVIII i XIX., i per tota la resta durant el segle XX. I llavors, el nom, s'ha separat de qualsevol referència a un tipus o forma de societat, s'ha reduït en la pràctica a una simple referència jurídico-política: la que està implícita en les "nacions Unides", la sobirania o el dret a la sobirania, com a únic tret comú universal de totes les societats territoris a què s'aplica el terme "nació".

PURGATORI. (2002)

" Qui ha crescut en contacte amb aquests signes transcendents i solemnes no podrà ja contemplar la litúrgia només com un espectacle distant, ni els oficis cantats només com un concert dels que en diuen banalment de música sacra, que aquests dies de Setmana Santa n'hi ha tants: podrà rebutjar-ho tot en bloc, música i ritus i fe, no tornar-hi mai més o burlar-se'n, però llavors que no hi torne tampoc a assistir ni com a oient ni com a espectador si no vol que allà dins se li remoga en algun punt l'antic solatge, les dones de negre elegant, els monuments com cadafals entapissats, l'opacitat seductora i profunda dels misteris sagrats: això ho sabia Salvador i no li molestava, més aviat ho agraïa per dins, perquè la vida ja és prou lleu ella mateixa, la levitat de l'existència és tan visible, que és bo buscar de tant en tant la densitat i el pes en algun lloc, i quin espai millor que aquella església de la Porta del Cel on en aquell moment el celebrant recordava amb una melodia ondulada les paraules de l'evangeli de Joan, *Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem* (Un manament nou us dono: que us estimeu els uns als altres), això que a ell l'hauria de commoure i que segurament cap profeta no havia predicat mai com a primer manament d'una religió nova, us mane que us estimeu, quina insòlita idea, l'hauria de commoure però no el commou, perquè si ell va perdre fa tant de temps l'amor que mou el sol i les entranyes, com podria seguir aquest mandat universal?, i a continuació els monjos del cor canten *Ubi caritas et amor Deus ibi est* (On hi ha caritat i amor, allí hi ha Déu) amb una música plena de dolçor fresca i d'alegria, la litúrgia assegura que allà on hi ha amor Déu serà present, però no és una cosa tan certa, perquè llavors si no hi ha amor és que tampoc no hi ha Déu, però què és l'amor, doncs, i Déu què hauria de ser: el prior en alguna conversa nocturna havia intentat respondre a la doble pregunta, però la seua resposta de místic contemplava un Amant invisible i segur, no una amada difunta.

CARME MIQUEL (la Nucia, 1944 - València, 2019)

L'amor madur deu ser semblant a l'amor adolescent? És possible que a hores d'ara jo senta un amor platònic per una persona de la qual no tinc més coneixença que la de veure-la passar cada dia per davant de la meua finestra? O no és una atracció platònica? O és la sublimació d'un desig carnal que no puc satisfer, lligat com estic a una maleïda cadira de rodes? Qualsevol que siga l'explicació hi ha un fet ben evident: aquesta dona provoca en mi sentiments comparables als de la meua adolescència quan cada matí acudia a la tenda de cereals per tal de veure la filla del propietari, que era una joveneta rossa de cànids ulls blaus.

Sé que pensava en ella nit i dia, que em torbava el seu somriure, que em feia patir la seua indiferència. I un dia li vaig entregar una encesa carta d'amor a la qual mai no va respondre. I vaig sentir una cruel decepció i dolor quan vaig saber que s'havia promés amb un jove militar.

Havia pensat escriure una carta també a aquesta dona que ara, en la meua maduresa, em transmet il·lusió. Però he desestimat el meu propi pensament per por de ser malentés. Per por de provocar una reacció contrària a la que jo desitge.

Supose que ella no té actualment cap amor, almenys cap amor correspost. Ho diu la seua soledat melangiosa. Sí, n'estic segur. Malgrat la seua bellesa, és una dona que no comparteix amb ningú les seues alegries, si en té, ni les seues tristeses, ni les seues inquietuds ni les seues esperances. La sent sola, ben sola en la seua cambra d'una pensió modesta.

De vegades, em sent ridícul en els meus sentiments. Em recorde i em veig a mi mateix jove, insolent, agosarat, menyspreant dones i emocions. Veig els anys passats a una distància curta: els amors frívols que no quallaren mai, el plaer que vaig gaudir amb les dones més cotitzades de la ciutat i la passió intensa –convertida després en odi– que vaig viure durant set anys amb la dona que havia pensat que estimava, fins que ella em va deixar.

Des de la visió de tot aquell temps em sent, sí, ridícul. Però quan torne a la realitat de la meua immobilitat forçada, aleshores encara retorne més enrere i m'identifique amb l'adolescent que vaig ser. Enamorat des de la distància d'una persona que no em feia cas, però que el fet de contemplar-la em produïa una enorme tendresa. Igual com me la produeix la visió d'aquesta dona que passa dues vegades al dia per davant de la meua finestra.

Carme Miquel, *Aigua en cistella*, Alzira, Bromera, 1999 (fragment), pp. 59-60.

Però també hi ha hagut tocs a vida que s'han repetit en cadascun dels cinc batejos dels fills que la parella ha tingut durant els nou primers anys de casats. Cinc fills dels quals només en queden tres perquè els altres dos, al poc de nàixer ja se'n van anar. En aquelles dues ocasions, les campanes anunciaren el traspàs dels xiquets amb tocs d'albadets que apagaren el somriure de Maria i li ompliren els ulls de llàgrimes amargues a pesar que, al carrer, la dolçaina feia sonar música alegre d'albats. Plorava la mare amagada al rebost mentre veïnes i familiars amortallaven de blanc la criatura morta, la coronaven amb flors i col·locaven el taütet, també blanc, damunt d'una taula

coberta coberta amb una tela d'aquest mateix color. A la porta de carrer, xics i xiques ballaven sense descans tot al llarg de la nit i eren convidats a panses i figues, ametlles i rotllos, que regaven amb vi o aguardent volent ignorar que els pares de la criatura morta engolien el plor. La festa gran amb què se celebrà la mort de cadascun dels dos infants, anunciava que aquests s'havien convertit en habitants del cel i per això, en les dues ocasions, tothom va donar "l'enhorabona de l'àngel" als familiars. Però Maria, Vicent i Jesusa amagaven un profund pesar fins que a l'alba desapareixen les veus i la calma deixava sentir els gemecs.

Carme Miquel, *La mel i la fel*. (fragment) Tandem Edicions.

ISABEL-CLARA SIMÓ I MONLLOR (Alcoi, 1943- Barcelona, 2020)

El senyoret, però, mandrejava. Les obreres aguantaven la respiració: «Si se'm trenca un fil ara...!». I les màquines volaven. Josep Romeu era un home alt, de cabell fosc, que començava a grisejar, partit per una clenxa al mig del cap. Una barba discreta, amb pocs fils blancs. De lluny tenia encara bona estampa, als seus quaranta-cinc anys. De prop era una altra cosa. Perquè ell, com li havia passat a son pare, era obès. Sobretot de cintura. I el pap prominent, tant que la barba hi descansava, com si no tinguera coll. El més curiós del seu rostre és que no tenia celles; quatre pelets de mala mort que, de lluny, no es distingien. Semblava, en més vell, un angelot dels de l'església de Sant Agustí. Una cara balba i un cos de ventre prominent. Però, feia patxoca. Sobretot amb la capa, que mai no li havien vist voleiar a la fàbrica. Només al despatx, quan entrava, ben matinet, i quan eixia, a boca de nit, pel caminó de trànsit. Tenia les mans blanques, com de dona, i les ungles tan polides i repolides que semblaven nacre. I el segell d'or relluïa, recollint els reflexos de les finestres, polsoses...

Ell va acostar els llavis als d'ella.

—Això sí que no, Rafelet! Quan ens casem.

—Per un bes...! No has de ser tan exagerada. O és que creus que ho són, les altres? I em referisc a les bones xiques. Sóc el teu promès. D'ací a uns mesos, podríem estar casats.

—Però jo sóc diferent!

—Ets una dona, em sembla.

—A mi, eixes coses... em fan fàstic.

—I jo? Et faig fàstic també? Contesta.

El xicot s'havia posat seriós. Seriós de debò. La mirava amb franquesa, directament als ulls.

—Anem, que és molt tard, Rafelet.

—Contesta'm, Júlia.

—Sí. —I va escopir lentament.— Quan fas eixes coses, em fas fàstic. Més fàstic encara que si fóra un altre.

Ell va callar, es va posar al seu costat i va continuar el camí. Ella el va seguir. Sense un mot. En arribar al portal, li va agafar, però, la clauassa i va obrir suaument. A ella sempre li costava. Li la va tornar. Però s'ho va repensar.

Isabel-Clara Simó, *Júlia*. Alzira. (Fragment). Ed. Bromera.

FRAGMENT

A Pol li encanta el cine. Però, en canvi, defuig sempre les pel·lis de dibuixos animats. Però no perquè li faci vergonya veure pel·lis pensades per a infants (això sempre el mortifica, que el confonguin amb un infant. I té tota la raó del món), sinó perquè les veu mancades de realitat. A ell li agrada sentir-se identificat amb els personatges. No és que vegi pel·lícules europees, ni adaptacions de novel·les. Però les que li agraden són pel·lis que solen agradar als adolescents, a més d'aquelles que agraden a tothom i que són pura acció. Té una autèntica predilecció per les pel·lis antigues, com ara tota la saga de *La guerra de les Galàxies*, però també coses com ara *Dos tontos muy tontos* o *No me grites que no te veo*. Curiosament, adora pel·lícules molt difícils, com la sèrie *Matrix*, que a mi em sembla molt complicada. Però ell s'aclareix perfectament i saps qui és cadascú i es burla de mi per no entendre ni un borrall de tot aquell galimaties. En canvi les de Harry Potter no li agraden. Diu que són "massa fantàstiques". Com que al barri hi ha un cinema on solen fer aquesta mena de pel·lis, ell va hi tot sol. Tothom el coneix i a ell li encanta que el saludin i que li diguin què com va això, tio? Torna a casa il·luminat, per la pel·li, per l'ambient, per tot. La mare li té prohibit que hi mengi crispetes, perquè no té les dents gens bé, i tot l'endemà de menjar-ne es queixa que té partícules per tots els racons de les genives, però tot i això sé que sovint en compra. Li he trobat molts cops restes entre els plecs de la roba i tot ell en fa olor. Com que no té diners propis, ha de fer els seus equilibris per aconseguir que li arribi per a l'entrada i per la coca-cola i les crispetes. No és que hi vagi sovint, però un o dos cops al mes, segur que sí.

Isabel-Clara Simó, *El meu germà Pol*. (Fragment). Ed. Bromera.

FERRAN TORRENT. (Sedaví 1951)***No emprenyeu el comissari*** (Fragment).

—Anit em va succeir una cosa bastant desagradable. És possible que li faça gràcia, però li pregue que ho dissimule. Em posa nerviós que es riguen de mi. Bé, Butxana, m'han assaltat el xalet.

El detectiu estigué a punt d'esclatar en rialla. Ho hauria fet si la Star no hagués estat tan a prop del comissari. Tampoc el semblant de Garcia no ho aconsellava. El més convenient seria fer una llarga pipada a la cigarreta. La féu.

Continue, comissari.

—Fou a la matinada, mentre la meua dona i jo ens distrèiem amb una partida d'escacs. Com que no m'havien robat mai i no esperava ser víctima d'un robatori, utilitze poques precaucions. Normalment tenim els finestrals ben oberts i les poques coses de valor que hi ha a casa es poden trobar sense massa escorcoll.

—I com sap que succeí durant la partida?—féu ara Butxana, entusiasmant-se.

—El gos va lladrar.

—I no aconseguí detindre'l?

—Quan el Rufo donà l'avís, el lladre escapava amb una moto que no vaig poder identificar.

Gràcies per la propina (Fragment).

Encara que el meu germà i jo tractàvem de convèncer-nos que no havíem fet res d'extraordinari, no ens llevàvem del cap quina seria la reacció de Ramonet; no tant per la presència de l'amic a casa com pel reconeixement manifest de la seua intimitat que això suposava. D'altra banda, temia que l'oncle reconeguera que el desgast del temps impediria la normalitat d'un encontre que es produïa massa tard.

[...]

Vaig intuir que era el moment d'anar-se'n i deixar-los sols. Entre ells havien de parlar de moltes coses; o potser no, al cap i a la fi eren amants esgotats per molts anys de confidències ocultes. Tal vegada restarien en silenci mentre amb els ulls somiadors imaginarien què hauria sigut d'ells si n'hagueren format part d'una immensa utopia. No ho sé, mai no li vaig preguntar a Ramonet què li va suposar aquella trobada. Mai no ho vaig saber, no volia saber-ho. Tot el que vam fer per ell tenia el valor d'un somriure; no era poc, per bé que només era el canvi de l'indret impúdic de l'habitació d'un hostel pel paratge familiar però reclòs del porxo d'una casa."

VÍCTOR GÓMEZ LABRADO, (Sueca, 1956). (Fragment)**ESTIL DE CRANC, FORÇA DE BOU.**

En un parell d'anys, al contrari de com havien predit els més pessimistes, no es van acabar els jornals del tot. Encara venien els mateixos llogats a segar l'arròs de les senyorettes, però quasi ho encerten. Perquè a la Casa del Costat sí que, al segon any, havien fet vindre ja una màquina. I era una mala manera de treballar. Tenien l'amenaça tot el dia darrere l'orella. Aquells homes no s'havien sentit mai tan prop d'una segadora. A l'altra banda de la séquia, poc més enllà, brandava davant seu, ben ampla, la mandíbula d'acer. Tenia l'estil l'un cranc i la voluntat d'un bou. Abraçava i envestia les espigues amb una força, i tantes alhora, que allò volia ser més destrucció que no un treball.

Ben posats sobre les cames, confiats en la força dels genolls faixats de cintura, de braços constants en el joc de la corbella aguda i tallant, ja es podien afanyar. Tot el seu esforç era no res. Feia riure. Aquells homes perdien l'orgull de jornalers, l'honor dels pobres, de saber-se i voler-se tan resistents com necessaris. En les converses del dinar a mos redó, de les pipades lentes del tabac, Ramonet els comprenia i s'inquietava amb ells. Als camps de la Camarga, a moltes hores de tren dins de França, altres segadores com aquella ja els devien prendre els camps. Ells ni altres com ells no hi segarien l'arròs. Per a la verema diu que hi volien molta gent. o a la collita de la tomaca, també. I para de comptar. Haurien d'anar a la tomaca o al raïm. Ja no treballarien mai més de la vida amb els braços i els punys. Nomes amb els dits. La pèrdua era gran.

Si fem una quadrilla, i se n'anem a França, tu te'n vens?

I Ramonet alçava els muscles i somreia. Potser.

Parlaven del comportament de la segadora.

Labrado, Víctor. *Nascuts del fang*. (Fragment), ed. Bromera. pp. 249-250.

TOMÀS LLOPIS I GUARDIOLA. (Beniarbeig 1954). *Cremareu aquesta carta*

FRAGMENT.

I ara, en aquesta quietud, quan alce la mirada més enllà del feix de llum de l'espelma, veig la nit dins la cambra, i veig la pesta. Feia calor, aquell dia de juliol, quan vam començar a sentir les campanes i els primers crits d'alerta, i no van tardar a veure's els primers morts dalt dels carros pel camí del cremador. La ciutat es va vestir aviat del fum pestilent i de la mala olor dels cadàvers cremats. Però això ja no ho van sentir els senyors, ni els oficials reials i municipals de la ciutat, que la van abandonar de seguida.

No puc recordar si aquests primers laments per la pesta van venir abans o després d'un altre mal presagi, la captura davant les costes d'Almeria d'una nau que anava cap a Londres carregada amb sucre nostre. Hi vam perdre molts diners i Battista Bugarini, el banquer, ens escriví des de Siena: «No heu de patir per l'assegurança marítima dels vostres vaixells, uns altres s'arruïnarien, però no vós, sé que us refareu d'aquest colp i que podrem continuar fent els nostres negocis». Ho deia amb la boca petita, no tenia més remei que dir-ho perquè sabia que el meu marit hauria pogut canviar de banquer en un tancar i obrir d'ulls i ell hi hauria perdut més diners encara.

Però aquella nau no va ser l'única que caigué en mans dels pirates, també se'n van apoderar d'un parell que venien a València carregades de blat i la situació es va complicar no només en l'aspecte financer sinó també, i això era encara més greu, en l'abastiment de la ciutat. Aquell desgavell de males notícies, va provocar més inquietud entre la gent. València va quedar quasi deserta, passaven dies en què ningú no entrava a la sucreria. Fou el primer revés que va patir el nostre negoci, però el meu marit sabia que aquestes coses no duren per sempre i va saber aguantar els compromisos i noliejar més vaixells dels que hauria estat prudent. El temps li donava la raó, no sempre estaven a l'aguait els pirates.

Tot això passava mentre València bullia. Feia pocs dies que el prior dels dominicans, Lluís Castellolí havia predicat a la seu:

«El pecat nefand de la sodomia ha provocat la ira de Déu contra la ciutat de València... i el castic en forma de pestilències, de guerres i de fam assota i assotarà les vostres cases... les autoritats d'aquesta ciutat no fan res... abans prefereixen fugir com les rates que apaivagar la ira divina... jo sé qui són els bujarrons! Foc als sodomites! Tots a la foguera!».

Això i moltes paraules amenaçadores diuen que havia proferit des de la trona el predicador i de seguida s'encetà a València una despietada persecució contra els qui pecaven pel forat nefand, tothom volia ser el més obedient a les prèdiques de l'eminent teòleg; corrien els dies, la gent en parlava fins que un dia passà per davant la botiga una gentada menant un carro que duia a dalt un home dret, amb les mans lligades, una a cada varal, i aspecte d'haver estat torturat. Vaig eixir al carrer a veure què era aquell rebombori, em van dir que l'home era un flequer que els jóvens havien tret de la sagristia de la seu, on havia confessat el seu crim i havia implorat pietat. No n'hi havia, de pietat per a ell ni per a cap dels sodomites i ell ho sabia, però tot li hauria

anat millor si no hagués estat per l'aldarull dels xics i l'entrada violenta a l'església per a traure-l'en.

— Muiren els putos!—Al foc, els putos! —cridava la multitud.

Vaig deixar passar aquella polseguera i vaig entrar a la botiga.

En Joan va tornar al vespre, havia vist l'aldarull davant la seu, havia parlat amb Guillem Ramon Català de Valeriola i Andreu Dalmau, que en aquell moment eixien dels oficis.

— Fra Castellolí... no diré que s'equivoque, però el seu sermó tan encés portarà més desgràcies que la pesta mateixa —va dir-me el meu marit.

Jo el vaig mirar sorpresa, m'estranyava aquella opinió:

— Això creieu?—No només jo, que només he estat una estona veient el que passava.

Mossén Guillem Ramon Català, que ho ha vist tot, és qui m'ho ha dit. València, sense senyors ni govern, pateix fam, una pesta, injustícies i el perill dels pirates. Tot això pot esclatar d'un moment a l'altre en una batalla com no se n'ha vista mai cap altra.

És fàcil escriure ara del que va passar i de com ho va vaticinar el meu espòs. En aquell moment que m'ho deia vaig creure que no s'equivocava, amb tanta convicció com ho deia, però recorde que a la nit, quan ja estava gitada, el pensament d'una catàstrofe no em deixava dormir, no volia pensar-hi ni creure que vindrien unes desgràcies encadenades a les altres, i vaig estar moltes hores regirant-me damunt el matalaf, feia molta calor aquella nit de juliol, i només el pensament que no podia ser tanta desgràcia seguida em va deixar dormir ja a l'alba, convençuda que en Joan se m'havia tornat massa covard. Tan valent que era per als negocis i tan poregós de la vida del carrer.

JOAN OLIVARES. (Otos 1956) *Pana negra.* (Fragment)

Per cartes que hem rebut de diversos pobles de la Vall d'Albaida, sabem que el Gatet d'Otos segueix vagant per aquell país. Té consternats els seus habitants ja que quan necessita diners, s'apodera d'algú i no el deixa anar fins que la família no li fa efectiva la quantitat que ell requereix. Generalment, el Gatet va sol o amb un altre bandoler, i el seu armament es limita a un fusell retallat i una navalla. És objecte d'una activa persecució per part de la Guàrdia Civil, però en un territori tan intricat com aquell, evita amb facilitat els esforços d'una tropa que es veu impotent davant la seua astúcia i la seua agilitat felina. [...]

El renom de Gatet li venia de menut, d'un dia de primavera que es mirava, de lluny, la disputa entre uns jóvens que volien impressionar un pomell de fadrines per merèixer. Inútilment, provaven aquells bons mossos de creuar amb un salt les cinc vares complides de l'assut de Pantàliga. Després que tots ells havien acabat amb els calçons remullats i la dignitat arrugada, Marià s'hi va acostar amb dissimulació i, com aquell que no ho vol, salvava netament l'amplària del bassal, i encara amb dos bons pams d'escreix, si ho voleu creure.

—És un gatet, el meu cosí —atiava l'orgull familiar Teresa la Molinera, una de les poncelles més cobejades dels set pobles del rodal.

I el Gatet que se li quedà per sempre més. Devanit de l'apel·latiu, Marià s'escarrassava des d'aquell mateix dia a ser-ne un just creditor. No sols practicava totes les modalitats de salt i escalada sempre que se li presentava l'ocasió, públicament o en solitari, sinó que va obstinar-se a assajar el miol felí fins que en va adquirir una gran perfecció i una potència extraordinària.

JOAN TORRÓ SORIANO. (Ontinyent 1959) *Secrets*. (fragment)

Per a la meua sorpresa, el Micalet tenia escales amunt i escales avall, també caragolades; únicament esperava que no foren altres 207 graons. Dues coses m'omplien de neguit: la foscor, que vaig combatre amb la llanterna del mòbil, i la por que algú tancara la porteta per fora i haver-me de quedar a l'úter del Micalet, almenys una nit. En aquell moment, però, em vaig sentir valent i vaig continuar la davallada. No sé quants graons vaig baixar, se'm va oblidar dur-ne el compte, però van ser-ne molts. Quan s'acabava l'escala, hi havia un barandat que anava fins a la paret. Si els fonaments eren com el campanar, devia trobar-me en una sala octogonal, les dimensions de la qual feien insuficient la llum de la llanterna. En arribar al final del sisé costat i il·luminar el seté i part del huité, el cor em va fer una pausa: m'havia paregut veure figures humanes. «Qui està per ací?», vaig dir. En acostar-me una miqueta, em vaig tranquil·litzar, eren estàtues que representaven figures humanes; n'hi havia quatre i es trobaven sobre un pedestal de metre i mig o més d'alçada.

M'hi vaig acostar tímidament i vaig enllumenar la primera de l'esquerra. La vestimenta em remetia als tòpics d'un trobador medieval; representava un home amb els cabells llargs i bona barba; una ploma a la mà dreta i un pergamí a l'esquerra consolidaven la meua teoria. La segona era més gran i representava un home corpulent vestit amb un hàbit de framenor, els cabells i la barba els tenia llarguíssims; vaig suposar que devia ser algun monjo important. El tercer i el quart duïen una vestimenta més moderna que les dues anteriors, potser de dues centúries més tard; ambdós duïen una ploma a la mà dreta, a l'esquerra, el primer duïa un pergamí i el segon, un llibre ben gruixut. Per pura lògica, vaig enllumenar el pedestal perquè moltes vegades hi venia el nom. Efectivament; el primer era un trobador occità anomenat Peitieu; el segon era Ramon Llull que, tot i no haver fet vots, vestia hàbit de monjo; el tercer era Ausiàs March, el poeta saforenc, i el quart, Joanot Martorell, amb el seu Tirant a la mà.

SERGI PÀMIES I LÓPEZ (París, 1960)

***SI MENGES UNA LLIMONA SENSE FER GANYOTES*, FRAGMENT.**

Quan neix, la gota encara no sap que d'aquí a dos segons s'esclafarà contra la pica de la cuina. Il·lusionada, llisca per l'últim revolt de la canonada i treu el cap per la desembocadura de l'aixeta. La llum dels fluorescents l'enlluerna. Se sent com la passatgera de tren que, després d'haver concentrat la mirada en un llarg túnel, surt finalment a cel obert. Encuriosida, s'atura al bec de l'aixeta. La inèrcia fa que trontolli i que, després d'un lleu balanceig, caigui al buit. Durant els primers mil·límetres d'aquesta trajectòria –iniciada amb més esperança que no pas convenciment–, l'envaeix el vertigen. [...]

La distància entre l'aixeta i la pica és d'un pam i mig, un trajecte tan curt com l'estona que la gota trigarà a recórrer-lo. No perd el temps: filtra la llum dels fluorescents i reflecteix l'esfera del rellotge, que assisteix a un nou encreuament, històric, de les busques. Comparat amb quan encara formava part d'un corrent, el present li sembla fascinant. A primer cop d'ull potser no se li nota, però si augmentéssim la imatge de la gota, si l'aturéssim i la reproduíssim en tres dimensions i li donéssim moviment (un moviment virtual, s'entén, estructurat sobre una hipòtesi seqüencial a escala ampliada i per ordinador), hi detectaríem el batec gairebé imperceptible d'una emoció basada, d'una banda, en la inconsciència del perill que suposa la caiguda i, de l'altra, en la manca d'informació sobre el propi entorn. La cadència, per exemple: una gota cada tant, sempre el mateix tant, com en una cursa ciclista contra rellotge. O descobrir que el fet que una aixeta no tanqui bé o que, a causa de l'erosió de la junta, degotegi pot canviar-li la vida i provocar que, un cop convertida en gota, aquell trajecte, banal en aparença, es transformi en privilegi. Com una frontera, la part alta de la pica marca l'últim tram.

L'horitzó és a tocar. A mesura que cau, la gota augmenta de pes, de volum i de tensió interna. Li costa mantenir una forma esfèrica. La inèrcia li tibia la pell. Tant, que li agradaria ser de mercuri. El paisatge s'enfosqueix. Des d'un punt de vista humà, tot passa molt de pressa. Per a la gota, en canvi, aquesta estona conté part de la vellesa i tota la maduresa. El temps necessari per oblidar el que ha viscut més recentment i recordar només els primers temps de vida; per reconèixer-se en la gota que, amb més atreviment que no pas ella, comença a treure el cap per la mateixa aixeta. S'assemblen com dues gotes d'aigua, comprova. I li fa la impressió que haver vist aquella filla (o germana), justifica haver viscut un viatge que s'acaba com estava previst: xof.

La gota esclata i s'escampa en mil bocins que, indiferents al tacte d'acer inoxidable de la pica, tornen a reunir-se, no pas en forma de gota sinó d'esquitx, no-res, un fil escarransit que, després de salvar l'escull de restes d'oli de gira-sol, s'escola –blop– aspirat pel forat. *

VICENT USÓ I MEZQUITA (Vila-real, 1963) ***EL TOLL BLAU.*** (Fragment)

La casa que busca deu ser a penes un centenar de metres més avant, al carrer de l'Hospital, a quatre passes del convent de Sant Francesc. Però no es decideix a eixir.

Es gira, a la llum de la torxa, contempla davant seu la carassa d'un ésser repugnant, amb ales de rata penada i banyes i ulls de falcó. I, instintivament, aparta la mirada mentre el soroll d'un altre tro inunda la plaça, rebotant contra les parets i s'allarga en un redoblament amenaçador. Al mateix temps, una glopada de vent s'endú la flama i el deixa a fosques. Li sembla percebre, darrere seu, una rialla immunda i de seguida un aleteig sord que el ronda. I comença a colpejar el buit amb el mànec de la torxa per a defensar-se.

A pas viu, fa camí a les forques, il·luminat tan sols per l'esclat d'algun rellamp, aterrit pel rebombori dels trons i de les veus que no sap d'on vénen. Creu intuir, més enllà, el llum escàs d'una finestra i, com pot, no deixa d'avançar cap aquell punt. Els dits del vent furguen entre la roba i li ericen la pell. Se senten udols, laments, lladrucs de

gossos que semblen bojos. Gotes enormes de pluja reboten contra les lloses, contra el seu cos. I els rellamps semblen cada volta més freqüents, i els trons més terrorífics, però és gràcies a ells que pot avançar.

De moment, es fa la foscor i la pluja cessa i el vent para un instant. Només se sent la respiració de l'home. Convulsa, agitada. Tem que aquell silenci siga sols el preludi de l'envestida final: de l'apocalipsi. Ja no hi veu cap llum en cap finestra. A cegues camina fins que, amb la mà, toca pedra. A les palpentes, avança fins que reconeix el buit d'un portal. No sap si és el que busca o no ho és, però ja li és igual. Colpeja amb força...

PEPA AGUAR (València 1964) *UN GRPAT DE SILENCIS* (FRAGMENT)

Tenia disset anys quan vaig coincidir amb ell per primera vegada. Fou el dia de Nadal que passà a buscar la meua cosina en acabar l'àpat primorós però ensopit. Només ens reuníem en la data assenyalada amb la família de ma mare. La meua cosina tenia vint-i-un anys, els cabells llisos i unes pigues al nas que dissimulava amb maquillatge, practicava tota mena d'esports i s'esplaiava parlant-ne. Jo portava un corrector a les dents, tocava el piano i responia, lacònica, les preguntes. No ens professàvem cap interès. La sobretaula se'm feia inacabable. L'aparició d'Alfred trencà una estona el marasme familiar. Em sobtà la seua espontaneïtat i que no es tragués les ulleres fosques. El Nadal de l'any següent no vingué i ningú en feu esment. Vaig sentir un buit a la panxa i una tristor que se m'agarrà al pit com un rèptil. Vaig coincidir de nou amb ell dos anys després a les escales de la Facultat d'Econòmiques un matí assolellat a les primeries de curs. Jo iniciava la carrera, ell estava a l'últim curs. Baixava els graons parlant animós amb un altre xic. Somreia tal com recordava. Vaig pensar que era un senyal malgrat que no crec en senyals. «Ja no portes aparell a les dents», m'abocà en tenir-me a l'altura. Em vaig mossegar el llavi i em vaig agafar més fort a la carpeta abans de respondre-li: «Tu, en canvi, encara portes les mateixes ulleres fosques». Em proposà d'anar a fer un cafè. En el decurs dels anys, quan algú em preguntava com havia conegut el meu marit, responia en to de broma que no ens havíem conegut, havíem coincidit dues vegades i li agarràrem gust a la cosa. A hores d'ara pensava en eixa afirmació que jo reiterava al vol en un to juganer, però el cert és que ningú empra les paraules de manera innocent. Ni jo tampoc. No havia conegut el meu marit. Mai es deixà mirar els ulls.

URBÀ LOZANO I ROVIRA (Alginet, 1967)

Previnguda

Previnguda, havia programat el despertador perquè sonara extremadament d'hora. Només sentir-lo es posà dempeus [...]. S'adonà que encara faltava una bona estona perquè eixira el tren que havia triat, minuciosament, la nit anterior. Des de sa casa fins a l'estació només hi havia cinc minuts, però, previnguda, decidí marxar quan en faltaven més de vint. Poc abans d'arribar-hi, sentí un xiulet. Pensà que es tractava d'un comboi anterior. Tot i això apressà el pas, va traure el bitllet amb rapidesa i muntà en l'últim vagó. Somrigué satisfeta per haver afegit un quart d'hora al lapse que havia previst entre el moment que aplegaria a la destinació i el moment d'acudir a la cita.

Ja a la ciutat, pensà d'agafar l'autobús, però, previnguda, preferí un taxi: li evitava possibles complicacions [...].

El taxi la deixà a la vorera d'enfront de l'edifici. Mirà el rellotge. Li restava una hora. Havia calculat quin seria el millor moment per a presentar-s'hi. No era bo fer-ho molt aviat, perquè denota impaciència, ni tampoc amb el temps just, signe inequívoc d'indolència. Tres minuts era perfecte. Entrà en un bar que hi havia a unes passes [...]. Mirà de reüll una tauleta, buida, que hi havia a tocar de la finestra [...]. Mentre hi esperava, calculà que necessitaria dos minuts per a pagar la consumició a la barra, creuar el carrer, i estar a l'entrada quinze segons abans que faltaren justament tres minuts. Però, previnguda, s'alçà i pagà, no fóra cas que després el cambrer estiguera enfeinat.

Asseguda, mirava la porta d'enfront, mentre, discretament, controlava els temps del semàfor que hi havia només eixir del bar [...].

Faltaven exactament quatre minuts, quan va posar el peu a la vorera. Arribant al rastell, l'homenet verd s'il·luminà, amb tal precisió que no hagué ni de canviar el pas. Decidida, s'adreçà a la meta. Des de mitjan carrer, observà amb un cert desassossec un cartell enganxat al vidre. Era un foli reutilitzat. A contraclaror, s'endevinava mecanografiat a la part de dins; a la de fora, escrit amb unes lletres majúscules tosques i descurades, potser a causa de la pressa, s'hi podia llegir un rètol devastador: «Tancat per defunció».

Es quedà palplantada, sense saber què fer. Odià profundament la gent que moria quan li venia de gust.

Rastell: Filera de peces longitudinals de granit o de pedra artificial, que forma la vora de la vorera.

Lozano, Urbà (2006) *Femení singular*, Alzira, Bromera, pp. 13-16 (adaptació).

Glòria CANDELA (Crevillent) (fragment)

El soroll suau de Na Roser i Eloïsa i el segur i contundent de N'Amadeu, era l'únic llenguatge que s'hi escoltava.[...] El tracte amb persones de tot tipus va contribuir a desenvolupar, per part d'Amadeu, el seu caràcter extravertit i espavilat. Observava amb mil ulls aquells senyors tan ben vestits que dominaven en món del comerç a Ciutat. [...] Més tard, va fer amistat amb persones del negoci del tèxtil que li van donar ales per entrar en aquell món. Però les ganes d'entrar eren tantes que no va mesurar bé les passes, i la forta embranzida va fer que caiguera prompte a terra. Amb l'enfonsada es va emportar els seus estalvis i els de sa mare que desesperada, va demanar ajuda al seu marit per al rescat del seu fill

Ja de nit, al menjador de la casa, mare i fill esperaven la seua arribada amb un neguit tan fort que els paralitzava. En entrar, el gest esquerp del pare encara els va inquietar més. Venia malhumorat, mes que de costum, pel cansament acumulat i per la perspectiva, ja clara, d'una mala collita.

— Què passa? S'ha mort algú – va dir mentre deixava damunt la taula el cabasset d'espart amb el torcabagues i alguna deixalla del dinar.

— Sento, el xicot – començà la mare nerviosa- ha tingut un problema amb el negoci.

— D'això van les cares llargues? I jo en tinc al camp- va contestar amb desgana.

— Sento- continuà a dona cada vegada més angoixada-, Amadeu ha de fer front a una deutes i no pot, li han jugat una mala passada i ha perdut tots els diners.

— El xicot ha volgut ficar-se en camises d'onze vares i ara, ja tard, s'adona que li estan grans.

— Però nosaltres l'hem d'ajudar, que no ho veus? Si no paga, el tanquen!

— Ajudar? Que m'ha demanat a mi consell? Es pensava que per conèixer quatre senyorets a Ciutat ja podia muntar una fàbrica. Li sobren fums al monyicot- respongué el pare.

— No és això, pare,- digué Amadeu enfrontant-se-li, m'han fallat uns clients, jo sé per on va el negoci, jo li tornaré prompte els diners, li ho promet.

— No me'ls tornaràs, perquè no te'ls deixaré. Està clar? Veus estes mans? Estan deformades, plenes de calls i prunyons. Els ossos els tinc fets farina i la por a una mala collita la porte afegida al cos com una malaltia. Què vols, que m'arrisque i acabe la meua vida demanant de porta en porta per culpa d'un fill atabalat, que fica els nassos en assumptes que li venen grans? Tu t'has begut l'enteniment.

— Això no passarà mai. Sento, ací treballem tots i molt. Prompte tornarem a tenir eixos estalvis -implorava la mare. [...]

— Has deixat que els pocs diners que havies arreglat els balafiara aquest somiatruites i no has tingut en compte que tens una filla per casar, li ho va llançar conscient que eixes paraules li farien mal.

— Deixe-la en pau, em sent? Si algú te la culpa eixe soc jo, però a ella no li tire res en cara- va dir Amadeu, desafiant-lo.

— En pau? La que tu m'has donat a mi! Jo venia rebentat de treballar a sopar i a dormir i em trobe amb aquest espectacle. Si em tornes a parlar de diners- va dir alçant la mà- te'n vas d'aquesta casa.

El sopar, a taula, es va refredar; com també ho va fer l'estima que Amadeu sentia per son pare, que ja anava ressentida des de feia temps.

La mort i les cireres. Glòria Candela. Ed. Neopàtria. Cap X, pp 134- 137.

GEMMA PASQUAL. (Almoines 1967). *Drames i likes a l'institut.* (Fragment)

En Joan és adoptat, d'origen vietnamita. Però no ha estat mai al Vietnam. I això no impedeix que els nostres 10 companys l'ascendeixin al càrrec de «representant oficial de tot Àsia». Això de distingir països no és el punt fort de tothom, ja ho sabem, però al nostre institut sembla que algú hagi prohibit la geografia per llei.

L'altre dia un company de classe, en Martí, va decidir il·luminar-nos amb la seva saviesa. Es va girar cap a en Joan i li diu:

— Ei, xinès, com es diu hola en el teu idioma?

Un moment de silenci. Aquí jo ja estava preparant-me per intervenir, però en Joan, que té el doctorat a aguantar capsigranys, només va somriure i va contestar:

— Primer, vietnamita. No xinès. I segon, el meu idioma és el mateix que el teu, Martí.

Però, és clar, en Martí no té aturador. Així que insisteix:

— Et molesta que us confonguin? Si, total, a Àsia sou tots iguals, no?

Aquí és quan en Joan passa del mode zen al mode «S'ha acabat el bròquil!». Amb una barreja d'indignació i cansament, li deixa anar:

— Martí, no em molesta que em confonguin. El que em molesta és que encara no hakis descobert que Àsia té més de quaranta països. Quaranta. Sí, són més que les pel·lícules de *Fast & Furious*. Sorprenent, oi?

Jo, mentrestant, ja estava fent estiraments de llengua, no podia quedar-me'n al marge. Així que vaig mirar el Martí i li vaig dir:

— Martí, la intel·ligència et persegueix, però tu ets més ràpid.

ANNA MONER (Vila-real, 1967) **LA MIRADA DE VIDRE** (Fragment)

De sobte, el silenci tens que inunda l'estança es trenca a causa dels esbufecs nerviosos del gos de la mèdium, que s'escolen per davall de la porta de la cuina i el parrupeig adormidor d'uns quants coloms arrecerats a les branques dels plàtans d'ombra de la plaça del Campanar, a Gràcia. «Tranquil·la, estimada», diu Madame Babinski a la dona alhora que li prem la mà. La llum de les candeles que cremen dins de dos gots de vidre de color magrana, damunt de la calaixera de xicranda, sota la imatge de santa Bàrbara, li il·luminen un costat de la cara, d'ulls esmoreïts i distrets, i projecten a la paret el perfil estrofolari del tupè pèl-roig que li corona el front. «Tranquil·la, oblidi's de tot i tracti de concentrar-se en la imatge de la seva filla. No sé exactament què li han explicat sobre mi, per això considero oportú avisar-la abans de començar que no em limito a trobar objectes extraviats o a descobrir l'emplaçament d'una persona desapareguda. El meu poder és més elevat, puc convocar l'esperit d'aquell per qui se'm demana i després fotografiar el seu ectoplasma. Sí, estimada...» Ara li estreny un poc més la mà per transmetre-li valor i confiança i que no abandone la sala en un rampell d'espant. Queralt, entretant, espera callat en un racó i analitza els trets de la clienta, cada detall de la seua fisonomia: els ulls grossos d'esguard fosc, el nas esmolat, els pòmuls marcats i les orelles menudes de lòbul ample. Com de costum, malgrat l'escassa il·luminació, ha d'escodrinjar el rostre de totes les persones desgraciades que hi acudeixen i seuen davant de Madame Babinski a fi que el resultat de la sessió satisfaga i calme el neguit que les consumeix.

«Els esperits existeixen i es poden fotografiar! La lent no sols captura el món visible, sinó també les emanacions de les ànimes que deambulen entre la vida present i el més enllà. La càmera atraparà la presència i el negatiu preservarà la imatge per sempre. Confia en mi, en breu tornarà a veure la seva filleta, oi Mimí?», diu amb veu ferma. Nota com tremolen les mans de la clienta, que no gosa dir ni una paraula i es limita a assentir amb el cap, sense atrevir-se a mirar els ulls de vidre de la nina. «Ah! I no s'alarmi si copegen la taula; de vegades, el difunt envia un doll d'energia, una mena de corrent elèctric, que causa soroll.»

ANNA MONER, , Bromera, 2019. Premi de novel·la Ciutat d'Alzira, 2018

SILVESTRE VILAPLANA I BARNÉS (Alcoi, 1969) *LES CENDRES* (Fragment)

Enterràrem Carles de Viana amb l'aparat d'un rei. El poble sencer plorà la seua mort amb sinceritat. Estaven trists per la falta del seu príncep i també espantats pel que pogués ocórrer a partir d'aleshores.

De la meua banda, jo ja tenia més de cinquanta anys i cap futur. La cort es va dispersar a poc a poc. No solament perquè no teníem ja cap objectiu comú, sinó perquè intuïem que, mort Carles i recuperat el poder absolut per Joan II, podíem patir les conseqüències de la nostra posició política. Potser ara, Joan II ens acusaria de traïdors a la Corona.

Per això, en companyia de l'escriptor Joan Roís de Corella, vaig tornar a València. Corella era un jove extremadament viu i d'una agudesia extraordinària que havia mostrat en moltes ocasions a la cort. Reconec que sentia una certa enveja pel seu poder intel·lectual i per la seua destresa en la creació. A mi, que cada mot lligat en la meua narració em costava molt d'esforç, em meravellava la facilitat de paraula i d'escriptura d'aquest jovenet eixerit que es bellugava tan de pressa i tan hàbilment en la cort com en els debats. Perquè Corella, a més, era un polemista excepcional. Li agradava discutir literàriament sobre qualsevol tema. Tots havíem llegit el seu *Debat epistolar amb el Príncep de Viana*, discussió fictícia sobre l'amor, que resolía Corella amb molta destresa. I no solament era talentós en la polèmica. Els seus poemes tenien una musicalitat inusual i les seues proses de tema amorós meravellaven tots els que les llegíem. I, tanmateix, Corella era encara un jovenet barbamec. [...]

Aquell viatge el recorde com el darrer capítol d'una època meravellosa. Fou un trajecte que no hauria volgut que mai s'acabàs perquè intuïa, o sabia del cert, que el que m'esperava a València no era res de bo. Em resistia a abandonar les petites engrunes que restaven de la cort del príncep Carles: aquella conversa intel·ligent, aquells versos brillants, aquella esperança.

Encara he tingut moltes ocasions des d'aleshores de tractar amb el jove Roís de Corella. Alguns dels fragments del meu llibre són clars deutors de la seua meravellosa obra i, com vós, sempre ha tingut una paraula amable amb mi i un gest generós per a ajudar-me a sobreviure en la pobresa.

Silvestre VILAPLANA, *Les cendres del cavaller*, Alzira, Bromera, 2004, pp. 248-250.

LITERATURA DE POSTGUERRA (TEATRE)

Rodolf SIRERA. (València 1948)

D' *El verí del teatre*.

MARQUÈS (*impacientant-se*): Oh! Hauré d'explicar-vos-ho tot, amb pèls i senyals, com si fósseu un estudiant de primer curs? He volgut provar-vos, Gabriel! He fet amb vós una experiència!

GABRIEL (*començant a reaccionar, amb una certa por*): Una experiència... artística? És això el que voleu dir?

MARQUES: Oh. no, és clar que no! Una experiència de fisiologia... aplicada a la

tècnica de l'actor.

GABRIEL: Fisiologia... (*Comprenent-ho, de sobte. Espantat, però sense tenir forces suficients per aixecar-se del seient que ocupa.*) El vi!. És això...!. Oh, no!. No!. Oh, Déu, no!. Com heu pogut ser capaç de fer-ho!

MARQUES (*enèrgic*): Perquè necessite saber!.

GABRIEL (*enfollit de pànic. Cridant*): Saber?. No hi ha res que saber més que açò: vós sou un assassí!

MARQUES (*amb dignitat*): No sóc un assassí!. Sóc un científic!. L'estètica és una ficció, i jo no puc suportar allò que no és de veres!. L'únic que m'interessa és l'estudi del comportament humà! Els sers humans són coses reals, coses vives, i aquest estudi produeix en mi major plaer que totes les vostres obres de teatre, i les vostres simfonies!

GABRIEL: Esteu boig! Sou un monstre!.

MARQUES (*triomfant*): Veieu?. El vostre comportament respecte a mi, canvia!. Ara sí... Ara sí que teniu por!. Ara sí que teniu por, i aquesta por és autèntica!. Sabeu que aneu a morir... Que us queden uns minuts tan sols de vida... Oh!. Quina ocasió tan excepcional per dur a terme el meu experiment!. Aneu a morir de la mateixa manera que el meu personatge!. La ficció es retira, vençuda per la realitat!. Ja no hi ha dues visions del món ni de les coses!. Una visió tan sols, una visió única, la veritat!. La veritat per damunt de tots els sentiments i de totes les convencions socials...!. La veritat, Gabriel!. Això val el mateix que una vida!.

MANUEL MOLINS. (Alfara del Patriarca 1946). MONOPATINS (SKATERS).

Escena 1

SARA i DAVID

(El despatx des d'on SARA fa algunes de les seues tasques i obligacions de tutoria. Mentre ella parla per telèfon amb una mare, entra DAVID. És un adolescent que vist a la manera característica dels joves de la seua edat i condició social. Ell l'observa en silenci)

SARA (parlant pel telèfon). ... És vosté?... Sí, la mare de Laura Poch... És vosté?... Jo sóc la professora Sara, tutora de Laura... Voldria... Voldria parlar personalment amb vosté... No; seria millor que concertàrem una entrevista i parlàrem amb tranquil·litat... No; no és greu... Bé, sí; això és un criteri relatiu... Darrerament, Laura es comporta d'una manera estranya... Què vull dir?... Que no es comporta com era habitual en ella... Sí, és clar; tots canviem... Però el seu rendiment ha baixat en picat i... Nosaltres?... Perdone, nosaltres fem tot el que podem... Per això li telefone, per informar-la i perquè acordem criteris d'actuació conjunta... A tots ens importa l'educació i la bona marxa dels alumnes... Si no fóra per això, no li telefonaria... Ja li he dit... En efecte, és una part de la meues obligacions; però també de les seues... Perdone, el meu jornal no és tan gran per haver de suportar certes impertinències... Què vull dir?... Mire, li telefone per concertar una entrevista i que parlem de la situació actual de la seua filla, però si vosté no vol... On?... No; la meua obligació no està fora del centre escolar... Bé, esperaré la

seua trucada; però no la retarde... Com més ho ajornem, pitjor... Sí, ja li he dit que el seu rendiment ha baixat molt... Ho suspén tot i falta a classe... Li vaig enviar la notificació de faltes... La seua filla és seua i vosté en té la màxima responsabilitat... Perdone, tinc molta feina... Només espere que em telefone i concertem l'entrevista el més prompte possible... Que tinga un bon dia... Així ho espere... Sí, Sara, la seua tutora...

MONOPATINS (SKATERS). (Fragment)

MANUEL MOLINS. (Alfara del Patriarca 1946).

L'acadèmia dels prodigis. (Fragment)

BENET XIII (*reprenent el fil per aturar la discussió*). El mateix Jesús ja ens va advertir que els pobres sempre serien entre nosaltres. O siga, que sempre hi haurà rics també. El bon cristià accepta aquesta realitat divina i prou.

ISABEL. No sé si Jesucrist admetria aquestes paraules.

BENET XIII. Ah, no? Ets una dona, que potser ets més sàvia que els grans teòlegs de l'Església?

ISABEL. No soc més que una monja franciscana. I sant Francesc practicava la pobresa i ens insistia en l'abandó de les pompes i exigències dels diners.

VICENT. Sí, així és; sant Francesc, el *poverello*, és un model a seguir. Però tu mateixa no ignores, Isabel, que en el si de la família franciscana ha aparegut un corrent radical, que proclama una pobresa extrema i afirma que Jesús i els Apòstols no tenien ni havien tingut mai cap cosa en propietat, una afirmació que el Papa Joan XXII va condemnar per heretge.

ISABEL. Radical? Un corrent radical? Per què sempre es condemna els radicals d'una banda? Per què els radicals dels diners, del poder, la usura i l'avarícia no són mai tan perseguits ni condemnats com els de la pobresa?

JAUME ROIG. Diners de tort fan veritat,
fins els teus crims perdonaran...

BENET XIII. Això és una altra impertinència.

JAUME ROIG. És un poema d'Anselm Turmeda.

BENET XIII. Un franciscà que s'ha convertit a l'Islam. Heretge. Això és el que té defensar certes causes. (*A Isabel*) Tu portes un convent i saps que per dedicar-se a l'oració també calen aliments, roba, plats, treballadors que conreen els camps... Una bona gestió econòmica també és un signe d'elecció divina. I més en aquests temps de pèrdua de la fe i dels valors cristians, de traïcions i rebel·lions per tot arreu. O potser creus que la condemna del revolucionari Jan Hus i el seu moviment violent exigint la reforma de l'Església va ser un moviment just i una condemna injusta? L'Església ha de mantindre l'ordre i la pau.

ISABEL. L'ordre també ha de seguir els manaments de l'Evangelí.

JOANOT. Au, vinga, ja n'hi ha prou. Jan Hus va ser justament cremat.

VICENT. No podem ignorar que també hi ha una riquesa bona de la qual ens devem alegrar: la guanyada per l'herència, el treball o l'activitat comercial. Els pobres també tenen els seus drets i els rics han de compartir els guanys amb els necessitats per no caure en l'acumulació de bens i capitals.

JOANOT. Ni l'Església ni la societat poden permetre cap revolució. I la cavalleria és l'instrument per defensar l'ordre establert per Déu.

AUSIÀS. La cavalleria ha mort.

JOANOT. Mort? La cavalleria està més viva que mai.

DAGOLL-DAGOM. (Companyia de teatre, 1974)

***Oficina Jeroni* de CACAO (Fragment)**

(MARIAJO tecleja en el seu ordinador. Arriba JERONI amb la seva cartera i la seva corbata.)

MARIAJO.- Ui, per Déu, Jeroni! Quina mala cara que fas!

JERONI.- Estic mort, Mariajo, mort. Em vaig trobar un amic de la Habana, vàrem anar a El Vedado... vam sortir a les cinc...

MARIAJO.- (Admirada.) Hi vas sovint a El Vedado?

JERONI.- Bah, tu ja saps que a mi les discoteques... de tant en tant hi vaig... amb la Ligia-Elena, saps qui vull dir oi?, la musa del Cabrera-Infante... (S'adona d'una nota damunt de la seva taula.) Què és això? (La llegeix. Sembla molt enfadat.) Mariajo!!

MARIAJO.- (Espantada.) Què?

JERONI.- El Garrigosa no ha rebut còpia de la circular de reassurança immediata!

MARIAJO.- Tu... tu no em vas dir...

JERONI.- Però tu ets tonta? T'he dit més de cent vegades que el Garrigosa ha de rebre còpia de tot!

MARIAJO.- (Molt espantada.) El Garrigosa ha trucat personalment per anunciar que la renovació de les pòlisses de reassurança seria discutida directament per direcció comercial.

JERONI.- Quèee? Però això és de bojos!!

MARIAJO.- Ha redactat una nota però parlarà amb tu abans de difondre-la...

JERONI.- La puta que el va parir! O sigui que va d'aquest pal! El Garrigosa m'acaba de fotre les reassurances! I me n'assabento per l'última mona d'aquesta casa!! Aquest cop s'ha passat! Si em busca, em trobarà! Aniré a veure el Sastre-Pellicer! Aquest Garrigosa des que és al setè pis s'ha pensat que és algú.

MARIAJO.- No facis bestieses. Calma't... Només vol posar-te nerviós...

JERONI.- (Al telèfon.) Posi'm amb la secretària del senyor Sastre-Pellicer!

MARIAJO.- Li estàs seguint el joc! El Garrigosa és l'enxufat del Sastre-Pellicer! Fes-te el boig i espera. El jefe canvia d'enxufat com de mitjons... [61]

JERONI.- El Garrigosa! Jo li vaig ensenyar tot el que sap. Era un passerell! Però ara es menjarà tota la merda que ha cagat en la seva vida! El Sastre-Pellicer em sentirà!

MARIAJO.- El Sastre-Pellicer mai no es comprometrà per tu davant del Consell. L'horroritzen els problemes. Estàs fent una bestiesa...

JORDI GALCERAN I FERRER (BARCELONA, 1963) *EL CRÈDIT* (Fragment)**ACTE PRIMER**

DIRECTOR: A veure... Em sap greu, però les coses funcionen així. Els de dalt repassen amb lupa cada crèdit que concedim i, en el seu cas, ho sento, però no compleix els requisits de garantia mínims. Ho pot provar en alguna altra entitat però, si li he de ser sincer, sense béns i sense avaladors solvents veig difícil que l'hi concedeixin.

ANTONI: Difícil, però no impossible.

DIRECTOR: Nnnno, impossible, no. Però està demanant una quantitat considerable i les garanties que ofereix no cobreixen el risc. Bé, en realitat, no ens enganyem, vostè no ofereix res que es pugui anomenar *garantia*. Això dels préstecs són faves comptades. Em sorprendria que cap entitat seriosa li concedís una petició tan... així. Altra cosa seria si anés a buscar crèdit a un lloc més... Com l'hi diria... Fora del sistema.

ANTONI: Prestadors.

DIRECTOR: Jo no l'hi aconsello gens.

ANTONI: Ni jo ho faria mai. Aquesta gent et xucla la sang.

DIRECTOR: Té tota la raó.

ANTONI: Però m'estava preguntant... Si vostè fes una... una mena de... recomanació. Si digués a aquests de dalt que confia personalment en aquest client, en mi, i que malgrat no reunir totes les garanties sap del cert que el banc no corre cap risc, que segur que tornaré els diners perquè sóc un bon client, treballador, bona persona, etcètera... En aquest cas, potser, quan traguessin les lopes aquestes que tenen per repassar els crèdits, s'ho mirarien amb una mica més de carinyo.

DIRECTOR: Ja... Però el problema... El problema que hi ha, perquè hi ha un problema, intento dir-li des de fa una estona, el problema és que jo no puc fer aquesta recomanació en base a res. No puc dir-li que és un bon client perquè vostè no és client d'aquesta sucursal. És el segon cop que el veig. No puc confiar en vostè ni recomanar-lo perquè no sé res de vostè, no el conec de res.

ANTONI: Però hi ha coses que es veuen a primer cop d'ull. Faci servir la intuïció.

DIRECTOR: No en tinc, jo, d'això.

ANTONI: Segur que sí, encara que sigui una mica.

DIRECTOR: No. No en tinc gens. Ni en vull.

ANTONI: Bé, però ja es veu que jo no sóc un...

DIRECTOR: Té tota la raó.

ANTONI: Però m'estava preguntant... Si vostè fes una... una mena de... recomanació. Si digués a aquests de dalt que confia personalment en aquest client, en mi, i que malgrat no reunir totes les garanties sap del cert que el banc no corre cap risc, que segur que tornaré els diners perquè sóc un bon client, treballador, bona persona, etcètera... En aquest cas, potser, quan traguessin les lopes aquestes que tenen per repassar els crèdits, s'ho mirarien amb una mica més de carinyo.

DIRECTOR: Ja... Però el problema... El problema que hi ha, perquè hi ha un problema, intento dir-li des de fa una estona, el problema és que jo no puc fer aquesta

recomanació en base a res. No puc di'ls-hi que és un bon client perquè vostè no és client d'aquesta sucursal. És el segon cop que el veig. No puc confiar en vostè ni recomanar-lo perquè no sé res de vostè, no el conec de res.

ANTONI: Però hi ha coses que es veuen a primer cop d'ull. Faci servir la intuïció.

DIRECTOR: No en tinc, jo, d'això.

ANTONI: Segur que sí, encara que sigui una mica.

DIRECTOR: No. No en tinc gens. Ni en vull.

ANTONI: Bé, però ja es veu que jo no sóc un...

DIRECTOR: No. No es veu res. Aquí no tenim aquesta mena de visió intuïtiva. Aquí treballem amb dades, amb números, amb documentació. I encara que tinguéssim confiança en vostè, encara que no fos un complet desconegut per aquesta oficina, tampoc... Escolti, els crèdits necessiten garanties. Ja l'hi he dit. És així de senzill.

ANTONI: Té la meva paraula. Aquesta és la meva garantia.

DIRECTOR: La seva paraula. A veure, no vull treure-li valor a la seva paraula. Té un valor. Gran o petit, però té un valor. Al final, ja ho sabem, arriba un punt que a un home, l'únic que li queda és la seva paraula. I vostè està en aquest punt, precisament. La llàstima és que la paraula, tot i ser un valor, no ho nego, és un valor que no es quantifica en euros. I aquí, el que fem córrer només són euros. Som un banc. Fem anar euros amunt i avall. Vostè necessita que li donem euros, doncs a l'altre costat de la balança hi ha de posar alguna cosa que també es pugui comptar en euros. Aquest és el nostre llenguatge. Euros per euros.

ANTONI: Però ja l'hi he explicat. És una urgència. Per un cop, faci un exercici de confiança.

DIRECTOR: No puc. Jo, els exercicis al gimnàs. Aquí, no puc. Aquí he de complir una normativa. ¿Sap què és una normativa?

ANTONI: Sí, sí. Vaja, suposo.

DIRECTOR: No puc fer excepcions.

ANTONI: ¿Segur que no? ¿Ni una de petita, per un cas de força major?

DIRECTOR: A veure, l'hi diré d'una altra manera: encara que el conegués de tota la vida, encara que fos mon germà i d'aquests diners en depengués la seva salut, la seva felicitat eterna, la seva vida fins i tot, no podria fer res perquè no compleix les condicions perquè se li pugui concedir aquest crèdit. Ni aquest ni cap. Punt i final.

ANTONI: ¿Punt i final?

DIRECTOR: Em sap greu, però sí.

ANTONI: La normativa.

DIRECTOR: Exacte.

ANTONI: Punyetera, aquesta normativa...

POESIA CONTEMPORÀNIA

CARLES RIBA. (Barcelona 1893-1959)

Elegia segona d'Elegies de Bierville

Súnió! T'evocaré de lluny amb un crit d'alegria,
tu i el teu sol lleial, rei de la mar i del vent:
pel teu record, que em dreça, feliç de sal exaltada,
amb el teu marbre absolut, noble i antic jo com ell.

Temple mutilat, desdenyós de les altres columnes
que en el fons del teu salt, sota l'onada rient,
dormen l'eternitat! Tu vetlles, blanc a l'altura,
pel mariner, que per tu veu ben girat el seu rumb;
per l'embriac del teu nom, que a través de la nua garriga
ve a cercar-te, extrem com la certesa dels déus;
per l'exiliat que entre arbredes fosques t'albira
súbitament, oh precís, oh fantasma! i coneix
per ta força la força que el salva als cops de fortuna,
ric del que ha donat, i en sa ruïna tan pur.

BARTOMEU ROSSELLÓ-PÒRCEL. (Palma 1913-El Brull 1938)

A Mallorca, durant la guerra civil

Verdegen encara aquells camps
i duren aquelles arbredes
i damunt del mateix atzur
es retalles les meves muntanyes.

Allí les pedres invoquen sempre
la pluja difícil, la pluja blava
que ve de tu, cadena clara,
serra, plaer, claror meva!

Sóc avar de la llum que em resta dins els ulls
i que em fa tremolar quan et recordo!
Ara els jardins hi són com músiques
i em torben, em fatiguen com en un tedi lent.

El cor de la tardor ja s'hi marceix,
concertat amb fumeres delicades.
I les herbes es cremen a turons
de cacera, entre somnis de setembre
i boires entintades de capvespre.

Tota la meva vida es lliga a tu,
com en la nit les flames a la fosca.

SALVADOR ESPRIU (Santa Coloma de Farners 1913-Barcelona 1985)***Les cançons d'Ariadna: EL MEU POBLE I JO***

*A la memòria de Pompeu Fabra,
Mestre de tots.*

Beviem a glops
aspres vins de burla
el meu poble i jo.

Escoltàvem forts
arguments del sabre
el meu poble i jo.

Una tal lliçó
hem hagut d'entendre
el meu poble i jo.

La mateixa sort
ens uní per sempre:
el meu poble i jo.

LA PELL DE BRAU (XXX)

Diversos són els homes i diverses les parles,
i han convingut molts noms a un sol amor.

La vella i fràgil plata esdevé tarda
parada en la claror damunt els camps.
La terra, amb paranyes de mil fines orelles,
ha captivat els ocells de les cançons de l'aire.

Sí, comprèn-la i fes-la teva, també,
des de les oliveres,
l'alta i senzilla veritat de la presa veu del vent:
"Diverses són les parles i diversos els homes,
i convindran molts noms a un sol amor."

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS (BURJASSOT 1924- VALÈNCIA 1993)***Llibre de les meravelles: PROPIETATS DE LA PENA***

ASSUMIRÀS la veu d'un poble,
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble,
patiràs, i esperaràs,
i aniràs sempre entre la pols,
et seguirà una polseguera.
I tindràs fam i tindràs set,
no podràs escriure els poemes
i callaràs tota la nit
mentre dormen les teues gents,

i tu sols estaràs despert,
i tu estaràs despert per tots.
No t'han parit per a dormir:
et pariren per a vetlar
en la llarga nit del teu poble.
Tu seràs la paraula viva,
la paraula viva i amarga.
Ja no existiran les paraules,
sinó l'home assumint la pena
del seu poble, i és un silenci.
Deixaràs de comptar les síl·labes,
de fer-te el nus de la corbata:
seràs un poble, caminant
entre una amarga polseguera,
vida amunt i nacions amunt,
una enaltida condició.
No tot serà, però, silenci.
Car diràs la paraula justa,
la diràs en el moment just.
No diràs la teua paraula
amb voluntat d'antologia,
car la diràs honestament,
iradament, sense pensar
en ninguna posteritat,
com no siga la del teu poble.
Potser et maten o potser
se'n riguen, potser et delaten;
tot això són banalitats.
Allò que val és la consciència
de no ser res si no s'és poble.
I tu, greument, has escollit.
Després del teu silenci estricte,
camines decididament.

ELS AMANTS

La carn vol carn
AUSIÀS MARCH

NO hi havia a València dos amants com nosaltres.

Feroçment ens amàvem del matí a la nit.
Tot ho recorde mentre vas estenent la roba.
Han passat anys, molts anys; han passat moltes coses.
De sobte encara em pren aquell vent o l'amor
i rodolem per terra entre abraços i besos.
No comprenem l'amor com un costum amable
com un costum pacífic de compliment i teles

(i que ens perdone el cast senyor López-Picó).
Es desperta, de sobte, com un vell huracà,
i ens tomba en terra els dos, ens ajunta, ens empeny.
Jo desitjava, a voltes, un amor educat
i en marxa el tocadiscos, negligentment besant-te,
ara un muscle i després el peçó d'una orella.
El nostre amor és un amor brusc i salvatge,
i tenim l'enyorança amarga de la terra,
d'anar a rebolcons entre besos i arraps.
Què voleu que hi faça! Elemental, ja ho sé.
Ignorem el Petrarca i ignorem moltes coses.
Les Estances de Riba i les Rimas de Bécquer.
Després, tombats en terra de qualsevol manera,
comprenem que som bàrbars, i que això no deu ser,
que no estem en l'edat, i tot això i allò.
No hi havia a València dos amants com nosaltres,
car d'amants com nosaltres en són parits ben pocs.

DEMÀ SERÀ UNA CANÇÓ

Ab dol, ab gauig, ab mal, ab sanitat
PERE MARCH

Animal de records, lent i trist animal,
ja no vius, sols recordes. Ja no vius, sols recordes
haver viscut alguna volta en alguna banda.
Felicitat suprema, l'hora d'escriure els versos.
No els versos estellats, apressats, que escrivies,
sinó els versos solemnes —solemnes?— del record.
Et permetes recordar amb un paisatge i tot:
les butaques del cine, el film que es projectava,
del que no vàreu fer gens de cas, està clar;
i evoques l'Albereda, les granotes del riu,
les carcasses obrint-se en el cel de la fira,
tota València en flames la nit de Sant Josep
mentre féieu l'amor en aquella terrassa.
Animal de records, lent i trist animal,
ara evoques i penses la carn fresca i suau
per on les teues mans o els teus besos anaven,
la glòria d'unes teles alegres i lleugeres,
els cavallons de teules rovellades, la brossa
que creixia, adorable, de sobte, entre unes teules.
Animal de records, lent i trist animal.

TOT ESPERANT ULISSES

Ones que vénen, mar que s'allunya,
tot és ben prop, tot és lluny.
Plors que s'enceten, riures que es moren,
quan creus que tens tot s'esmuny.

Verd el cel i fresc l'estiu,
jove el gran i cec l'altiu,
una taula fa de llit.
Desescric tot el que he escrit!

[...]

MIQUEL MARTÍ I POL (Roda de Ter 1929- Vic 2003)***Llibre d'absències*****LLETRA A DOLORS**

Em costa imaginar-te absent per sempre.
Tants de records de tu se m'acumulen
que ni deixen espai a la tristesa
i et visc intensament sense tenir-te.
No vull parlar-te amb veu melangiosa,
la teva mort no em crema les entranyes,
ni m'angoixa, ni em lleva el goig de viure;
em dol saber que no podrem partir-nos
mai més el pa, ni fer-nos companyia;
però d'aquest dolor en trec la força
per escriure aquests mots i recordar-te.

[...]

La pell del violí**UN DIA QUALSEVOL**

Un dia qualsevol foradaré la terra
i em faré un clot profund,
perquè la mort m'arreglegui dempeus,
reptador, temerari.
Suportaré tossudament la pluja
i arrelaré en el fang de mi mateix.
Quiti de mots, em bastarà l'alè
per afirmar una presència
d'estricte vegetal.

[...]

Alliberat de tota turpitud,
sense seguici d'ombra,
no giraré mai més el cap
per mirar enrera.

GABRIEL FERRATER. (REUS 1922- SANT CUGAT DEL VALLÈS 1972)**A L'INREVÉS**

Ho diré a l'inrevés. Diré la pluja
frenètica d'agost, els peus d'un noi
caragolats al fil del trampolí,
l'agut salt de llebrer que fa l'aroma
dels lilàs a l'abril, la paciència
de l'aranya que escriu la seva fam,
el cos amb quatre cames i dos caps
en un solar gris de crepuscle, el peix
llisquent com un arquet de violí,
el blau i l'or de les nenes en bici,
la set dramàtica del gos, el tall
dels fars de camió en la matinada
pútrida del mercat, els braços fins.
Diré el que em fuig. No diré res de mi.

FRANCESC PERCERISAS (Begues 1944)*Homes que es banyen: **Bruts d'amor***

La meva dona és com una casa que es fa a poc a poc.
Fonaments molt gruixuts de matèria primera
preparada a cops de paraules. Un laberint infantil
d'estances i cambres que ressegueix el cos despullat,
i les parets que alcen el clos del món,
intimitat assedegada en llençols grinyolants.
I és la biga que reposa segura, com l'eina
que utilitzo per estimar la vida del món,
que també som nosaltres. La meva dona, com dic,
és entrada, porta, finestra, que limita l'aire,
i que eixampla doblement l'horitzó petit del meu crani.
És font, déu, una pàtria petita on amagar errors.
I el pes nocturn del meu cos taladrant la dona
és el darrer maó que crema les mans.
No espereu la teulada que clogui la casa,
jo obro la nit a la construcció futura,
que és com dir que ara, tot just, comença la feina.

MARIA MERCÈ MARÇAL (Ivars d'Urgell 1952-barcelona 1998)**Llengua abolida**

Com l'assassí que torna al lloc del crim
havent perdut memòria i oblit
i en el llindar troba qui creia mort
i se'n fa esclau sense saber per què

i es torna gos, i li vetlla el casal
contra la mort, contra aquest lladre absent
que pot robar-li el preu del seu rescat,
així tornava jo al lloc de l'amor.

Divisa

A l'atzar agraeixo tres dons: haver nascut dona,
de classe baixa i nació oprimida.
I el tèrbol atzur de ser tres voltes rebel.

MARC GRANELL (València 1953)

L'arbre vell (L'illa amb llunes)

En la ciutat hi ha una plaça
i en la plaça un arbre vell.
En l'arbre hi ha la tristesa
de saber que és el darrer.
Abans n'hi havia molts d'altres,
ara tan sols queda ell
com un record que s'apaga
entre el ferro i el ciment.
Diuen que volen tallar-lo,
que molesta, que el seu verd
trenca l'estètica pura
dels edificis que té
voltant-lo, voltors altíssims
a punt de menjar-se el cel.
Que al lloc que ocupa podrien
aparcar vint cotxes més.
Que és la casa on s'arreceren
centenars de bruts ocells
que ningú recordaria
si no fos perquè viu ell...

[...]

Quan venia primavera
despertava les arrels,
oblidava un poc la pena
Quan el tallaren plovia.
Ja no he vist ploure mai més.

SALVADOR JÀFER. (RÀFOL DE SALEM 1954) *Navegant obscur.*

VALÈNCIA

Tardor occitana,
hivern català,

primavera italiana,
estiu musulmà.

ENRIC SÒRIA (Oliva 1958)

COMENTARIS D'ESTIL, ENTRE POETES

Per un bes em dedicares un poema.
T'agraesc les dues coses
encara que no valguen el mateix.
Amic, beses molt bé,
però no saps escriure.
Àngel, en canvi, escriu
millor que besa.
I besa bé, no et penses.
Versos i besos són igualment mordaços,
però conté millor la ploma
que les dents.

JOAN CARLES VENDRELL XIRIVELLA (Sueca 1970)

BATECS.

De mon pare, la fa en la llibertat,
de ma mare, un caminar interessant,
de l'àvia, l'estima pels llibres i la terra,
i de l'avi, la sort de despertar mirades.

Dels poetes i joglars, la passió,
dels narradors, passat i futur,
dels dramaturgs, lluita,
de Fuster, tot.

Dels arrossars en aigua, veure'ls reflectits.
en els teus ulls i estimar-los.
de l'olor a taronja en les mans.
viure la terra i sentir-la
com es mulla entre els dits;
dels focs de Sant Joan, l'esperança
de no oblidar on és la tomba
on ho hem perdut tot.

LAIA LLOBERA I SERRA (BARCELONA 1983).***Saur***

II

Tens cor medieval,
profit d'amor i esquella.
I una ànima pairal,
que veu llum a la rella.

El record que llumeja
no et porta solituds.
Si el món ja no abrileja,
cantes les plenituds.

Agrors mai no et temptegen,
reculls raïms d'agost.
Els segles cascaden
i et brinden el seu most.

Un eco casolà
fa festes al solell.
I un sol, color alatzà,
t'il·lumina la pell.

Tens dolls de pedra santa
i mirres d'Orient.
Una au xiula un *se canta*
i el vol sagrat s'encén.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA dels textos de l'antologia i altres llibres fonamentals.

CONSIDERACIONS:

Avui en dia, internet permet accedir a informació bibliogràfica actualitzada, així com a nombroses seleccions de textos. Cal pensar també amb els manuals de text, que sovint tenen tries ben encertades de textos. El sentit d'aquesta mostra és, bàsicament, orientar la tria de llibres on trobar els textos a partir l'edicions a l'abast, i pensades per a estudiants d'ensenyament mitjà o lectors en general. Cal pensar que si bé internet ha facilitat la recerca d'informació i distribució de llibres, també ha provocat una major volatilitat editorial. El panorama és canviant, i col·leccions o llibres interessants poden resultar introbables després d'alguns anys. Aquesta bibliografia replega edicions significatives, perquè si fóra massa extensa resultaria farragosa. Pretén ser orientativa, revisable i ampliable; no dubteu, per això, a posar-vos en contacte si teniu informació útil al respecte.

COL·LECCIONS IMPRESCINDIBLES

Una bona antologia ho és per la tria, però també per la introducció i l'aparat crític.

MOLC (millors obres de la literatura catalana) ed. 62

BAV (biblioteca d'autors valencians). Ed. Diputació provincial de València

ELC (els nostres clàssics) ed. Barcino

G (El Garbell) ed. 62

BDLC (biblioteca didàctica de literatura catalana) ed. Barcanova

TRIA DE CLÀSSICS ed. Teide

Clàssics catalans, ed Hermes

ANTOLOGIES

AAVV. *Les veus del temps-I* (dels orígens al segle d'or)

Els nostres autors,45 Ed Bromera

AAVV. *Les veus del temps-II* (de la Decadència a la Renaixença)

Els nostres autors,46 Ed Bromera

poesia

Antologia general de la poesia catalana. MOLC,23 ed 62

Dels trobadors a la poesia actual. Lectures i itineraris, 18. Ed. Laertes

poetes

generalment tenen compilacions sota noms genèrics "poesia" o "antologia poètica", "poemes escollits"... Citarem només les més significatives

MEDIEVAL

JAUME I *Llibre dels fets* Els Nostres Autors,54 Bromera

Bernat DESCLOT *Crònica*. Tria de clàssics,4 ed. Teide

Ramon MUNTANER *Crònica*. Tria de clàssics,4 ed. Teide

R. MUNTANER *Crònica*. Els Nostres Autors,3 Bromera

PERE III *Crònica*. Biblioteca Teide, 1 Ed. Teide

R. LLULL *Llibre de les bèsties*. Els Nostres Autors,13 Bromera
 R. LLULL *Llibre de meravelles*. Biblioteca Teide, 2 Ed. Teide
 F. EIXIMENIS *Prosa*. Tria de clàssics,8 ed. Teide
 F. EIXIMENIS *Regiment de la cosa pública*. Els Nostres Autors,57 Bromera
 Vicent FERRER *Sermons*. Tria de clàssics,7 ed. Teide
 Anselm TURMEDA *Disputa de l'ase*. Biblioteca bàsica de Mallorca ed. Moll
 Anselm TURMEDA *Disputa de l'ase*. Ed. Barcino
 Bernat METGE *Lo somni*. MOLC ed 62
 Bernat METGE *Walter e Griselda i altres textos*. BDLC,2 ed. Barcanova
Obra lírica (G. Pròixita, A. Febrer, M. Gualbes i Jordi de Sant Jordi) MOLC,91 ed 62
 AUSIÀS MARCH *Antologia poètica (a cura de Joan fuster) Unitat, 43 ed 3i4*
Curial e Güelfa. Els Nostres Autors,22 Bromera
Curial e Güelfa. Tria de clàssics,9 ed. Teide
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc*. Clàssics Catalans Ed. Ariel
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc* (antolog.). Educació 62 Ed. Educaula
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc* (antolog. adaptada). Les Eines Ed. Educaula
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc*. Biblioteca Teide, 1 Ed. Teide
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc*. Ed. Bromera (antolog. guiada)
 Pas de lletres Ed. Teide
 Joanot MARTORELL *Tirant lo Blanc*. Ed. Bromera
 BAV,23,24,25 *Diputació de València*
 Jaume Roig, *Espill o Llibre de les dones* MOLC 3.
 Jaume Roig, *Espill o Llibre de les dones*. BAV,1 *Diputació de València*
 Isabel DE VILLENA *Vita Christi*. BAV,12 *Diputació de València*
 Isabel DE VILLENA *Vita Christi*. Els Nostres Autors,66 Bromera
 Joan ROÍS DE CORELLA *Obra profana*. Unitat ed 3i4

ÈPOCA MODERNA.

JOAN TIMONEDA *Flor d'enamorats*. Unitat ed 3i4.
 FRANÇOIS RABELAIS, *GARGANTUA I PANTAGRUEL*, Barcelona, Edicions 62 / La Caixa [Les Millors Obres de la Literatura Universal, 46], 1985).
 Joan SALVADOR *Viatge d'Espanya i Portugal 1716-1717*. Ed 62
 Rafael AMAT, Baró de Maldà *Exili de Barcelona i viatge a Vic, 1808*. Ed. Abadia de Montserrat
 Rafael AMAT, Baró de Maldà *Calaix de sastre*. Ed. Curial
 Lluís GALIANA *"Rondalla de Rondalles"*. Bibl. Sanchis Guaner, 12 IFV & Abadia de Montserrat
Teatre del Renaixement i de la Decadència. BAV, 13 *Diputació de València*
Teatre barroc i neoclàssic (F. Fontanella , Joan Ramis). MOLC, 90 ed 63

RENAIXENÇA i MODERNISME

Poesia de la Renaixença. Llibres clau, 9 ed. 3i4
 Josep BERNAT i BALDOVÍ *Obra completa. Teatre I*. Ed Afers,
 Teodor LLORENTE *Poesia valenciana completa*. Ed 3i4
 Teodor LLORENTE *Poesia*. BAV,34 *Diputació de València*

Constantí LLOMBART: Poema: *La copa d'argent* (galardonat amb la Flor Natural el 1877), poema: *Lo crit del Renaixement* (Abelles y abellerols: sent y un epigrames), València, Llibreria de Manuel Vilar i *Lo darrer agermant* (1882) (1882):Lo darrer agermanat: episodi dramàtic en un acte, València.

Jacint VERDAGUER *L'atlàntida*. MOLC, 5 ed 62

Narcís OLLER Vilaniu. Ed. 62

Sainets del segle XIX. MOLC, 13 ed 62

Àngel GUIMERÀ *Teatre*. MOLC, 26 ed 62

Joan ALCOVER *Cap al tard / Poemes bíblics*. MOLC, 55 ED 62

Miquel COSTA i LLOBERA *Horacianes i altres poemes*. MOLC, 87 ed 62

Joan MARAGALL *El comte arnau*. El garbell Ed. 62

Joan MARAGALL *Antologia poètica*. MOLC, 71 ed 62

VÍCTOR CATALÀ *Solitud*. MOLC, 27 ed 62

Prudenci BERTANA *Josafat*. El cangur ed 62

Santiago RUSIÑOL *L'auca del senyor Esteve*. MOLC, 25 ed 62

EL SEGLE XX-I

EUGENI D'ORS *Glossari*. MOLC, 74 ed 62

EUGENI D'ORS. *La Ben Plantada* (fragment del capítol IX de la part 1). Ed. 62. MOLC.

JOSEP CARNER *Els fruits saborosos*. Ed 62

JOSEP CARNER. *D'Auques i Ventalls*. Ed. 62. Col. Escorpí/ Poesia, núm. 1979.

GUERAU DE LIOST *Antologia poètica*. MOLC, 61 ed. 62

Josep Ma LÓPEZ-PICÓ *Antologia poètica*. Els llibres de l'Óssa menor, 141 Ed. Proa

Joan SALVAT-PAPASSEIT. *El poema de la rosa als llavis*. Les Eines, 67 ed. Educaula

Poesia (Joan Salvat-Papasseit, Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Màrius Torres). MOLC, 75 ed. 62

Miquel LLOR *Laura a la ciutat dels sants*. MOLC, 15 ed 62

Miquel DURAN DE VALÈNCIA *Guerra, victòria, demà*. Ed 3i4

Carles SALVADOR *Poesia*. BAV, 3 Diputació de València

Carles SALVADOR *Elogi de la meua terra i altres poemes*. Els Nostres Autors, 64 ed Bromera

CARLES RIBA *Cor delatat* (antolog.). Ed. Eucaula

J. Ma DE SAGARRA *Teatre de*. MOLC, 16 ed 62

J. Ma DE SAGARRA *Cançons de rem i de vela*. Les Eines, 1 ed Educaula

EL SEGLE XX-II

Vicent ANDRÉS-ESTELLÉS *Llibre de meravelles*. Ed. 3i4

MERCÈ RODOREDÀ *La plaça del Diamant*. Els Nostres Autors, 35 ed. Bromera

Llorenç VILLALONGA *Bearn o la sala de les nines*. MOLC, 43 ed 62

Manuel PEDROLO *Joc Brut*. Ed 62

Pere CALDERS *Cròniques de la veritat oculta*. MOLC, 9 ed 62

Jesús MONCADA *Camí de sirga*. El balancí ed 62.

Carme RIERA. *Te deix amor la mar com a penyora*. Ed. Laia, 1975.

Maria BARBAL. *Mel i metzines*. Ed. La Magrana, 1977.

Josep Lozano. *Després de les tenebres i altres narracions*. Ed. Bromera. Col. Els nostre autors. Núm. 73.

Carmelina SÁNCHEZ-CUTILLAS. *Matèria de Bretanya*, Ed. 3i4. 1982 (3a edició), València

- Isabel-Clara Simó, *Júlia*. Alzira. Ed. Bromera.
- Isabel-Clara Simó, *El meu germà Pol*. Alzira. Ed. Bromera.
- Carme Miquel, *Aigua en cistella*, Alzira, Bromera, 1999, pp. 59-60.
- Carme Miquel, *La mel i la fel*. Tandem Edicions.
- Labrado, Víctor. *Nascuts del fang*. Alzira, ed. Bromera. pp. 249-250.
- Sergi Pàmies, *Si menges una llimona sense fer ganyotes*, Barcelona, Quaderns Crema, 2007, p. 27-30.
- Glòria Candela Gonzálvez, *La mort i les cireres*. Ed. Neopàtria.
- Gemma PASQUAL. *Drames i likes a l'institut*. Ed. Bromera.
- Pepa Aguar. *Un grapat de silencis*. Ed. 63. 2025
- VICENT USÓ, *El toll blau*. Col. Llegir en valencià campanya d'animació lectora, ed Bromera. pp. 6-9
- Lozano, Urbà (2006) *Femení singular*, Alzira, Bromera, pp. 13-16 (adaptació).
- Silvestre VILAPLANA, *Les cendres del cavaller*, Alzira, Bromera, 2004, pp. 248-250.
- Joan OLIVARES. *Pana negra*. Ed. Bromera. Col. L'eclèctica. Núm.141.
- Joan TORRÓ. *Secrets*. Ed. Bromera. Col. Esguard. Núm. 28.
- QUIM MONZÓ *Vuitanta-sis contes*. Ed quaderns Crema
- QUIM MONZÓ *Del tot indefens davant dels hostils alienígenes*. Ed. Quaderns Crema.
- JOSEP PLA *El quadern gris*. Ed. Destino
- JOAN FUSTER *Diccionari per a ociosos*. El cangur ed 62
- JOAN FUSTER *Ser Joan Fuster*. El Nostres autors, 14 ed. Bromera
- JOAN FRANCESC MIRA *Crítica de la nació pura*. Unitat ed 3i4
- MARIA JOSEP CUENCA, *EL VALENCIÀ ÉS UNA LLENGUA DIFERENT? Història d'una família valenciana*, València, Tàndem Edicions. 2004, pp. 28-29.
- CARLES FENOLLOSA. *IRREDUCTIBLES. Una història de la llengua i la literatura dels valencians*. Ed. Drassana. pp. 33-41.
- Enric VALOR *L'Ambició d'Aleix*. Ed Tàndem
- Enric VALOR *Sense la terra promesa*. Ed Tàndem
- Enric VALOR *Rondalles* . Ed. Bullent
- Ferran TORRENT *No empreneu el comissari*. Ed. 3i4
- Rodolf SIRERA *L'assassinat del Dr Moraleda. El verí del teatre*. El galliner, ed 62
- Manuel MOLINS *L'acadèmia dels prodigis*. Teatre, Ed Bromera
- Manuel MOLINS *Monopatins (SKATERS)*
- DAGOLL-DAGOM *Cacao*. Ed. 62
- Jordi GÁLCCERAN I FERRER *EL CRÈDIT*.Ed. Butxaca.
- Salvador ESPRIU *Antologia poètica*. MOLC, 2 ed 62
- Miquel MARTÍ i POL *Poesia completa*. Butxaca ed 62
- Francesc PARCERISAS *L'edat d'or*. Quaderns Crema
- Maria Mercé MARÇAL *Cau de llunes*. Ed Proa
- Marc GRANELL *Poesia reunida (1976-1999)*. Ed. Denes
- PERE QUART *Poemes escollits*. MOLC, 97 ed 62
- Teatre* (J. Oliver, M. Pedrolo, J. Ma Benet i Jornet, R. Sirera). MOLC, 106 ed 62
- Joan Carles VENDRELL I XIRIVELLA. *BATECS*. Reclam Editorial.
- Laià Llobera i Serra. *Saur*. Edicions Proa Barcelona 2025